KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Doskonalenie nauczycieli ukierunkowane na sukces szkoły/przedszkola

rok szkolny 2014/2015

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiejkolwiek postaci jest zabronione.

Wydawca
Miejski Ośrodek Doradztwa Metodycznego w Białymstoku
15-476 Białystok, ul. Poleska 27, tel. 85 664 23 51, 85 869 12 50
e mail: modm@mod.bialystok.pl, www.modm.bialystok.pl

Opracowanie graficzne, skład i druk
PCR Druk – Drukarnia
www.pcrdruk.pl

Spis treści

Przedszkole
„Dar zabawy" – efekty szkolenia Rady Pedagogicznej Przedszkola Samorządowego nr 26 Integracyjnego im. Joanny Strzałkowskiej – Kuczyńskiej w Białymstoku w ramach projektu „Doskonalenie nauczycieli ukierunkowane na sukces szkoły/ Przedszkola"..... 5
Przedszkole Samorządowe nr 49 w Białymstoku..... 13
Przedszkole Samorządowe nr 1 w Białymstoku
Przedszkole Samorządowe nr 78 w Białymstoku 17
Przedszkole Niepubliczne nr 1 im. Marii Konopnickiej w Białymstoku..... 23
Przedszkole Samorządowe nr 30 im. Świętego Jana Pawła II „Radosne" w Białymstoku..... 26

Szkoła podstawowa
Szkoła Podstawowa nr 31 im. Janusza Korczaka w Białymstoku..... 35
Szkoła Podstawowa nr 45 w Białymstoku..... 45
Zespół Szkół Społecznych Nr 3 BTO w Białymstoku..... 52
Szkoła Podstawowa nr 14 z oddziałami integracyjnymi im. Kazimierza Pułaskiego w Białymstoku..... 53
Szkoła Podstawowa nr 29 im. Synów Pułku w Białymstoku 57
Szkoła Podstawowa nr 2 im. Ks. Jana Twardowskiego w Białymstoku..... 61
Program adaptacyjny dla 6 latków w Szkole Podstawowej nr 44 im. Stanisława Moniuszki w Białymstoku 64
Szkoła Podstawowa Nr 5 im. Władysława Broniewskiego w Białymstoku..... 67
Program adaptacyjny dla dzieci 6-letnich rozpoczynających naukę w klasie I Szkoły Podstawowej Nr 49 z Oddziałami Integracyjnymi im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego – Prymasa Tysiąclecia w Białymstoku 71
Szkoła Podstawowa nr 12. im. Zygmunta Glogera w Białymstoku..... 80
Szkoła Podstawowa nr 15 im. M. Skłodowskiej-Curie w Białymstoku..... 97
Szkoła Podstawowa nr 19 im. Mieszka I w Białymstoku..... 98
Szkoła Podstawowa nr 26 im. St. Staszica w Białymstoku..... 99
Szkoła Podstawowa nr 51 im. Ludwika Zamenhofa w Białymstoku..... 102
Szkoła Podstawowa nr 28 w Białymstoku..... 112
Szkoła Podstawowa nr 15 im. im. M. Skłodowskiej-Curie w Białymstoku..... 115
Zespół Szkół Społecznych Nr 3 BTO w Białymstoku 116
Szkoła Podstawowa nr 7 im. Hugo Kołłątaja w Białymstoku 118

Przedszkola

„Dar zabawy" – efekty szkolenia Rady Pedagogicznej Przedszkola Samorządowego nr 26 Integracyjnego im. Joanny Strzałkowskiej – Kuczyńskiej w Białymstoku w ramach projektu „Doskonalenie nauczycieli ukierunkowane na sukces szkoły/Przedszkola".

Elementy Programu Wychowania Przedszkolnego „Dar zabawy" dr B.Bilewicz-Kuźnia oparty na koncepcji wychowania wg F. Froebla realizujemy w naszej grupie od września 2014r. Zarówno pomoce w postaci Darów jak i treści programowe uwiodły nas swoją atrakcyjnością i prostotą.

Dary służą dzieciom jako zabawki do swobodnych zabaw konstrukcyjnych, tematycznych, ruchowych i badawczych. Stanowią one tez doskonały materiał wykorzystywany do zabaw organizowanych przez nauczyciela.

Według koncepcji wychowania i nauczania F. Froebla aktywność dziecka oparta jest na zasadzie swobody przy jednoczesnym, dyskretnym nakierowaniu nauczyciela. Wartości zmysłowe dziecka budzone są poprzez śpiewanie, liczenie, porównywanie, badanie oraz poznawanie cech przedmiotów i zjawisk. Dzieci bawiąc się w ogródkach freblowskich bryłami geometrycznymi konstruują proste budowle z użyciem Darów. W ten sposób doskonalą zmysły. Zabawy percepcyjno-manipulacyjne pozwalają dzieciom modelować, splatać, wiązać – doskonalić wyobraźnię przestrzenną oraz tworzyć formy płaskie i trójwymiarowe.

Pomoce dydaktyczne w postaci Darów jak i treści programowe cieszą się dużym zainteresowaniem wśród nauczycieli pozostałych grup przedszkolnych. W związku z powyższym zaistniała potrzeba zorganizowania szkolenia: „Dar zabawy. Metodyka i propozycje zajęć z dziećmi wg założeń pedagogicznych F. Froebla", „Twórcze prace ręczne" oraz „Kula i koło – zabawy i zadania badawcze" w ramach projektu „Doskonalenie nauczycieli ukierunkowane na sukces szkoły/Przedszkola". Efektem szkolenia są wypracowane w zespole scenariusze zajęć prezentowane nauczycielom i rodzicom Przedszkola Samorządowego nr 26 Integracyjnego im. Joanny Strzałkowskiej – Kuczyńskiej w Białymstoku.

Scenariusz zajęć w grupie 5-latków z wykorzystaniem koncepcji F. Froebla

Temat: „Mały żółty tulipanek i jego goście" – czyli czego potrzebuje roślina do wzrostu – wypowiedzi dzieci na podstawie opowiadania.

1. **Cel główny**: bogacenie i utrwalanie wiadomości dotyczących niezbędnych składników potrzebnych roślinie do wzrostu.

Cele operacyjne:

Dziecko:

2. zna oznaki wiosny w przyrodzie,
3. wie, czego potrzebuje roślina do wzrostu,
4. inscenizuje treść opowiadania własnymi słowami,
5. próbuje globalnie odczytywać wyrazy połączone z obrazkiem
6. podejmuje zabawy konstrukcyjne, ma poczucie sprawstwa

Metody:

Słowna, obserwacji i pokazu, praktycznego działania,
M. aktywizujące: zabawa dramowa, swobodna inscenizacja.

Formy pracy:

Zbiorowa, grupowa, indywidualna jednolita i zróżnicowana

Pomoce dydaktyczne:

- Opowiadanie „O żółtym tulipanie" oprac. H. Urbanek wg M. Różyckiej {H. Kruk „Wybór literatury do zabaw i zajęć w przedszkolu"},
- kartoniki z wyrazami do globalnego czytania
- dary:1, 7, 8, 9, 10, 5P

Przebieg zajęć

I. Zajęcia w porannym kole.

1. Wprowadzenie do tematu zajęć poprzez rozwiązanie rebusu.

- Rozwiązanie rebusu: (literka „t", ul ułożony z Daru 7, literka „i", pan Dar 7 i 8) (t – ul – i -pan).
- Nauczyciel zapowiada, że bohaterem dzisiejszej zabawy będzie „tulipan".

2. „Wiosenne kwiaty" – zabawa dydaktyczna

- Prezentacja przyniesionych w koszyku przez nauczyciela wiosennych kwiatów: tulipanów, narcyzów, hiacyntów.
- Odszukanie przez dzieci bohatera dzisiejszych zajęć – tulipana.
- Rozpoznanie pozostałych kwiatów i przyporządkowanie im podpisów.
- Podział na sylaby nazw kwiatów.
- Wyszczególnienie głosek w nagłosie i wygłosie.

3. Wysłuchanie opowiadania: „O żółtym tulipanie", inscenizowanego za pomocą Darów 7, 8, 9.

- Nauczyciel czyta utwór ilustrując go Darami: (chmurka Dar 9, słońce Dar 9 i 8, tulipan Dar 7, deszcz Dar 10).

W ciemnym domku pod ziemią mieszkał mały Tulipan. Tulipan jak wszystkie małe dzieci, spał całymi dniami. Wokoło było bardzo cicho i ciemno. Pewnego dnia usłyszał lekkie pukanie do drzwi. Kto tam? – zapytał obudzony ze snu Tulipanek. To ja – Deszczyk Chcę wejść do Ciebie nie bój się otwórz. Nie, nie chcę, nie otworzę. Tulipanek odwrócił się na drugą stronę i smacznie zasnął. Po chwili mały Tulipanek usłyszał pukanie.

Puk, puk, puk Kto tam? To ja Deszcz Pozwól mi wejść do swojego domku. Nie, nie chcę, abyś mnie zmoczył. Pozwól mi spać. Po pewnym czasie Tulipanek znów usłyszał pukanie i cichutki głosik wyszeptał Tulipanku, Puść mnie! Ktoś ty? Promyk słoneczny odpowiedział cieniutki głosik. Nie potrzebuję cię. Idź sobie. Ale promyk słoneczny nie chciał odejść. Po chwili zajrzał do tulipanowego domku przez dziurkę od klucza i zapukał. Kto tam puka? zapytał zżółkły ze złości Tulipan. To my Deszcz i Słońce. My chcemy wejść do ciebie. Wtedy Tulipanek pomyślał: Ha, muszę jednak otworzyć bo dwojgu nie dam rady. Wtedy Deszcz i Promyk wpadli do domu tulipanowego Deszcz wziął przestraszonego Tulipanka za jedną rękę Promyk słońca za drugą i unieśli go wysoko aż pod sam sufit. Mały Tulipanek uderzył główką o sufit swego domku i o dziwo znalazł się wśród pięknego ogrodu na zielonej polanie Promyki słońca pada-

ły na żółtą główkę Tulipana. A rano przyszły dzieci i zawołały Patrzcie jaki piękny żółty tulipan. Teraz wiemy, że jest wiosna.
Wypowiedzi dzieci:
– Jaki kwiat był bohaterem opowiadania?
– Gdzie mieszkał tulipanek?
– Kto odwiedził tulipanka?
– Czy tulipanek w puścił do swojego mieszkanka deszczyk?
– Kto odwiedził później tulipanka?
– Czy tulipanek otworzył drzwi dla słoneczka?
– Kiedy tulipanek otworzył drzwi?
– Dokąd Deszczyk i Słoneczko zabrali tulipanka?
– Kto zobaczył tulipanka w ogrodzie?

5. „Cebulka" – zabawa ruchowa z muzyką.

- Nauczyciel opowiada historię o tulipanku, który budzi się, rośnie i zakwita, a dzieci ruchem ciała pokazują, jak kwiat jest najpierw małą cebulką, potem rośnie, wypuszcza listki i pięknie zakwita.

6. „Tulipanek i goście" – inscenizacja z wykorzystaniem Daru1 (piłki w kolorze żółtym, *niebieskim, pomarańczowym).*

- Wyznaczenie ról dzieciom odgrywającym rolę tulipana, deszczu i słońca. (rozdanie piłeczek za pomocą których dzieci odgrywają swoje role).

7. „Budowa tulipana" – ćwiczenia słownikowe z wykorzystaniem ilustracji.

- Nazywanie części: korzeń, cebulka, łodyga, liść, kwiat,
- Globalne czytanie tych wyrazów połączone z dopasowywaniem napisów do właściwych części tulipana.

8. „Wiatr, słońce i deszcz" – zabawa ruchowa z wykorzystaniem chust.

Dzieci poruszają się w rytm muzyki, kiedy wieje wiatr energicznie poruszają chustami nad głową. Następnie naśladują padający deszcz (chusty wznoszą wysoko nad głowami i opuszczają na ziemię). Po deszczu zza chmur wygląda słońce (dzieci trzymają chusty wysoko nad głowami i obracają się wokół własnej osi).

9. „Tulipany w wazonie" – zabawa dydaktyczna.

- Nauczyciel układa w wazonie tulipany: (5 żółtych i 5 czerwonych) wspólnie z dziećmi przelicza je, dodaje, odejmuje. Dzieci układają zapis matematyczny z wykorzystaniem Daru 5P.

10. Wyliczanka z wykorzystaniem Daru 1.

- Dzieci stoją w kole i rytmicznie podają piłeczkę z jednoczesnym recytowaniem wyliczanki:

„Żółta piłeczka z pudełka wyjrzała i do pięknego tulipana pomachała."

II. Praca w kącikach:

1. Kącik gospodarczy: sadzenie cebulek tulipanów.
2. Kącik twórczy: wykonanie tulipana z wykorzystaniem wykałaczek i papieru
3. Kącik badawczy: oglądanie kwiatów tulipana z wykorzystaniem lup.
4. Kącik darów: układanie wiosennego ogrodu kwiatowego Darów: 7, 8, 9, 10.

Opracowały:
mgr Jadwiga Strzałkowska-Regucka
mgr Marzanna Zalewska
mgr Beata Katarzyna Krajewska

Rozpoznawanie zdolności matematycznych dzieci w wieku przedszkolnym

Pierwszy segment diagnozy nauczycielskiej

Pierwsze zadanie diagnostyczne (1) ***„Policz fasolki tak, aby się nie pomylić"***

1. W pojemniku są ziarna fasoli. Jest ich dużo. Każe z was ma ustalić ile jest fasolek.
2. Można wyjmować po jednej fasolce i liczyć, można ułożyć rzędem fasolki i liczyć, można grupować fasolki i liczyć. Pomyśl, jak można liczyć, żeby się nie pomylić
3. Liczymy fasolki. Jeżeli komuś potrzebna pomoc, proszę podnieść rękę – podejdę i pomogę

Ocena sposobu wykonania zadania

1. Zbyt trudne; dzieci zaczęły liczyć fasolki, potem się nimi bawiły. Dzieci te zrealizowały zadanie na poziomie niskim – oznaczonym literą A Na miarę możliwości, chociaż trudne, dzieci żmudnie liczyły fasolki nie korzystając z regularności dziesiątkowego układu pozycyjnego dlatego potrzebowały więcej czasu. Dzieci te wykonały zadanie na poziomie przeciętnym – oznaczonym literką B.
2. Łatwe; dzieci orientowały się już w regularnościach dziesiątkowego układu liczenia i grupowały fasolki po 10. Dzieci te wykonały zadanie na poziomie wysokim – oznaczonym literką C

Drugie zadanie diagnostyczne (2) *„Liczenie od podanej liczby do przodu i wspak"*

Odszukiwanie liczb i liczenie dalej od podanej liczby. Nauczyciel zapisuje liczbę 40, pokazuje ją dzieciom i poleca:

- Pokazujemy na palcach dziesiątkami liczbę 40
- Odszukujemy tę liczbę na miarce krawieckiej
- Przypinamy na niej spinacz. Jak powiem START cichutko liczymy dalej, aż powiem STOP! Żebyście się nie pomylili będę stukać a wy liczycie razem ze stukaniem.

Po 10 stuknięciach jest stop, nauczyciel poleca przypiąć klamerkę na liczbie, którą wymieniły na końcu.

Liczenie wspak od podanej liczby. Nauczyciel zapisuje a dzieci odczytują liczbę 25.Zadanie przebiega wg porządku wyżej.

Ocena sposobu wykonania zadań:

- Zbyt trudne – dzieci miały kłopot z odszukaniem liczb na chodniczku liczbowy i z liczeniem od tych liczb dalej. Poziom niski – A Na miarę możliwości chociaż trudne – dzieci odszukały liczbę na chodniczku liczbowym, liczyły od podanej liczby dalej ale nie radziły sobie z liczeniem wspak. Poziom przeciętny – B
- Łatwe – dzieci szybko odnajdywały podane liczby na chodniczku liczbowym i sprawnie liczyły od podanej liczby dalej i wspak. Poziom wysoki – C

Trzecia seria zadań diagnostycznych (3)

Dodawanie bez przekroczenia progu dziesiątkowego: na poziomie manipulacji przedmiotami i w pamięci

- *Sześć dodać trzy. Kto wie, ile to jest podejdzie do mnie i powie mi cichutko na ucho. Możecie pomagać liczeniem na palcach.*
- *Cztery dodać cztery. Kto wie.....Proszę pokazać na palcach, ile to jest?*

Odejmowanie bez przekroczenia progu dziesiątkowego: na poziomie manipulacji przedmiotami i w pamięci

- *Osiem odjąć cztery. Kto wie, ile to jest podejdzie do mnie i powie mi cichutko na ucho. Możecie pomagać liczeniem na palcach. Proszę pokazać, ile to jest.*
- *Dziesięć odjąć sześć. Kto wie, ile to jest podejdzie do mnie i powie mi cichutko na*

ucho. Możecie pomagać liczeniem na palcach. Proszę pokazać, ile to jest.

Dodawanie z przekroczeniem progu dziesiątkowego: na poziomie zbiorów zastępczych i w pamięci

- Proszę włożyć do pudełka siedem fasolek. Obok ułożyć tyle patyczków, ile fasolek jest w pudełku?
- Do pudełka dołożyć osiem fasolek. Do ułożonych patyczków dodać tyle, ile fasolek dołożyliście do pudełka. Zamknąć pudełko. Ile fasolek jest w pudełku?

Dzieci, które obliczyły w pamięci stają np. po prawej stronie, na zbiorach zastępczych po lewej, pozostałe otwierają pudełko i liczą fasolki. Nauczyciel zapisuje imiona dzieci.

Odejmowanie z przekroczeniem progu dziesiątkowego: na poziomie zbiorów zastępczych i w pamięci

- Do pustego pudełka proszę włożyć szesnaście fasolek. Odliczyć tyle samo patyczków i ułożyć przed sobą.
- Proszę wyjąć z pudełka osiem fasolek. Zamknąć pudełko. Proszę zabrać z ułożonych patyczków osiem.
- Kto wie, ile jest fasolek w zamkniętym pudełku nie otwierając go proszę podejść do mnie i powiedzieć cichutko na ucho.

Nauczyciel zapisuje imiona dzieci lub ustawia je po prawej i lewej stronie. Pozostałym dzieciom poleca otworzyć pudełko i policzyć fasolki.

Ocena sposobu wykonania zadania

- **Zbyt trudne**; dzieci z trudem ustalały sumy i różnice bez przekroczenia progu dziesiątkowego, ale nie radziły sobie z zadaniami z przekroczeniem tego progu nawet wówczas, gdy mogły rachować, przeliczając liczmany – **poziom niski – A Na miarę możliwości**, chociaż trudne, dzieci z łatwością ustalały sumę i różnicę bez przekroczenia układu dziesiątkowego, ale miały kłopot z przekroczeniem tego progu, dlatego przeliczały liczmany **– poziom przeciętny – B**
- **Łatwe**; zadania bez przekroczenia dziesiątki były banalne, w pamięci obliczały sumę i różnicę z przekroczeniem dziesiątki – **poziom wysoki – C**

Czwarte zadanie diagnostyczne w formie zabawy (4)

„Ustal, ile fasolek jest w zamkniętej dłoni"

Dzieci siedzą w półkolu, każde ma 10 fasolek. Na środku jest pojemnik z fasolą.

- Mamy po 10 fasolek. Zamykam oczy a wy podzielcie fasolki na dwie kupki tak, jak chcecie np. jedna i dziewięć, dwie i osiem, trzy i siedem, cztery i sześć, pięć i pięć. Rozdzielamy.
- Proszę fasolki schować w dłoniach. W jednej kilka, w drugiej kilka. Dłonie z fasolkami położyć przed sobą.
- To jest wasza tajemnica. Postaram się ją odgadnąć. Podejdę do każdego i poproszę, aby mi pokazał fasolki w jednej dłoni, a ja powiem ile fasolek jest w drugiej, zamkniętej dłoni.
- Zastanówcie się skąd wiem, ile jest fasolek w zamkniętej dłoni. Kto wie, podejdzie do mnie i powie mi cichutko na ucho.

Jeżeli żadne dziecko się nie domyśliło należy powtórzyć zabawę.

Dziecko, które wie i rozumie odpowiedź staje się asystentem nauczyciela.

W dalszej części nauczyciel i asystent odgadują ilość fasolek w zamkniętych dłoniach dzieci poprzez liczenie na palcach: zginanie tyle palców ile widać fasolek i odliczanie palców wyprostowanych. W ten sposób pozostałe dzieci mogą obserwować jak asystenci zginają i doliczają palce. Zabawę należy prowadzić do czasu, gdy 2/3 dzieci wie, na czym ona polega.

Ocena sposobu realizowania zabawy

- Zbyt trudne; mimo wielokrotnego powtarzania zabawy, dzieci nie potrafiły ustalić skąd asystenci i nauczyciel wiedzą, ile jest fasolek w zamkniętej dłoni. Dla nich istotna była zabawa w odgadywanie – poziom niski A Na miarę możliwości, chociaż trudna; dzieci były zainteresowane sposobem ustalania, ile jest fasolek w zamkniętej dłoni, dopiero po kilku rundach zgłaszały się na asystentów – poziom przeciętny – B
- Łatwa; dzieci zgłaszały się na asystentów, ustalały ilość fasolek w zamkniętej dłoni przez doliczanie palców – poziom C

Zapisywanie danych diagnozy (segment pierwszy). Kompetencje dziecka w zakresie liczenia i rachowania

L.p.	Nazwisko i imię	Liczenie: poziom kompetencji			Dodawanie i odejmowanie: poziom kompetencji		
		A	B	C	A	B	C

Drugi segment diagnozy nauczycielskiej

Eksperyment diagnostyczny ***Przemienne układanie i rozwiązywanie zadań***

- Badający układa zadanie a dziecko je rozwiązuje
- Dziecko układa podobne zadanie, a badający je rozwiązuje

1. Dodawanie. Układa badający, dziecko rozwiązuje

Mama kupiła 3 pączki, 6 kremówek i 4 rogaliki.
Ile ciastek kupiła mama?

- nauczyciel powtarza zadanie a dziecko może układać liczmany np. patyczki
- może też podać wynik licząc w pamięci
- a teraz Ty *ułóż dla mnie zadanie też na dodawanie*

2. Dodawanie. Zadanie układa dziecko, badający rozwiązuje

Dziecko przedstawia zadanie i wymienia liczbę ciasteczek, badający układa liczmany, a potem rozwiązuje na zasadzie głośnego myślenia.

Gdy dziecko nadało zadaniu nieprawidłową formułę (brak pytania) należy je skorygować mówiąc np. *chciałeś ułożyć dla mnie takie zadanie……*

3. Odejmowanie – zadanie układa badający, dziecko rozwiązuje.

Babcia kupiła 12 pączków na podwieczorek.
Ułożyła je na półmisku.
Zakradł się pies Burek i zjadł 4.
Ile pączków zostało na półmisku?

powtórzenie zadania z uwzględnieniem czasu na układanie liczmanów

- może policzyć w pamięci i powiedzieć wynik
- gdy dziecko myli się w obliczeniach również w następnych zadaniach mimo pomocy nauczyciela należy przerwać badanie – być może nie jest to dziecko uzdolnione matematycznie

4. Odejmowanie – zadanie układa dziecko, dorosły rozwiązuje.

Badający słucha uważnie i układa liczmany głośno komentując czynności
Koryguje błędnie sformułowane zadanie (brak pytania, nadmiar danych)

5. Dodawanie – zadanie układa badający.

6. Dodawanie – zadanie układa dziecko.

Zmiana tematyki zadań.

Na parkingu było 5 samochodów osobowych.

Ile kół mają te samochody?

- powtórzenie zadania, dziecko układa liczmany
- może obliczyć w pamięci i głośno podać wynik
- ułóż dla mnie zadanie, ma być na dodawanie

7. **Odejmowanie – zadanie układa badający.**
8. **Odejmowanie – zadanie układa dziecko.**

Wieczorem na parkingu stało 16 samochodów.
W nocy wyjechały 4 i nie zaparkował żaden.
Rano odjechało 6 samochodów i 1 zaparkował.
Ile samochodów jest na parkingu?

- powtórzenie zadania z uwzględnieniem czasu na układanie liczmanów
- dziecko może obliczyć w pamięci i głośno podać wynik
- a teraz ułóż dla mnie zadanie o samochodach na parkingu.

Zadania celowo źle rozwiązywane

- Dziecko przedstawia zadanie, badający celowo źle je rozwiązuje np. zamiast dodawać odejmuje lub odwrotnie, oblicz błędnie np. trzy dodać cztery to pięć itp
- Gdy dziecko nie dostrzega pomyłki naprowadzamy pytaniami, lub przyznajemy się do pomyłki i rozwiązujemy poprawnie
- Należy obserwować reakcję i miny dziecka, która może świadczyć o zauważeniu błędów

Ocena funkcjonowania dzieci w trzystopniowej skali

Nastawienie do działalności matematycznej

a) Entuzjastyczne
b) Umiarkowane
c) Niechętne

Twórcza postawa wobec działalności matematycznej

a) Z zapałem układa ambitne zadania dla dorosłego
b) Układa analogiczne zadania
c) Układa wadliwe zadania

Poczucie sensu

a) W lot wychwytuje pomyłki w rozwiązaniu zadania
b) Dostrzega pomyłki po naprowadzeniu
c) Nie widzi błędów nawet po naprowadzeniu

Eksperyment diagnostyczny *Zadania celowo źle skonstruowane*

- Na drzewie siedzi 5 wron i 4 sroki. Nagle rozległ się huk. Ile ptaków teraz siedzi na drzewie?
- Pusty autobus wyjechał z zajezdni. Na pierwszym przystanku wsiadło 5 pasażerów. Na następnym przystanku wsiadło 6 i nikt nie wysiadł. A na kolejnym przystanku wysiadł 1 pasażer i nikt nie wsiadł. Ile było przystanków?
- Na statku było 20 koni 10 krów. Ile lat ma kapitan statku?
- Chłopiec w szóstym roku życia ma 1 metr i 20 cm wzrostu. Ile będzie miał wzrostu za 20 lat?
- W autobusie jest 30 miejsc siedzących i 20 stojących. Ile kół ma ten autobus?

Gdy dziecko nie dostrzega absurdu należy powoli powtórzyć zadanie należy wskazać pułapkę i śmiać się razem z nim

Układanie niedorzecznych zadań przez dzieci

Badający zwraca się do dziecka: Przedstawiłam ci śmieszne zadania. *Ułóż dla mnie śmieszne zadanie:*

- Dziecko może ułożyć niedorzeczne zadanie. Badający chwali dziecko i dziękuje za pracę.

- Ułożyć poprawne zadanie. Badający stwierdza, że nie ma w zadaniu pułapki i dziękuje za współpracę.
- Wstrzymać się od ułożenia zadania. Badający stwierdza wtedy: Innym razem ułożysz dla mnie zadanie.

Ocena funkcjonowania dziecka

- poczucie sensu w działalności matematycznej

a) wychwytuje niedorzeczności w zdaniu i potrafi je nazwać
b) wie, że jest źle skonstruowane, ale nie określa błędu
c) dostrzega niedorzeczności po naprowadzeniu

- rozumienie konwencji zadań z treścią

a) potrafi ułożyć niedorzeczne zadanie dla badającego
b) sprawia mu to widoczną trudność
c) nie podejmuje trudu ułożenia zadania niedorzecznego

- odwaga w reagowaniu na absurdy

a) śmiało wypowiada się o błędach w zdaniu
b) ma opory w wypowiadaniu się o zadaniu
c) wyraźnie nie chce wypowiadać się o zadaniu celowo źle skonstruowanym

Zapisywanie danych diagnozy (segment drugi). Cechy umysłu uzdolnionych matematycznie dzieci

L.p.	**Imię i nazwisko badającego dziecka wraz z informacją o kompetencji ustalonym w I części diagnozy nauczycielskiej**	**Przemienne układanie i rozwiązywanie zadań**			**Zadania celowo źle skonstruowane, dostrzeganie wad, korygowanie ich i układanie podobnych zadań**		
		Nastawienie do zadania	**Twórcza postawa**	**Poczucie sensu**			

Zebrał i opracował zespół nauczycieli
Przedszkola Samorządowego Nr 25 w Białymstoku
pod kierunkiem mgr Ewy Zielińskiej
na podstawie książki pt: „O dzieciach matematycznie uzdolnionych"

Przedszkole Samorządowe nr 49 w Białymstoku

Poniższe wskazówki metodyczne są wynikiem czynnego uczestnictwa nauczycielek przedszkola w 20-godzinnym szkoleniu na temat „Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci wraz z edukacją matematyczną" opatrzone komentarzem metodycznym eksperta mgr Ewy Zielińskiej.

Wskazówki metodyczne ułatwiające wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci oraz edukację matematyczną

Edukacja matematyczna ma być wtopiona w działania wspomagające rozwój umysłowy dziecka

Wiek przedszkolny i młodszy szkolny jest najlepszym okresem wspomagania dzieci w rozwoju umysłowym, gdyż procesy intelektualne od których zależą sukcesy matematyczne mają szeroki zasięg. To od sprawnego klasyfikowania zależy wiedza pojęciowa dziecka i dlatego w szkole, już w klasie pierwszej, wymaga się klasyfikowania na poziomie konkretnym. Umiejętności społeczne dzieci nabywają podczas rozumienia umów dotyczących np. poruszania się w przestrzeni a potem orientowania się na kartce papieru. Liczenie, wychwytywanie prawidłowości i korzystanie z nich jest sposobem porządkowania rzeczywistości i dlatego uważa się za przejaw inteligentnego zachowania: im lepiej liczy, tym ma większe możliwości poznawcze. Rozumowanie przyczynowo – skutkowe i przewidywanie, co się zdarzyć może jest przygotowaniem dzieci do rozumienia sensu równości i nierówności. Rytmiczne organizowanie przestrzeni płaskiej (projektowanie z kartoników o różnych kształtach przy zastosowaniu obrotów, przesunięć) pozwala budować wiedzę pojęciową przechodząc od konkretnych doświadczeń do uogólnień i odwrotnie. Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci musi być skorelowane ze wszystkimi obszarami edukacyjnymi wtedy będzie można łatwiej dostrzec zdolności, które wtopione są w codzienne czynności umysłowe dzieci.

Honorowanie różnic indywidualnych w procesie kształcenia

Dzieci charakteryzują się znacznymi różnicami indywidualnymi w zakresie tempa rozwoju umysłowego. Dotyczy to pojedynczych dzieci, jak i grup rówieśniczych. Praktyka pedagogiczna wskazuje na to, że w grupie mamy dzieci nieco wolniej rozwijające się i dzieci o wyraźnie przyspieszonym rozwoju. Z badań profesor Wołoszynowej[1] wynika, że wśród dzieci rozpoczynających naukę w szkole różnice w tempie rozwoju umysłowego sięgają czterech lat. Dlatego nauczyciel musi znać poziom rozwoju każdego dziecka aby dostosować treści kształcenia do jego indywidualnych możliwości. W związku z tym nie należy realizować gotowego rozkładu materiału lecz treści kształcenia zawarte w programach dobierając je do możliwości dzieci.

Respektowanie porządku rozwojowego

Efektywność wspomagania rozwoju umysłowego w zakresie edukacji matematycznej zależy od korzystnego dopasowania treści kształcenia do możliwości każdego dziecka. Dlatego nauczyciel musi zadbać o przestrzeganie porządku rozwojowego tj. od tego, co jest dostępne 3-latkom do tego, co jest dostępne 8-latkom. Układ treści

1 Wołoszynowa L. *Problemy szkolnego „startu" dzieci w polskim zreformowanym systemie oświaty*, w: Psychologia Wychowawcza, 1977, Nr 1.

matematycznych w programach wspomagających rozwój dzieci jest spiralny, a więc stopniowo narastają treści programowe i stopniowo rozszerza się ich zakres. Rozwój inteligencji matematycznej wskazuje na to, że każde dziecko musi zatrzymać się na poszczególnych stopniach drabiny rozwojowej (poziom enaktywny – czynnościowy, ikoniczny – obraz i symboliczny – liczba). Na jednym szczeblu tej drabiny może stać dłużej, na innym krócej ale pominąć żadnego nie może. Mądre wspomaganie dzieci w rozwoju to warunek efektywności zajęć. Mała efektywność kształcenia to m.in. zbyt szybkie przechodzenie do trudniejszego materiału bez sprawdzenia, czy łatwiejsze treści zostały przez dzieci opanowane.

Tempo rozwoju umysłowego

Dopasowanie treści kształcenia do możliwości rozwojowych dzieci jest kłopotliwe z uwagi na tempo rozwoju umysłowego dzieci. W grupie rówieśniczej najczęściej jest tak, że tempo rozwoju umysłowego nie jest jednakowe we wszystkich zakresach. To samo dziecko może być znakomite w liczeniu i jednocześnie słabe w orientacji przestrzennej lub świetne w klasyfikacji a bardzo słabe w wyznaczaniu sumy i różnicy(lub na odwrót). Gdy tempo rozwoju dzieci w grupie jest nieco przyśpieszone nauczycielka może realizować więcej treści i sięgnąć do tego, co jest przeznaczone dla dzieci nieco starszych. Mając nieco słabsze musi więcej czasu przewidzieć na ich realizację i wprowadzać je wolniej. Intensywność procesu uczenia jest jedynym sposobem przyśpieszania tempa rozwoju umysłowego dzieci.

Zasada stopniowania trudności

W procesie wspomagania dzieci w edukacji matematycznej, jak w każdym innym obszarze edukacyjnym, bardzo ważną rolę odgrywa zasada stopniowania trudności. Od tego, co łatwe do tego, co trudne. Jeżeli dziecięce umiejętności są niższe należy cofnąć się do(zadań zabaw, ćwiczeń, gier) łatwiejszych, gdyż tylko na tym co dziecko już opanowało można budować nowe pojęcia.

Blokowe prowadzenie zajęć z edukacji matematycznej dzieci

Blokowe uczenie matematyki pozwala zachować ciągłość rozwojową w kształtowaniu dziecięcych umiejętności a także rozwinąć czynności intelektualne ważne dla dalszej edukacji matematycznej. Podczas prowadzenia zajęć z kolejnych bloków programowych nauczycielka musi zadbać o to, aby każde dziecko bez względu na poziom swojego rozwoju, jak najwięcej na nich korzystało. Przy grupie zróżnicowanej intelektualnie jest to trudne, gdyż dla jednych dzieci treści będą tylko powtórzeniem, przypomnieniem a dla innych okazją do nabywania nowych umiejętności.

Treści z edukacji matematycznej zaczynamy realizować od poznania schematu własnego ciała. Następnie przechodzimy do orientacji przestrzennej (zgodnie z umową, że kręgosłup dzieli płaszczyznę na górę i dół a serce na stronę lewą i prawa), do rytmów (po kilku podskokach kładziemy dłonie na sercu i wyczuwamy rytm bicia serca) i rytmicznej organizacji czasu (pory roku, dni tygodnia, miesiące w roku). Dzieci skupiają się na rytmach, wychwytują powtarzające się sekwencje i próbują je wytupać, wyskakać, wyśpiewać lub ułożyć np. z klocków (przełożenie na inną reprezentację) itd. Jest to znakomity przykład ilustrujący to, że nowe umiejętności buduje się zawsze na poprzednich już ukształtowanych.

Integracja treści matematycznych z innymi obszarami edukacji

Z analizy procesu uczenia się wynika, że dziecko nie jest w stanie skupić się na kilku rzeczach równocześnie. Dlatego każda nauczycielka musi o tym wiedzieć i pamiętać przy konstruowaniu zajęć dydaktycznych. Jeżeli chce połączyć realizację treści np. z ekologii z kształtowaniem umiejętności liczenia, to musi się zdecydować, co dla niej jest najważniejsze. Jeżeli więcej czasu poświęci liczeniu to wtedy treści ekologiczne

zejdą na dalszy plan a cała uwaga będzie skoncentrowana na liczeniu (i odwrotnie). Należy jeszcze pamiętać o towarzyszącym procesowi uczenia się czynniku emocjonalnym, który ma ogromny wpływ na umiejętność skupiania uwagi i zapamiętywanie. Dlatego nie da się oddzielić czynności intelektualnych od emocji a treści np. ekologiczne zawsze będą atrakcyjniejsze niż liczenie.

Czas prowadzenia zajęć

Czas prowadzenia zajęć z edukacji matematycznej dzieci uzależniony jest od kondycji dzieci. Jeżeli zainteresowanie zajęciem słabnie należy je zakończyć. Rola nauczyciela polega na podtrzymywaniu ćwiczonych sprawności i dlatego przy każdej nadarzającej się okazji dzieci mają stosować nabyte już umiejętności. Nie ma możliwości ukształtować w umysłach dzieci złożonych czynności intelektualnych w krótkim czasie. W związku z tym im więcej czasu przeznaczy się w tygodniu na zabawy matematyczne, tym umiejętności matematyczne będą lepsze.

Czynnościowe uczenie matematyki czyli osobiste działania dzieci

Wspomaganie rozwoju umysłowego w edukacji matematycznej dzieci musi odbywać się tylko poprzez działanie a więc nabywanie doświadczeń. Stosowanie w edukacji matematycznej zeszytów ćwiczeń jest dla nauczyciela wygodnym sposobem zajmowania się dziećmi (siedzą spokojnie przy stolikach) i organizacyjnie łatwym (nie trzeba gromadzić i przygotowywać pomocy dydaktycznych). Taki sposób uczenia dzieci matematyki nie sprawdza się od wielu już lat i przyczynia się w znacznym stopniu do niepowodzeń w uczeniu się tego przedmiotu w starszych klasach. Skuteczność edukacyjna będzie wysoka tylko wtedy, gdy dzieci będą operowały, manipulowały odpowiednio dobranymi przedmiotami. Tylko poprzez gromadzenie doświadczeń dzieci skonstruują w swoich umysłach schemat poznawczy.

Wszyscy doskonale wiemy, że nie ma możliwości nauczenia dzieci orientacji przestrzennej podczas rozpatrywania relacji zachodzących pomiędzy narysowanymi na obrazku przedmiotami. Dziecko tylko poprzez osobiste doświadczenia może poznać zależności w świecie ludzi i przedmiotów. Jest to też znakomita okazja do kształtowania umiejętności społecznych i porozumiewania się w sposób werbalny i niewerbalny.

Oto inne przykłady: liczenie narysowanych jabłek, gruszek czy śliwek (dzieci liczą w szerszym zakresie niż ilustrator jest w stanie to przedstawić na obrazku), łączenie w pary po jednym elemencie z każdego zbioru za pomocą kreski np. grzybek i koszyk (łatwiej jest wrzucić po jednym grzybku do koszyka i odpowiedzieć na pytanie: czego jest więcej, czego mniej i o ile więcej, o ile mniej). Jeszcze jeden, przykład z którym ilustratorzy od lat się borykają i niepotrzebnie, bo nie da się go jednoznacznie przedstawić na obrazku. Problem dotyczy odejmowania a więc ptaków sfruwających i wiewiórki zeskakujące z drzewa. Dla starszego przedszkolaka i ucznia patrzącego na obrazek zawsze jest to dodawanie bo ptaki i wiewiórki są, przecież dziecko je widzi. Dlatego manipulowanie odpowiednimi przedmiotami (kasztany, żołędzie, fasolki, kamyki, patyczki) a więc dosuwanie, dokładanie, wrzucanie, zabieranie, odkładanie, odsuwanie jest najbardziej skutecznym sposobem nabywania przez dzieci doświadczeń zakresie matematyki. Podczas osobistych doświadczeń dzieci mają okazję do słownego określania swoich spostrzeżeń, sensu wykonywania czynności i przewidywania skutków. Nauczycielka ma zachęcać do wypowiadania się a nie mówić w imieniu dziecka, myśleć za nie a co gorsze formułować wnioski.

Uczenie matematyki przez modelowanie i głośne myślenie

Kolejnym bardzo dobrym sposobem prowadzenia zajęć matematycznych z dziećmi jest modelowanie czyli pokazywanie sposobu rozwiązania zadania przez nauczyciela i głośne myślenie, czyli mówienie krok po kroku kolejno wykonywanych czyn-

ności. Takie wprowadzenie dzieci w zajęcie pozwala na poznanie toku rozumowania nauczyciela i podążanie za jego tokiem rozumowania. W trakcie realizacji zajęć matematycznych z dziećmi ważne jest krótkie, jasne i precyzyjne formułowanie pytań (instrukcji) i kierowanie ich do konkretnej osoby. Małe dziecko potrafi skupić swoją uwagę na siedmiu (do dziewięciu) kolejno następujących po sobie słowach. Dlatego zbyt długie tłumaczenie, wyjaśnianie, omawianie problemu matematycznego nie uławia dziecku jego rozumienie. Nie nauczymy myślenia logiczno – matematycznego poprzez słowa lecz poprzez pokazywanie i działanie.

Organizacja zajęć z dziećmi

Działania dzieci mogą odbywać się indywidualnie, w małych zespołach lub z całą grupą. Im więcej doświadczeń tym skuteczniejszy proces edukacyjny. Szczególnie ważne jest **dobieranie dzieci w pary**. Osobiste doświadczenia wskazują, że najskuteczniejszy jest dobór w pary, gdy jedynym kryterium jest poziom rozwoju intelektualnego dziecka a więc bardzo dobry z bardzo dobrym, dobry z dobrym, słaby ze słabym. Taki dobór dzieci na zajęciach matematycznych sprzyja kreatywności i lepszej komunikacji pomiędzy dziećmi.

W przypadku **pracy zespołowej w szkole** sprawdza się takie usadzenie uczniów: bardzo dobry, dobry i słaby. Dzieci współpracują ze sobą, uczą się od siebie nawzajem a komunikacja między nimi idzie w kierunku: słabszy uczeń dopytuje dobrego, dobry zaś bardzo dobrego. W czasie podsumowania pracy zespołowej uczeń bardzo dobry wyznacza do referowania przed klasą albo ucznia dobrego (wtedy uzupełnia wypowiedź uczeń bardzo dobry) albo słabego (uzupełnia wypowiedź uczeń dobry). Taka organizacja zajęć nie sprawdziła mi się w pracy z dziećmi przedszkolnymi uwagi na trudności w społecznym funkcjonowaniu dzieci ale w szkole na lekcji w klasie pierwszej tak.

W przypadku prowadzenia zajęć z tematu **układanie i rozwiązywanie zadań z treścią** sprawdziła się następująca organizacja zajęć. Po prawej stronie nauczycielki w półkolu siedzą dzieci o przyspieszonym rozwoju a po lewej dzieci, które rozwijają się wolniej a przed nauczycielką pozostałe. Każde dziecko ma do swojej dyspozycji dywanik[2] i dużo liczmanów a nauczycielka papierową tubkę. Po podaniu przez nauczycielkę treści zadania najszybciej rozwiązują je dzieci o przyśpieszonym rozwoju podając wynik szeptem do tubki. Teraz mogą bawić się kasztanami układając różne rzeczy według własnego pomysłu. W tym czasie nauczycielka z tubką podchodzi kolejno do zgłaszających się dzieci siedzących przed nią i po podaniu szeptem rozwiązania one rozpoczynają zabawę kasztanami. Kiedy dzieci zajęte są układaniem kasztanów nauczycielka pochyla się nad dziećmi wymagającymi wsparcia. Papierowa tubka rozwiązuje bardzo istotny problem organizacyjny: pozwala większej liczbie dzieci samodzielnie rozwiązać zadanie i uniemożliwia powtarzanie wyniku podanego przez pierwsze dziecko.

Kształtowanie odporności emocjonalnej na sytuacje trudne

Nie da się oddzielić czynności intelektualnych od emocji gdyż to one wyznaczają ramy zachowań poznawczych. Dlatego ważne jest hartowanie odporności emocjonalnej i kształtowanie zdolności do podejmowania wysiłku intelektualnego. Każdy nauczyciel powinien wystrzegać się głośnego zwracania uwagi dziecku przy całej grupie. Dzieci znajdujące się w takiej sytuacji najczęściej zamykają się w sobie, wycofują lub stosują różnego rodzaju formy ucieczki (nie chcą chodzić do przedszkola, zgła-

2 Dywanik to prostokąt z wykładziny dywanowej, podgumowanej, jednobarwnej w kolorze ciemnym o wymiarach nieco większych niż wycieraczka pod drzwi.

szają złe samopoczucie lub nie podejmują działań). Często też się zdarza, że nauczyciele nagle wyrywają dziecko do odpowiedzi (tablicy graficznej czy historyjki obrazkowej). Takie zachowanie wyzwala negatywne emocje a w sytuacji silnego napięcia emocjonalnego nikt nie potrafi racjonalnie myśleć. Obserwując pracę nauczycieli dostrzega się też nadużywanie słowa *„ źle"*. Dziecko, które pracę wykonało źle doskonale o tym wie i nie należy w obecności całej grupy to w szczególny sposób podkreślać. Nadmierne powtarzanie tego słowa powoduje, że na sytuację dla dziecka trudną (źle zrobiło, nie wie, nie umie) nakłada się druga sytuacja trudna z uwarunkowaniem społecznym *wszyscy w grupie wiedzą, że ja znów zrobiłem źle.* Dlatego lepiej podejść do dziecka, poprawić bez słowa to co zrobiło źle a w wolnej chwili zaprosić do wspólnej zabawy dzięki której dziecko będzie miało okazję do ćwiczeń.

Sukcesem edukacji, nie tylko matematycznej, jest silna motywacja do nauki i chęć do uczenia się. Dziecko zdobywające wiedzę ma cieszyć się ze swoich osiągnięć i z samodzielnego wykonania zadania a nauczyciel ma mu tylko w tym pomóc. Dlatego zachęcamy do skorzystania z omówionych wskazówek metodycznych, bo one warunkują sukcesy dzieci w edukacji, nie tylko w zakresie matematyki.

Nauczycielki Przedszkola Samorządowego nr 49
w Białymstoku przy wsparciu mgr Ewy Zielińskiej

Przedszkole Samorządowe nr 1 w Białymstoku
Przedszkole Samorządowe nr 78 w Białymstoku

W roku 2014/2015 wyłoniono w obu przedszkolach taki sam obszar rozwojowy: **„Praca z uczniem młodszym – wspomaganie myślenia matematycznego dzieci przedszkolnych".**

Nauczyciele postanowili poszerzyć swoje kompetencje w zakresie edukacji matematycznej według programu autorstwa prof. Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej i Ewy Zielińskiej przepracowując warsztatowo ciekawe sposoby realizacji.

Proponowane przez różne wydawnictwa pakiety edukacyjne i zawarte w nich treści dziecięcej matematyki często bazują na wypełnianiu kart pracy, z pominięciem najważniejszego etapu polegającego na praktycznym działaniu i manipulacji na konkretach. Tak realizowana „matematyka" nie jest dostosowana do potrzeb rozwojowych dzieci, co skutkuje późniejszymi trudnościami. Nauczyciele będąc świadomymi, iż nieodzownym elementem powodzenia prowadzonych zajęć jest stosowanie zarówno odpowiednich metod, jak i szerokiej gamy pomocy dydaktycznych postanowili przy pomocy eksperta doskonalić te aspekty. Utworzenie przedszkolnej bazy pomocy uznano za priorytet.

Jeden z modułów szkoleniowych poświęcono na zbadanie przyczyn specyficznych trudności w uczeniu się matematyki i wybranym sposobom przeciwdziałania. Oto efekty pracy eksperta Ewy Zielińskiej i nauczycieli obu przedszkoli.

O negatywnych skutkach papierowego sposobu prowadzenia edukacji matematycznej

Podstawy programowe określają zakres kształcenia matematycznego dzieci we wszystkich formach wychowania przedszkolnego i w każdej szkole3.Podają również jakimi kompetencjami muszą się wykazać dzieci kończące przedszkole, klasę pierwszą oraz każdy inny etap edukacyjny. Zakres kształcenia podany w podstawach jest rozszerzany i konkretyzowany w autorskich programach edukacyjnych. Na etapie edukacji wczesnoszkolnej programy te są dostosowane do koncepcji nauczania zintegrowanego. Dlatego muszą być opracowane konkretnie i szczegółowo aby zaplanowanie procesu nauczania było możliwe. Planując edukację matematyczną w szkole, nauczyciel opracowuje rozkład materiału i przewiduje w nim, czego będzie uczył w poszczególnych miesiącach, tygodniach a nawet dniach.

Do programów opracowywane są pakiety edukacyjne dla uczniów a w nich zeszyty ćwiczeń4, których często jest po kilka. Każdy uczeń w zeszycie ćwiczeń strona po stronie: wypełnia tabelki, rysuje grafy, uzupełnia działania arytmetyczne wpisując odpowiednie liczby. Zakłada się przy tym, że dziecko w trakcie rozwiązywania takich zadań gromadzi doświadczenia logiczno – matematyczne a także zdobywa wiadomości i umiejętności.

Nauczyciele bardziej cenią sobie gotowe rozkłady materiału i pakiety edukacyjne niż podstawy programowe oraz autorskie programy edukacyjne. Przyczyną jest znaczna ogólnikowość formułowania treści kształcenia zawartych w programach. Dlatego też trudno nauczycielowi zaplanować rozkład materiału na cały rok a nawet na pierwszy semestr. Wydawnictwa proponują gotowe rozkłady materiału dla nauczycieli a dla dzieci pakiety edukacyjne. Równocześnie zapewniają, że są one zgodne z wybranym programem a ten jest zgodny z podstawą programową. Nie ma co ukrywać, że jest to dla nauczyciela bardzo wygodne. Nie musi trudzić się nad dostosowaniem treści i przebiegu edukacji matematycznej do możliwości swoich uczniów a gotowy rozkład materiału wkłada do dziennika. Następnie według podanego w rozkładzie planu realizuje kolejne tematy a dzieci zadania w zeszycie ćwiczeń. Bywają nauczyciele, którzy uważają, że edukacja matematyczna polega na dopilnowaniu dzieci, podczas rozwiązywania wszystkie zdań z zeszytu ćwiczeń przewidzianych do danego tematu zajęć. Tak jest w szkołach a także bywa w klasach zerowych5.

Gotowe rozkłady materiałów najczęściej bywają perfekcyjnie opracowane, niestety przy biurku i dla nieznanych dzieci. Dlatego nadmierne korzystanie z nich obraca się

3 *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*: *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego* (załącznik nr 1) i *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych. I etap edukacyjny: klasy I – III. Edukacja wczesnoszkolna* (załącznik nr 2).

4 Na poziomie edukacji wczesnoszkolnej coraz rzadziej korzysta się z tradycyjnych podręczników. Zastąpiły je pakiety z zeszytami ćwiczeń w których uczniowie mogą pisać, rysować, podkreślać, przekreślać, wycinać, naklejać.

5 Często w kasach zerowych przy szkołach prowadzenie zajęć powierza się nauczycielom edukacji wczesnoszkolnej. Stosują oni szkolne formy i metody pracy z dziećmi korzystając za szkolnych środków dydaktycznych a przecież edukacja tam ma być realizowana według metodyki wychowania przedszkolnego.

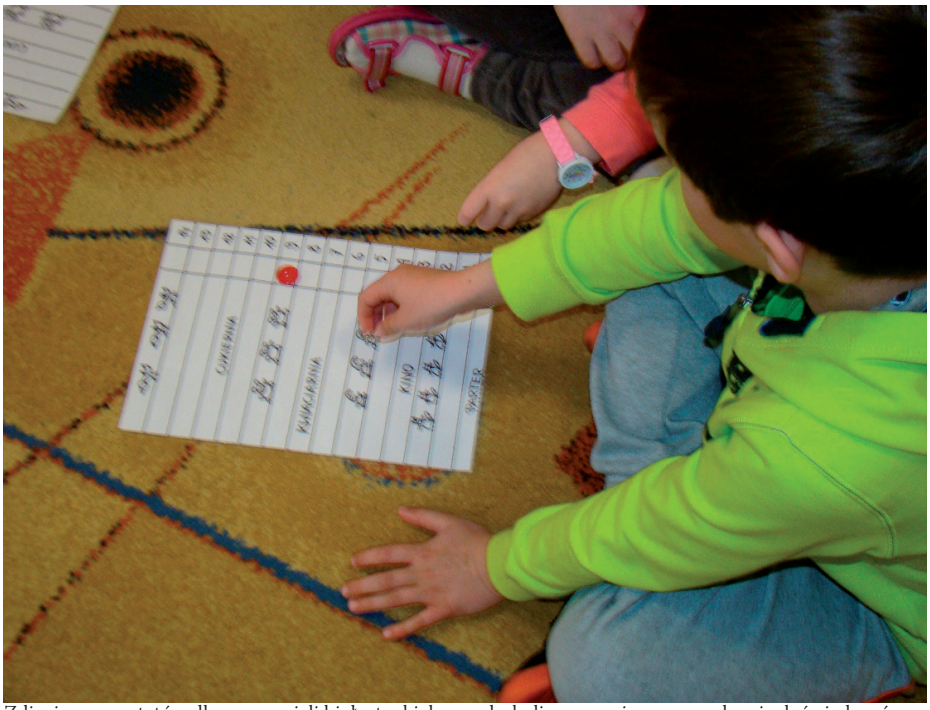

Zdjęcia z warsztatów dla nauczycieli białostockich przedszkoli propagujące gromadzenie doświadczeń poprzez manipulacje. /Przedszkole Samorządowe nr 82 w Białymstoku/

przeciwko starszym przedszkolakom i małym uczniom. Przecież nauczyciel ma zajmować się edukacją matematyczną konkretnych dzieci a nie realizować rozkład materiału. Nawet najlepszy rozkład nie może uwzględniać dziecięcych możliwości. Dodać tu trzeba, że korzystanie z gotowca oznacza korzystanie z pakietu edukacyjnego, zeszytów ćwiczeń strona po stronie. W związku z tym, ważniejsze jest przerabianie kolejnych zadań w zeszycie ćwiczeń niż realizacja programu i tego, co zalecają podstawy. Nauczyciele są jednak przekonani, że jeżeli dziecko rozwiąże zadania w zeszycie ćwiczeń to opanuje wiadomości i umiejętności zalecane w programie bo przecież te zeszyty służą do realizacji programu.

Zeszyty ćwiczeń zawierają dużo bogato ilustrowanych zadań a zarazem i wiele ułatwień np. wpisz w określone miejsce właściwą liczbę, dorysuj to, czego brakuje, przekreśl złe rozwiązanie itp. Nauczyciele są przekonani, że rozwiązywanie ilustrowanych zadań to *czynnościowe uczenie matematyki.* Taki pogląd jest błędny. Dziecko rozwiązując zadanie musi samodzielnie zrealizować drogę od konkretnej działalności, obserwacji, analizowania jej skutków do poziomu symbolicznego. Jeżeli w taki sposób samodzielnie rozwiąże wiele podobnych zadań może stworzyć w swoim umyśle schemat matematyczny dla danego obszaru działania.

Jeszcze jeden bardzo istotny problem występujący w zeszytach ćwiczeń to pokazywanie na obrazkach tego, czego się pokazać nie da np. odejmowania. Dziecko widząc na rysunku 6 siedzących ptaków i 4 fruwające (są koło drzewa) zawsze dodaje bo przecież są.

Papierowy sposób uczenia matematyki oprócz wygody (uczniowie spokojnie siedzą w ławkach) jest też łatwy (dzieci mają swoje zeszyty ćwiczeń z zapisanymi zada-

niami). Nie trzeba przygotowywać pomocy dydaktycznych i w krótkim czasie można rozwiązać wiele zadań. Niestety edukacja matematyczna odbywa się bez manipulacji[6] liczmanami, z pominięciem obserwacji czynności i bez zastanawiania się nad ich matematycznym sensem.

Kształtowanie wiadomości i umiejętności matematycznych polega na organizowaniu sytuacji życiowych wymagających np. liczenia oraz serii zadań, które dziecko ma rozwiązać, manipulując przedmiotami. Dzięki swojej aktywności zgromadzi potrzebne doświadczenia i w ten sposób kształtuje odpowiednie pojęcie matematyczne. Problem w tym, że dzieci w znacznym stopniu różnią się od siebie pod względem liczby doświadczeń potrzebnych do utworzenia pojęcia matematycznego.

Jedna grupa dzieci to te, które nie potrafią sformułować uogólnienia (wyciągnąć wniosku) mimo, że powtarzają daną czynność wiele razy. Druga to dzieci o większych możliwościach intelektualnych. Dochodzą do rozwiazywania problemów (uogólnień) szybciej ale również muszą manipulować przedmiotami i wykonywać (powtarzać) wiele razy podobne czynności. Niestety trwa to wszystko bardzo długo. Trzecia grupa to dzieci, które nie potrzebują tak wielu doświadczeń. Wystarczy im kilka sytuacji a już w umyśle powstaje sposób rozwiązania problemu. Kłopot w tym, że na lekcjach matematyki doświadczeń jest za mało i za szybko nauczyciel przechodzi do następnego tematu.

Uczniom o znakomitych możliwościach intelektualnych papierowy sposób prowadzenia edukacji matematycznej nie przeszkadza a porcja doświadczeń na lekcjach matematyki w zupełności wystarcza. Odrabiając lekcje tylko doskonalą ten schemat rozumowania. Potrafią też samodzielnie i sprawnie rozwiązywać zadania w zeszytach ćwiczeń bo rozumują już na poziomie symbolicznym. W dużo gorszej sytuacji są uczniowie o przeciętnych możliwościach intelektualnych. Korzystają z papierowego sposobu edukacji matematycznej wówczas, gdy jeszcze potrzebują manipulowania przedmiotami. Szczęście gdy rodzice podczas odrabiania lekcji potrafią pomóc. Jeżeli nie, to bez działania na konkretach mają minimalne szanse na zbudowanie schematu poznawczego. W tragicznej sytuacji są dzieci, które nie rozumieją sensu zadań matematycznych. Pozbawione okazji do manipulowania nie poradzą sobie nawet przy wsparciu rodziców.

Wykaz literatury dla nauczycieli z zakresu edukacji matematycznej.

Publikacje zwarte

1. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., Dziecięca matematyka.* Program dla przedszkoli, klas zerowych i placówek integracyjnych, *WSiP, Warszawa 1999 (numer dopuszczenia DKW -4013-5/01).*
2. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., Grabowska G.,* Program wychowania i kształcenia oraz wspomagania rozwoju sześciolatków w przedszkolach, klasach zerowych i placówkach integracyjnych, z komentarzami psychologicznymi i metodycznymi, *Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa 2003 (numer dopuszczenia DKOS – 5002-39/03.)*
3. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Program wspomagania i edukacji i starszych przedszkolaków. Cele i treści kształcenia oraz komentarze psychologiczne i pedagogiczne dla przedszkoli różnego typu, do których uczęszczają czterolatki i pięciolatki) Nowa *Era Warszawa 2007. Numer dopuszczenia: DKOS – 5oo2-01/ 07.*
4. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., Dobosz K.,* Jak nauczyć dzieci sztuki konstruowania gier? Metodyka, scenariusze zajęć oraz wiele ciekawych gier i zabaw, *WSiP, Warszawa 1996.*
5. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Dziecięca matematyka. Metodyka i *scenariusze

6 Oglądając sale lekcyjne i obserwując lekcje matematyki w szkołach przekonałam się, że w klasach I rzadko są liczydła a jeżeli nawet to jedno do demonstrowania dla nauczyciela. W dziecięcych plecakach również rzadko można zobaczyć patyczki lub małe liczydła.

zajęć z sześciolatkami w przedszkolu, w szkole i placówkach integracyjnych, *WSiP, Warszawa 2000.*

6. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się. Książka dla rodziców, terapeutów i nauczycielek przedszkola, *WSiP, Warszawa 2004.*
7. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Wspomaganie rozwoju umysłowego czterolatków i pięciolatków. Książka dla rodziców, terapeutów i nauczycielek przedszkola, *WSiP, Warszawa 2005.*
8. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Wspomaganie dzieci w rozwoju do skupiania uwagi i zapamiętywania. Uwarunkowania psychologiczne i pedagogiczne, programy i metodyka, *WSiP, Warszawa 20059.*
9. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze dla dzieci, które rozpoczną naukę w szkole. Podstawy psychologiczne i pedagogiczne oraz zabawy i sytuacje zadaniowe sprzyjające intensywnemu wspomaganiu rozwoju umysłowego i kształtowani ważnych umiejętności, *Edukacja Polska, Warszawa 2009.10.*
10. *Praca zbiorowa pod redakcją E. Gruszczyk-Kolczyńskiej,* Wspomaganie rozwoju umysłowego oraz edukacja matematyczna dzieci w ostatnim roku wychowania przedszkolnego i w pierwszym roku szkolnej edukacji. Cele i treści kształcenia, podstawy psychologiczne i pedagogiczne oraz opisy zajęć z dziećmi w domu, w przedszkolu i w szkole. Książka dla nauczycieli i rodziców, *Edukacja Polska, Warszawa 2009.1111.*
11. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Nauczycielska diagnoza gotowości do podjęcia nauki szkolnej. Jak prowadzić obserwację dzieci, interpretować wyniki i formułować wnioski, *Bliżej Przedszkola, Kraków 2011.12.*
12. *Gruszczyk-Kolczyńska E.,* O dzieciach matematycznie uzdolnionych. Książka dla rodziców i nauczycieli, *red. E. Gruszczyk-Kolczyńska. Nowa Era, Warszawa 2012.*
13. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Dwulatki i trzylatki w przedszkolu i w domu. Jak świadomie je wychowywać i uczyć, *Bliżej Przedszkola, Kraków 2012.*
14. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Nauczycielska diagnoza edukacji matematycznej dzieci. Metody, interpretacje i wnioski, *Nowa Era, Warszawa 2013.*
15. *Praca zbiorowa pod redakcją E. Gruszczyk – Kolczyńskiej, Starsze przedszkolaki. Jak skutecznie je wychowywać i kształcić w przedszkolu i domu, CEPB, Kraków 2014*

Pomoce dydaktyczne:

1. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Dziecięca matematyka. Edukacja matematyczna w domu, w przedszkolu i szkole. Pomoce do zajęć. *WSiP, Warszawa 1997.*
2. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Zestaw zabawek edukacyjnych do wspomagania rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się, *WSiP, Warszawa 2000.*
3. *Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E.,* Wspomaganie rozwoju umysłowego czterolatków i pięciolatków. Pakiet pomocy. *WSiP, Warszawa 2004.*
4. *Gruszczyk-Kolczyńska., Zielińska E., Skura M.,* Ilustrowane opowiadania. Dorosły opowiada – dzieci ilustrują. Zestaw pomocy, *Nowa Era, Warszawa 2009.*
5. *Gruszczyk-Kolczyńska., Zielińska E.,* Pakiet zabawek edukacyjnych dla maluchów do ćwiczeń i zabaw w domu i w przedszkolu *(do książki* Dwulatki i trzylatki w przedszkolu i w domu. Jak świadomie je wychowywać i uczyć. *Bliżej Przedszkola Kraków 2011.*

Opracował zespół:
Ekspert Ewa Zielińska
Rada Pedagogiczna Przedszkola Samorządowego nr 1 w Białymstoku
Rada Pedagogiczna Przedszkola Samorządowego nr 78 w Białymstoku

Przedszkole Niepubliczne nr 1 im. Marii Konopnickiej w Białymstoku

Szkolenie nauczycieli na temat „Wspomaganie nauczycieli w rozwoju umysłowego dzieci wraz z edukacja matematyczną" zainspirowało do utworzenia bazy niezbędnych pomocy dydaktycznych zapewniających dzieciom opanowanie podstawowych operacji matematycznych w sposób czynnościowy. Wykaz pomocy z podziałem kolejnych zakresów tematycznych oraz zgromadzenie ich w jednym miejscu ma na celu uporządkowanie warsztatu pracy nauczyciela oraz sprawniejszą i przyjemną organizację zajęć z edukacji matematycznej.

Wykaz pomocy do realizacji zajęć z Edukacji matematycznej dzieci wg koncepcji Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej

Poznanie schematu własnego ciała:

– lusterko wielkości dłoni, bez ramki – dla każdego dziecka jedno;

Orientacja przestrzenna:

– pluszowy miś: siedzący, bez ozdób, od 35 cm do 40 cm wysokości – dla każdego dziecka ;

– kolorowy cienki i mocny sznureczek do zaznaczenia lewej ręki (może być frotka) – dla każdego dziecka jeden ;

– jedna frotka dla każdego pluszowego misia;

– jedna duża obręcz gimnastyczna (dla nauczyciela);

– szarfy w czterech kolorach dla dzieci ;

Rytmy i rytmiczna organizacja czasu:

– dywanik, czyli kawałek jednobarwnej wykładziny (szara, granatowa, brązowa)

– wielkości wycieraczki pod drzwi – dla każdego dziecka jeden ;

– mała obręcz – po jednej dla każdego dziecka;

– tacka styropianowa dla każdego dziecka jedna ;

– zestaw 36 kolorowych paseczków dla każdego dziecka o szerokości 1 cm. Po 3 szt. każdego koloru o długości – 12 cm, 11 cm, 10 cm,9 cm, 8 cm, 7 cm, 6 cm, 5 cm, 4 cm, 3 cm, 2 cm, 1 cm do układania kalendarzy;

– 3 tace plastykowe: na jednej czerwone duże kółeczka (tyle, ile dzieci), na drugiej czerwone duże trójkąty (tyle, ile dzieci), na trzeciej niebieskie duże trójkąty (tyle, ile dzieci) – zestaw pomocy dla nauczyciela;

– pojemnik (może być po jogurcie) z małym czerwonym kółeczkiem dla każdego dziecka jeden: – 10 krążków gimnastycznych po 5 szt. w każdym kolorze i dwie laski gimnastyczne do układania znaków <, >, =;

– kółeczka plastikowe (z mozaiki geometrycznej) różnej wielkości i różnego koloru w dużej ilości dla każdego dziecka;

– pasek szarego papieru o szerokości ok. 30 cm (im pasek dłuższy, tym lepiej). Na pasku należy zaznaczyć szersze prostokąty – to dni, węższe – to noce. Następnie zapisać nazwy kolejnych dni tygodnia;

Liczenie:

– pojemniki (np. kosze, skrzynki) wypełnione bardzo dużą ilością kasztanów, kamyków, patyczków itd.;

- miara krawiecka z zaklejoną plastrem blaszką i napisanymi liczbami 1 oraz 150 dla każdego dziecka jedna ;
- komplet klamerek (spinacze do bielizny) dla każdego dziecka jeden;
- guma okrągła do skakania (jedna na czworo, pięcioro dzieci) do konstruowania stonogi ;
- ziarna dużej fasoli Jaś (pieniądze) do zabaw w kupno i sprzedaż;

Dodawanie i odejmowanie, rozdawanie i rozdzielanie po kilka:

- 2 liczydła dla każdego dziecka (15 elementowe i 30 elementowe) skonstruowane przez dzieci z drewnianych kulek lub wałeczków nawleczonych na długie sznurowadło;
- komplet kostek domina dla każdego dziecka jeden;
- minimum 3 duże kostki plastikowe z kropkami (dwie w jednym kolorze i trzecia w innym) – dla nauczyciela;
- 4 kostki do gier planszowych dla każdego dziecka ;
- zestaw kostek liczbowych minimum sześciościenne (powinny być też ośmiościenne, dziewięciościenne, dziesięciościenne itd.) – do dyspozycji nauczyciela;
- kartonik w kształcie trójkąta równobocznego (bok około 15 cm), kwadratu bok około 15 cm), pięciokąta foremnego (bok około 15 cm) dla każdego dziecka trzy takie kartoniki ;

Równoliczność i przybliżanie aspektu kardynalnego liczby:

- pasek papieru o wymiarach 3cm x 20 cm, po jednym dla każdego dziecka;
- dziurkacz po jednym dla każdego dziecka (w ostateczności jeden na dwoje dzieci);
- stare pocztówki (karty świąteczne) na dwoje dzieci minimum ok. 25 szt.;

Ustawianie po kolei, numerowanie i przybliżanie aspektu porządkowego liczby:

- kartoniki wielkości połowy pocztówki z napisanymi liczbami – tyle ile jest w przedszkolu schodów (dla nauczyciela);
- chodniczek liczbowy o szerokości 20 cm i długości 120 cm z ponumerowanymi płytkami (np. do 12) i dwa żółte paski każdy po 60 cm – jeden dla dziecka:
- arkusz białego gładkiego kartonu z napisanymi na nim liczbami (np. do 12) oraz trzy mazaki (czerwony – do zapisywania liczb parzystych, niebieski – do zapisywania liczb – nieparzystych i czarny – do łączenia liczb) na dwoje dzieci ;

Klasyfikacja:

- komplet kloców Dinesa dla dziecka ;
- kartoniki z cechami jakościowymi klocków Dinesa i z cechami guzików – zestaw dla nauczyciela;
- bardzo dużo guzików różnej wielkości, koloru, wykonanych z różnego materiału i z różną liczbą dziurek – pomoce do zajęć dla całej grupy dzieci ;
- bardzo dużo nakrętek po wodzie mineralnej zgromadzonych w skrzynkach np. plastikowych – pomoce do zajęć dla całej grupy dzieci ;
- bardzo dużo kart (obrazków jednoznacznych) do klasyfikacji (ponad dwadzieścia sztuk dla jednego dziecka) przedstawiających: postacie ludzi, zwierzęta znane dzieciom, budowle, pojazdy, przybory szkolne, zabawki, meble, rzeczy do ubrania, naczynia, narzędzia, owoce, warzywa, kwiaty, drzewa – pomoce dla całej grupy dzieci ;
- komplet kart logicznych np. Koty – dla każdego dziecka dziecka;

Mierzenie – długość:

- po 4 paski papieru (o wymiarach ok. 20 cm na ok. 3cm), po 2 kawałki sznurka o długości ok. 50 cm (najlepsze okrągłe sznurowadło), po 10 patyczków jednakowej długości (5 w jednym kolorze, 5 w innym) i nożyczki;

– linijka szkolna, taśma krawiecka, miarka stolarska, taśma miernicza – zestaw dla czworga dzieci ;

Mierzenie ilości płynu:

– litrowe butelki przeźroczyste, jednakowej wielkości i kształtu z nakrętkami (najlepiej plastikowe od napojów, bez naklejek) po jednej dla dziecka oraz dwie dla nauczyciela;
– dzbanek dla nauczyciela;
– woda lekko zabawiona (np. nadmanganianem potasu);
– lejek, pojemnik po jogurcie, tłusta kredka zestaw dla każdego dziecka;
– wiadro z wodą zabarwioną (np. nadmanganianem potasu) na dwoje dzieci;
– pojemnik z podziałką litrową;
– jedna butelka: dwulitrowa, dwie jednolitrowe, dwie półlitrowe;

Mierzenie – Waga i ważenie:

– waga skonstruowana z prostego patyka o długości ok. 30 cm, dwie torebki foliowe (przeźroczyste i jednobarwne)umocowane na końcach patyka taśmą samoprzylepną;
– paczkowany towar do ważenia: kilogram soli, cukru, ryżu, mąki itp.
– paczkowany towar do ważenia: pół kilograma makaronu w przeźroczystym woreczku, soli, bułki tartej, cukru pudru itp.
– dwukilogramowe paczki: cukru i maki ;

Geometria:

– geoplan i sznurowadło do konstruowania figur dla każdego dziecka jeden;
– figury geometryczne z mozaiki dla każdego dziecka: co najmniej po trzy płytki trójkątne, kwadratowe, prostokątne i okrągłe o różnej wielkości i kolorze;
– co najmniej po dwa klocki drewniane w kształcie: daszka, cegły, walca i kostki w różnych wielkościach i kolorze;
– małe piłeczki po jednej dla dziecka;
– zestaw kartoników o wymiarze pocztówki na każdym naklejona figura geometryczna wycięta z kolorowego papieru (prostokąt, trójkąt równoboczny i równoramienny, połowa koła, kwadrat i trapez dla każdego dziecka);
– – lusterko;

Układanie i rozwiązywania zadań:

– bardzo dużo liczmanów dla każdego dziecka w pojemniku;
– tablice graficzne np. Sceny z życia zwierząt (Koty, W zagrodzie wiejskiej, Psy, Ptaki itd.);

Wprowadzanie znaków i matematycznych (<, >, =)

– krążki gimnastyczne (jednobarwne) 12 szt. – dla nauczyciela;
– laska gimnastyczna (przecięta na pół) lub dwa ciemne kijki – dla nauczyciela ;
– kostki plastikowe duże do gry – 2 szt. – dla nauczyciela;
– dywanik jeden na dwoje dzieci ;
– dużo kółeczek z mozaiki geometrycznej na dwoje dzieci ;
– dwa patyczki do liczenia (mogą być inne) na dwoje dzieci ;
– kostki do gry z kropkami po 3 szt. na dwoje dzieci w pojemniku (np. po jogurcie);
– kostki liczbowe po 2 szt. na dwoje dzieci w pojemniku (np. po jogurcie);
– jedno domino na dwoje dzieci;

Opracował zespół nauczycieli
Niepublicznego Przedszkola Nr 1
im. Marii Konopnickiej w Białymstoku przy wsparciu mgr Ewy Zielińskiej

Przedszkole Samorządowe nr 30 im. Świętego Jana Pawła II „Radosne" w Białymstoku

Jednym z najczęściej podkreślanych przez nauczycieli problemów w pracy z dziećmi jest obserwowany **brak umiejętności obdarzania dorosłych uwagą**. Dlatego temu właśnie zagadnieniu zdecydowano poświęcić czas szkoleniowy. Efektem jest m.in. poniższy artykuł w którym zaprezentowano stan wiedzy dotyczącej problemu uwagi jak również wskazówki metodyczne dotyczące rozwijania tej umiejętności u najmłodszych dziećmi.

Fenomen uwagi – co warto wiedzieć?

Za podstawowy składnik procesu tworzenia powszechnie uznaje się procesy poznawcze. Jako najważniejsze wymienia się myślenie. Nasze rozważania będą szły w kierunku ukazania, że decydujący wpływ na przebieg uczenia się ma obok myślenia – uwaga, która w istotny sposób nadzoruje i steruje przebiegiem pozostałych procesów poznawczych.

Z uwagą przyjrzyjmy się zagadnieniu uwagi.

Pracując z dziećmi często posługujemy się następującymi zwrotami: Proszę o uwagę, Skup się, Uważaj, Uwaga!

Czy każdy z nas prosząc o uwagę, czy ganiąc za jej brak, wie dokładnie, co ma na myśli?

Czy każdy z nas właściwie rozumie uwagę jako czynność umysłową, która warunkuje nasze funkcjonowanie w każdej dziedzinie życia?

Czy jako nauczyciele znamy swoją rolę w kształtowaniu uwagi dzieci?

Czy sami potrafimy pracować nad swoją uwagą podczas zajęć z uczniami?

W języku łacińskim słowo adsum animus „uważam" znaczy „jestem obok umysłu", „pomagam umysłowi". Uwaga to zdolność umysłowa, dzięki której możemy kontrolować swoje działania w każdej dziedzinie, nie tylko w procesie uczenia się. Efektywne funkcjonowanie wymaga współistnienia wielu mechanizmów – jednym z nich jest uwaga. Poza nią do procesów regulujących nasze czynności[7] zaliczamy między innymi wspomniane wcześniej emocje i motywacje.

Efektywne wykonanie wielu czynności nie może się odbyć bez zaangażowania uwagi. **Napisanie powyższych rozważań, ale też ich przeczytanie i poddanie refleksji nie byłoby możliwe bez prawidłowo funkcjonującej uwagi zarówno autora jak i czytelników.**

Uwaga związana jest bowiem z naszym spostrzeganiem, poznawaniem i świadomością. To ona w dużej mierze decyduje o sukcesie, który osiągamy w życiu prywatnym i zawodowym.

„Niektóre wybitne osoby wcale nie mają wyższej od innych inteligencji, lecz po prostu niezwykłą łatwość koncentracji"

7 Czynności rozumiane są tu jako zorganizowane działania idące w kierunku osiągnięcia określonego celu.

„Geniusz – to przede wszystkim uwaga".[8]

Najbardziej interesuje nas nauczycieli zapewne to, co zrobić, aby dzieci, uczniowie w sposób prawidłowy posługiwali się uwagą podczas zajęć czy lekcji, aby słuchali przekazywanych treści i przetwarzali je, a zdobyte wiadomości i umiejętności wykorzystywali w rozwiązywaniu problemów. To bardzo trudne i odpowiedzialne zadanie.

Powinniśmy uświadomić sobie fakt, iż rola nauczyciela w pracy nad uwagą nie polega tylko i wyłącznie na nawoływaniu do „uważnego" zachowania, ale podąża w kierunku sterowania uwagą w oparciu o rzetelną wiedzę psychologiczną. Jako nauczyciele powinniśmy znać mechanizmy regulujące zachowania dzieci, aby móc opracować, zaplanować, zorganizować świadome działania, aby mieć wpływ na modelowanie zachowań, w zakresie gospodarowania uwagą również.

Jest to o tyle ważne, że świat, który nas otacza zasypuje lawiną informacji, migających obrazów, kusi mniej lub bardziej istotnymi bodźcami. Funkcjonowanie w tym natłoku wymaga dobrze rozwiniętych procesów selekcjonowania i pobierania z otoczenia bodźców, które są nam potrzebne tu i teraz. W przeciwnym wypadku zdani jesteśmy na życie w niewoli bodźców przypadkowych, w atmosferze przestymulowania, co wprowadza w nasze życie chaos i nieuporządkowanie.

Wyobraźmy sobie następującą sytuację:

Otrzymujemy propozycję wygłoszenia referatu dla grupy dorosłych osób.

Spróbujmy przeanalizować myśli, które zrodzą się w naszym umyśle przed wystąpieniem.

Zadamy sobie zapewne pytanie: **Na kim tak naprawdę spoczywa główny obowiązek zadbania o to, aby wykład został uważnie wysłuchany? Na nas czy na słuchaczach?**

Jeśli zależy nam na tym, aby chciano nas posłuchać, to zdecydowanie na nas. Każdy z nas zastosuje cały wachlarz zachowań, aby zwrócić uwagę zarówno na siebie, co jest ważne, ale nade wszystko na treść i formę wystąpienia.

Zapewne zadbamy o swój wygląd, o ciekawy sposób przekazu, przygotujemy prezentację multimedialną, zastosujemy odpowiednią intonację głosu, będziemy utrzymywać rzeczowy kontakt ze słuchaczami oraz cały czas kontrolować poziom uwagi swojej i słuchaczy, a przekazywanie treści będziemy przeplatać chwilami nasyconymi humorem, dowcipem, aby pozwolić odetchnąć na chwilę naszemu umysłowi. Będziemy tak postępować mimo świadomości, że siedzą przed nami dorośli ludzie, którzy potrafią sterować swoją uwagą.

W codziennej pracy powinniśmy:

Takie samo zadanie czeka nas w momencie, kiedy stajemy przed dziećmi! Nie ukształtujemy ich uwagi nakazując im „uważanie", bo to jest zajęcie w przedszkolu lub lekcja w szkole, bo tak trzeba. Jeśli konieczne jest postaranie się o uwagę dorosłych, to tym bardziej należy zadbać o uwagę dzieci. Zwłaszcza tych najmłodszych, u których jest ona jeszcze płynna zarówno w obszarze rodzajów jak i cech.

W codziennej pracy powinniśmy

- dbać o dobry i rzetelnie przygotowany przekaz;
- posiąść odpowiednią wiedzę na temat rozwoju i funkcjonowania uwagi na danym etapie rozwoju psychofizycznego dziecka;
- robić wszystko, aby mobilizować, podtrzymywać, skupiać i sterować jego uwagą ;
- organizować warunki pracy poprzez dobór odpowiednich metod;
- stwarzać efekt radości wynikający z uważnej pracy, tak, aby dziecko zrozumiało, że poziom uwagi zależy przede wszystkim od niego, a my mu tylko w tym pomagamy;

8 Witold Dobrołowicz Problemy uwagi w pracy pedagogicznej, WSiP Warszawa, 1985, s. 8

- nie obawiać się momentów rozluźnienia w trakcie przekazywania nawet trudnych treści.

Wygotski stwierdził, że uwaga to proces, który rozwija się w wyniku interakcji społecznej9.

Myśl ta wyraźnie akcentuje fakt, że dziecko, z którym się spotkamy jest jeszcze w drodze do wykształcenia się kompetencji uwagowych. Samo tego nie osiągnie, potrzebny jest dorosły, aby wędrówka do celu przebiegała zgodnie z psychologicznymi prawami. Pozytywne zmiany w procesach uwagi nie dokonują się w sposób naturalny tylko dlatego, że dziecko uczęszcza do przedszkola, szkoły i spędza tam codziennie czas..

Dziecko przychodzi na świat z zalążkiem uwagi, która ma szansę rozwinąć się pod warunkiem, że jego zachowaniem będą kierować początkowo mądrzy rodzice, a następnie równie mądrzy nauczyciele. Wspólna praca da efekt w postaci uwewnętrznienia zewnętrznych oddziaływań.

Uwaga podobnie jak inne czynności umysłowe jest procesem. Kształtuje się w drodze rozwoju, czyli przechodzi charakterystyczne etapy zależne od etapu rozwojowego młodego człowieka. Inną jakością uwagi posługują się dzieci przedszkolne, inną szkolne w młodszym wieku, inną starsze dzieci, a jeszcze inną dorośli. Znajomość tejże jakości na poszczególnych etapach rozwoju, może nie zapewnia, ale w dużym stopniu warunkuje pojawienie się dobrych efektów w pracy nad uwagą.

Uwaga to nie tylko kierowanie i skupianie wzroku na przedmiotach czy czynnościach, to coś zdecydowanie więcej. Praca nad uwagą to ciągłe prowokowanie dzieci, uczniów do bycia w środku wydarzeń, a nie obok.

Co na to definicje uwagi?

„Uwaga jest mechanizmem, dzięki któremu spostrzegamy tylko część bodźców docierających do organów zmysłów, przypominamy sobie tylko część informacji zakodowanych w pamięci, uruchamiamy tylko jeden z wielu możliwych procesów myślenia i wykonujemy tylko jedną z wielu możliwych do wykonania reakcji".[10]

Według S. Szumana „Uwaga jest takim stanem i poziomem aktywności nerwowej w korze mózgowej, który przygotowuje, a następnie podtrzymuje sprawną pracę organizmu w zakresie jego poznawczej orientacji i celowej działalności w świecie otaczającym"[11].

Powyższe ujęcia wyraźnie akcentują, że uwaga to nie tylko uczenie spostrzegania bodźców, ale stwarzanie podczas zajęć wielu okazji do tego, aby działać w oparciu o to, co się słyszy i widzi, aby prowokować do aktywności będącej odpowiedzią na stawiane pytania, problemy.

Aby zrozumieć, czym jest uwaga, należy uświadomić sobie jej podstawowe funkcje:

- czujność, czyli zdolność do długotrwałego oczekiwania na pojawienie się bodźca i wychwycenia go z wielu innych;
- selekcja, czyli wybór z wielu pojawiających się w danej chwili właściwych bodźców, zachowań, reakcji, czynności;
- przeszukiwanie, czyli ciągłe badanie pola recepcyjnego w celu poszukiwania bodź-

9 Witold Dobrołowicz, op., cit., s. 19

10 Nęcka E., *Procesy uwagi*. W: Strelau J. (red.), *Psychologia. Podręcznik Akademicki*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2000, s.77

11 Witold Dobrołowicz, op., cit., s. 17

ca spełniającego wyznaczone kryterium;
- ukierunkowanie, sterowanie, czyli doprowadzenie naszej aktywności do celu mimo rozpraszających bodźców płynących z zewnątrz i wewnątrz naszego ciała. Sterowanie uwagą w czynności nakierowanej na cel, to bardzo cenna cecha uwagi. Gdyby nie ta zdolność nie poradzilibyśmy sobie w otaczającym świecie, jako, że żadne bodźce nie działają na nas w izolacji.

Zadaniem nauczyciela jest ciągłe dbanie o skupianie, mobilizowanie, podtrzymywanie i sterowanie uwagą dziecka.

W pracy nad uwagą dziecka ważne jest:
- przejrzysta i logiczna struktura przekazywanych treści;
- odpowiednia ilość opracowywanego materiału podczas zajęć;
- dbanie o właściwy stosunek treści obrazowych, konkretnych, namacalnych do werbalnych
- ograniczenie dystraktorów, czyli bodźców rozpraszających;
- ciągłe przeciwdziałanie zajęciom ubocznym dzieci;
- zachowanie atmosfery spokoju podczas zajęć;
- dbanie o to, aby samemu być skupionym i dobrze zorganizowanym, nasze rozproszenie i chaos działają na dzieci jako bodziec rozpraszający.

Z uwagą o rodzajach uwagi:

Opierając się o dotychczasowy dorobek literatury psychologicznej nie można podać jednoznacznej klasyfikacji typów uwagi. Wśród wielu koncepcji na pierwszy plan wysuwa się dychotomiczny podział uwagi na:
- reaktywną, mimowolną bodźcową, czyli odruchy, nawyki, przyzwyczajenia, reagowanie na bodźce silne w ujęciu fizycznym i biologicznym;
- kognitywną, dowolną, wolicjonalną, czyli uwagę będącą regulatorem celowego działania.

Każde dziecko lubi być zaskakiwane atrakcyjnym bodźcem, który zaciekawia, ale nie wolno nam na tym poprzestawać. Uwaga jest mechanizmem, dzięki któremu wybieramy bodźce, ale ważne z punktu widzenia jednostki. Jeśli nasze starania o uwagę poprzestaną tylko na zaciekawieniu, po którym nastąpi pustka, jesteśmy skazani na porażkę.

W pracy z dziećmi podczas zajęć bardzo ważna jest **uwaga wtórna**[12]**.** Występuje ona wówczas, gdy pracujemy z silnym zaangażowaniem. Jesteśmy wtedy tak zaaferowani działaniem, skupieni na tym, co robimy, że nic nie jest w stanie nas rozproszyć. Mimo dystraktorów jesteśmy zdolni do długotrwałego działania. **Warunkiem koniecznym wystąpienia tego rodzaju uwagi jest zainteresowanie, motywacja i pozytywne emocje towarzyszące aktywności zadaniowej.**

Zadania nauczyciela w pracy nad uwagą wtórną dziecka to:
- zadbanie o efekt zaciekawienia;
- pamiętanie o tym, że nowość, odmienność i nietypowość zazwyczaj budzi zaciekawienie;
- zapewnienie pozytywnego wzmocnienia efektów pracy już w początkowej fazie ich działania;
- prowadzenie zajęć, podczas których dzieci mają poczucie sprawstwa i współdecydowania;
- planowanie zajęć tak, aby w dużej mierze opierały się one na aktywności własnej dzieci

12 Witold Dobrołowicz, op., cit., s. 41

Bardzo interesujący i pouczający z pedagogicznego punktu widzenia jest podział uwagi zaproponowany przez W. Dobrołowicza[13].

Autor wyróżnia następujące rodzaje uwagi:

- percepcyjno – recepcyjną, która dominuje u uczniów wówczas, gdy słuchają, oglądają, czytają
- polisensoryczną czyli wielozmysłową zależną od kanału odbioru informacji,
- umysłową, która odpowiada za selekcję pomysłów rozwiązań, kontrolowanie czynności umysłowych, przezwyciężanie inercji myślowych będących barierą w twórczym działaniu, sterowanie przebiegiem czynności wykonawczych podczas aktywności zadaniowej.

Jakie zadania przed nami?

Nie wystarczy mieć oczy i uszy otwarte, aby odbierać informacje. Interpretacja sensorycznych wrażeń, jest możliwa dopiero wtedy, gdy z pamięci i myślenia zrodzi się myśl zwrotna, która pozwoli na interpretację tego, co wyłoniliśmy drogą zmysłów.

Istotą pracy nad uwagą percepcyjno – recepcyjną jest dbałość o to, aby to, czego słucha, co ogląda dziecko nie było jednokierunkowym przepływem informacji. Ważna jest więc rola aktywności dziecka w procesie ich odbioru. Sprzyjają temu sytuacje problemowe organizowane w trakcie przekazywania treści.

Następnym po przedszkolu etapem pracy nad uwagą dziecka powinna być szkoła. Powstaje pytanie czy w szkole w dostateczny sposób uwzględnia się kolejny rodzaj uwagi – uwagę polisensoryczną. Preferencje w zakresie odbioru informacji przez receptory powinny być uwzględniane w realizacji różnych zadań edukacyjnych. Różnice indywidualne są tu wyraźnie zaznaczone, jako, że zdolności zauważania i regulowania czynności za pomocą bodźców wzrokowych, słuchowych czy dotykowych są indyidualną preferencją człowieka[14].

Czy nie oczekuje się tam, aby uczniowie uczyli się w określony, najlepiej w ten sam sposób. Osoby, które nie pasują do przyjętego modelu, które mają problem z przyswajaniem wiedzy przekazywanej na przykład w formie wykładu, postrzegane i oceniane są jako gorsze.

Bardzo ważna dla każdego nauczyciela jest znajomość stylu uczenia się uczniów, gdyż daje ona możliwość zrozumienia tego, jak podejść do każdego z nich i uszanować jego indywidualność. Dla każdego inny zmysł jest najważniejszy. Jedni szybciej się uczą, gdy widzą, inni, gdy słyszą, jeszcze inni muszą wszystkiego dotknąć, czy ruszać się w czasie zdobywania informacji.

Niezgodność profilu uczenia się ze sposobem nauczania skazuje z góry na porażkę. Dlatego też bezpiecznie jest przystępując do planowania zajęć pamiętać o tym, aby w proces poznawania świata przez dziecko angażować wszystkie jego zmysły na każdym etapie kształcenia.

Metoda wielozmysłowego nauczania szanuje indywidualny styl uczenia się, synchronizuje pracę obu półkul mózgowych, jeśli jeszcze do procesu uczenia wprowadzimy działanie i wynikający z niego ruch, sytuacja będzie wręcz idealna do pracy z dzieckiem.

- organizować zajęcia, podczas których damy dzieciom możliwość zdobywania wiedzy czy umiejętności angażując w proces poznania różne zmysły;
- szanować to, że u każdego z nas w procesie uczenia inny zmysł jest najważniejszy – jedni wolą słuchać, inni muszą zobaczyć, jeszcze inni nauczą się, gdy do-

13 Witold Dobrołowicz, op., cit., s.

14 Carla Hannaford, Profil dominujący, Międzynarodowy Instytut NeuroKinezjologii Rozwoju Ruchowego i Integracji Odruchów Darlington 2003, s. 17

tkną, a są też tacy, którzy muszą i dotknąć i zobaczyć i posłuchać;
- stwarzać okazję do tego, aby mieli możliwość odkrywania, który sposób uczenia się jest dla nich najlepszy.

Rzecz o cechach uwagi.

Rozwój uwagi u dzieci jest ściśle powiązany z procesem dojrzewania systemu nerwowego, zwłaszcza ośrodka pobudzania i hamowania. Z powyższym rozwojem związane jest dojrzewanie poszczególnych właściwości uwagi. **Gdy myślimy o dziecku, które ma problemy z uwagą, używamy często określenia: Ma zaburzenia koncentracji uwagi. Należałoby zapytać: Skąd taka pewność, że koncentracji tylko i wyłącznie?** Uwaga charakteryzuje się przecież sześcioma cechami i każda z nich odgrywa istotną rolę w procesie uczenia się. Zaangażowanie się w wykonanie czynności, ukazuje, w jaki sposób właściwości te uaktywniają się, aby sprostać wykonaniu określonego zadania lub powodują, że nie doprowadzamy aktywności do oczekiwanego celu.

Cechy uwagi – co warto o nich wiedzieć?

Zakres uwagi pozwala na rozpoznawanie i przyswajanie mniejszych lub większych ilości obiektów, treści, działań podczas danego aktu uwagowego.

Jej rozwój zależy od:
- nastawienia i odpowiedniego przygotowania ucznia do odbioru bodźców;
- powiązania prezentowanych elementów w spójne całości;
- urozmaicania metod podawanej wiedzy;
- stopnia jasności prezentowanego materiału;
- poziomu czytelności i jasności wydawanych poleceń.

Pojemność uwagi dzieci młodszych wymaga od nas uporządkowania przekazywanych treści i podawania ich w odpowiednich porcjach.

Głębia uwagi pozwala na zaangażowanie procesów umysłowych w rozwiązywanie problemu. Jest tym głębsza im bardziej pobudzamy i stymulujemy procesy intelektualne.

Jej rozwój zależy od:
- zachęcania dzieci do rozwiązywania zadań wykraczających poza schematy
- myślowe;
- podtrzymywania uwagi w przypadku, gdy pojawiają się trudności;
- uświadamiania uczniom znaczenia ich pracy;
- naprowadzania dzieci na pomysły rozwiązania zadania;
- wkraczania w momencie, gdy dziecko rezygnuje z rozwiązania poprzez pozytywne
- wzmacnianie i motywowanie do dalszej pracy.

Dziecko odda się zadaniu bezgranicznie jeśli będzie ono interesujące, pozwalające na kreatywność.

Podzielność uwagi pozwala na jednoczesne zajmowanie się różnymi wątkami, przedmiotami, czynnościami, pozwala na przechodzenie z jednej aktywności do drugiej bez utraty orientacji w całości wykonywanych czynności.

Przerzutność uwagi pozwala na łagodne i celowe przejście od kontrolowania jednej czynności do zarządzania drugą.

Rozwój tych cech zależy od:

- stopnia zautomatyzowania czynności wykonywanych przez ucznia równocześnie lub naprzemiennie;
- trudności zadań, które uczeń ma wykonywać równocześnie;
- poziomu pobudzenia ucznia, jeśli jedno zadanie jest zbyt trudne, na pewno ucierpi na tym drugie, które ma być wykonywane równocześnie lub naprzemiennie;
- kontroli przez nauczyciela momentu, w którym wymagamy od dziecka podzielności i przerzutności uwagi;
- spójności działań podczas zajęć;

Młodsze dzieci mają jeszcze problem z podzielnością i przerzutnością uwagi. Często są w stanie skupić się tylko na jednej czynności.

Kiedy zajmą się jedną aktywnością wymagają pomocy nauczyciela, aby się z niej wyrwać i zająć kolejnym zadaniem, zwłaszcza wtedy, gdy jest ona ciekawa i interesująca!

Koncentracja uwagi pozwala na ukierunkowane działanie podporządkowane konkretnemu celowi w oderwaniu się od wszystkiego, co nie ma z tym działaniem związku.

Aby ją rozwijać należy:

- zadbać o ograniczenie bodźców rozpraszających: na przykład odpowiednie
- urządzenie sali;
- uczyć uważnego słuchania;
- stwarzać atmosferę bezpieczeństwa emocjonalnego;
- stosować komunikaty podtrzymujące uwagę;
- prowokować do aktywnego spostrzegania;
- stymulować koncentrację poprzez wysyłanie pozytywnych komunikatów;
- zadbać, aby materiał zawierał elementy nowości;
- akcentować ważne i istotne kwestie.

Dzieci młodsze wykazują dobrą koncentrację uwagi, ale wymagają ciągłej stymulacji!

Często trzeba im pomóc np. w szkole wskazując palcem, oznaczając zakreślaczem to, co muszą przeczytać, zapisać, zapamiętać!

Zadbać o sprzyjające warunki odbioru zanim się wyda polecenie!

Trwałość uwagi odpowiada za czas, w który jesteśmy w stanie skoncentrować się na pracy nad zadaniem.

Jej rozwój zależy od:

- zrozumienia, że niemożliwe jest długie i intensywne utrzymywanie uwagi w pełnej gotowości;
- zrozumienia, że po czasie skupienia konieczny jest czas w postaci rozkojarzenia czy wręcz chwilowego wyłączenia.

Dzieci wykazują stosunkowo krótki czas skupiania uwagi – niektóre już po kilkunastu minutach wymagają dyscyplinowania i czasu na odbudowanie zużytych zasobów uwagowych!

I jeszcze jedna uwaga na koniec...

Każdy z nas, a więc i dziecko, dysponuje określoną pulą uwagi. Tę pulę dzieli na różne zadania, które wykonuje w trakcie zajęć. Musi więc w ciągu dnia dawkować swój wysiłek poznawczy związany z wykonywaniem wielu różnych zadań. Każde dodatkowe zadanie, dodane do aktualnie wykonywanego, pochłania zasoby uwagi i pro-

wadzi do ogólnego pogorszenia w ich realizacji.[15]

Należy o tym pamiętać w pracy z dziećmi. Jeśli od razu proponujemy zbyt wiele, jeśli chaotycznie, jeśli bez właściwego utrwalenia tego, na czym będziemy bazować dalej, nie ma mowy o dobrym gospodarowaniu uwagą przez dziecko.

Pośpiech, monotonia, chaos – to zła droga do kształtowania uwagi dziecka.

Opracował zespół:
Ekspert Renata Wolińska
Rada Pedagogiczna Przedszkola Samorządowego nr 30
im. Świętego Jana Pawła II „Radosne" w Białymstoku

15 Tomasz Maruszewski, *Psychologia poznania*, GWP 2010, s. 111-112

Szkoły Podstawowe

Szkoła Podstawowa nr 31 im. Janusza Korczaka w Białymstoku

Nauczyciele Szkoły Podstawowej nr 31 im. Janusza Korczaka w Białymstoku w wyniku przeprowadzonej w szkole diagnozy potrzeb rozwojowych wyrazili potrzebę doskonalenia w zakresie obszaru „Techniki uczenia się i metody motywujące do nauki". Nauczyciele chcieli podnieść zaangażowanie uczniów podczas zajęć lekcyjnych i zadań domowych i sprawić, aby uczniowie aktywniej pracowali podczas zajęć i ponosili większą odpowiedzialność za swoje uczenie się. W wyniku warsztatów z ekspertem oraz prowadzonych konsultacji powstały scenariusze zajęć z zastosowaniem zdobytej wiedzy. Na ich podstawie nauczyciele prowadzili zajęcia otwarte z uczniami.

Przykładowe scenariusze lekcji uwzględniające metody motywujące do nauki

Konspekt lekcji dla klasy III szkoły podstawowej
Temat: Jestem przewodnikiem po Białymstoku

1. Cele lekcji:
   - Zna najbliższa okolicę i jej ważniejsze obiekty,
   - Zna tradycje swojego regionu (pkt 5, pp 6 str. 49),
   - Uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji (pkt 1, pp 1a),
   - Dba o kulturę wypowiadania się (pkt 1, pp 3d),
2. **Kryteria osiągnięcia celu:**
   - Znają legendę o Białymstoku,
   - Potrafią wymienić pięc zabytków i miejsca znane dla Białostoczan,
   - Wiedzą na czym polega praca przewodnika,
   - Karta do albumu – zdjęcie lub rysunek w informacjach o zabytkach – podać lata powstania, gdzie się znajdują, co jest tam obecnie i dlaczego warto go zobaczyć,
   - Dobierają właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych (pkt 1, pp 3b),
3. **Motywowanie:**
   - Odczytanie listu od uczniów z Warszawy, którzy chcą odwiedzić Białystok,
   - Rewizyta w Warszawie,
   - Częste spacery po Białymstoku, bywanie wśród zabytków miasta,
   - Pytania podczas prezentacji zdjęć (czy znacie te miejsca i co o nich wiecie?)
     - Kościół Farny,
     - Cerkiew Św. Mikołaja,
     - Pałac Branickich,
     - Ratusz,
     - Teatr im. Aleksandra Węgierki,

– Dom Koniuszego,

4. Sposób podawania informacji i angażowanie uczniów:

- Poznacie historię swojego miasta, co pozwoli Wam nabyć umiejętności przewodnika, które pozwolą przedstawić nasze piękne miasto uczniom z Warszawy,
- Poznacie nazwy zabytków, ważne postacie związane z tymi miejscami,
- Nowe pojęcia zostaną podane w formie rebusów, łamigłówek i zagadek,
- Obejrzymy albumy dzieci z poprzednich roczników oraz filmy w Internecie,

5. Zadanie:

- Opracujcie materiał dotyczący wylosowanego zabytku,
- Zapoznacie się z materiałami, które dostanie każda grupa,
- Przygotujcie w swoich grupach jedną kartę do klasowego albumu o Białymstoku (rysunek, zdjęcie, opis zabytku),
- Zaprezentujcie swoje prace na forum całej klasy,
- Metoda niedokończonych zdań,
  – czytanie głośne – słuchowcy,
  – czytanie ciche – wzrokowcy
  – rysowanie – kin estetycy,
  – goniec na linii nauczyciel – grupa,
- Praca w grupach
  – wybieramy lidera, który losuje łamigłówki i rebusy,
  – pozostała część grupy losowo (z nazwami zabytków – dobór do liderów),
- Dyskretny nadzór nauczyciela nad podziałem obowiązku w grupach,

6. Materiały i modyfikacje:

- Plan miasta,
- Albumy o Białymstoku,
- Dostęp do Internetu,
- Łamigłówki, rebusy, zagadki,
- Słowniki ortograficzne,
- Pocztówki z zabytkami,
- Bloki, kleje, nożyczki, kredki,

7. Monitorowanie i wspieranie:

- Będę krążyła pomiędzy grupami,
- W przypadku błędów, wątpliwości i pytań będę udzielać informacji,
- Będę oceniać według założonych kryteriów,
- Pochwała, potwierdzenie, ukierunkowanie.

Podsumowanie

1. Dzielenie się wiedzą:

- Zadam pytanie,
  – jakie nowe umiejętności i wiadomości najbardziej przydadzą się Tobie w przyszłości?
  – co najbardziej podobało się na dzisiejszych zajęciach?
  – co byście zmienili w przydziale ról?
  – czy każdy z Was ma satysfakcję z wykonanego zadania?
- Przekonam, że mogą Swoją wiedzą zrobić wrażenie na innych,

2. Refleksja:

- Prezentacja poszczególnych grup na forum

3. Praca domowa (do wyboru),
- Okładka do albumu,
- Opracowanie trasy zwiedzania Białegostoku,

Opracował zespół:
Halina Woźniak, Barbara Brzostowska, Grażyna Ciepielewska,
Ewa Trelińska, Dżanetta Murawska

Konspekt lekcji matematyki dla klasy IV szkoły podstawowej

Temat: Odejmowanie ułamków zwykłych o jednakowych mianownikach
Klasa: IV
Nauczyciel matematyki
1. Określenie celów lekcji:
Cele nauczyciela:
Cele kształcenia – wymagania ogólne
I. Sprawność rachunkowa.
Uczeń wykonuje proste działania pamięciowe na ułamkach.
Treści nauczania – wymagania szczegółowe
Ułamki zwykłe i dziesiętne. Uczeń:
1) opisuje część danej całości za pomocą ułamka;
3) skraca ułamki zwykłe;
5) przedstawia ułamki niewłaściwe w postaci liczby mieszanej i odwrotnie;

Działania na ułamkach zwykłych i dziesiętnych. Uczeń:
1) dodaje, odejmuje, ułamki zwykłe o mianownikach jedno lub dwucyfrowych, a także liczby mieszane;(ułamki o jednakowych mianownikach)

Cel dla ucznia:
Odejmuję ułamki i liczby mieszane, gdy mianowniki ułamków są jednakowe.
1. Kryteria osiągnięcia celu (na co będziemy zwracać uwagę, by ocenić, czy i na ile cel został osiągnięty:
   - Wiem jak odjąć ułamek od całości;
   - Wiem jak odjąć ułamki gdy są jednakowe mianowniki;
   - Wiem jak odjąć liczby mieszane gdy części ułamkowe mają jednakowe mianowniki;

Wprowadzenie do tematu (5-10 min)
2. Motywowanie:

Rozdanie uczniom kół podzielonych na 2,4,6,7,8,16 części.

Wybrani uczniowie zapisują na arkuszu z kołami przyklejonym do tablicy w jaki sposób można wyrazić całość w postaci ułamka.

Wyświetlenie slajdu z multipodręcznika przedstawiającego pizzę podzielona na 8 części.

Pytanie: Ile pizzy zostanie jeśli zabierzemy 2 części?

3. Sposób podania informacji i angażowania uczniów:

Prezentacja odejmowania ułamków poprzez odejmowanie od podzielonego na części koła kilku elementów podziału.

Zapisanie prezentowanego działania na ułamkach.

Sformułowanie zasady odejmowania ułamków o jednakowych mianownikach.

Prezentacja na rysunkach odejmowania liczb mieszanych, zamiana całości na ułamek z wykorzystaniem rysunków, zapisanie obliczeń.

Część praktyczna (warsztatowa) 30-40 min

Zadanie

Ćwiczenia w odejmowaniu ułamków.

Ćwiczenie 1

Praca w parach(parę tworzą uczniowie siedzący razem w ławce): Dzieci otrzymują w parach rozsypankę zawierającą przykłady odejmowania ułamków i wyniki. Dobierają w pary działanie i wynik. Kontrolują ćwiczenie z prezentacja na tablicy. Para której udało się poprawnie wykonać zadanie pokazuje zielone światło.

Ćwiczenie2

Praca indywidualna: Uczniowie wykonują ćwiczenia polegające na odejmowaniu ułamków i liczb mieszanych. Kontrola poprawności wykonania ćwiczenia poprzez element samooceny. Uczeń sprawdza wynik z prezentacja na tablicy i stawia + lub -. Poprawienie błędów. Uczniowie, którzy rozumieją zagadnienie pokazują zielone światło.

Ćwiczenie 3

Karta pracy

Zróżnicowane karty pracy w zależności od wyniku ćwiczenia 2. Uczniowie, którzy sobie dobrze poradzili otrzymują zadania trudniejsze, drugi typ karty pracy zawiera przykłady podobne do przykładów w ćwiczeniu2.

4. Materiały i modyfikacje:

– arkusz na tablicę z kołami podzielonymi na części,
– koła dla uczniów podzielone na części
– rozsypanka
– zróżnicowane karty pracy
– światła drogowe
– multipodręcznik

5. Monitorowanie i wspieranie

– metoda świateł drogowych
– element samooceny
– obserwacja uczniów słabszych, indywidualne wsparcie

Podsumowanie

1. Dzielenie się wiedzą

Pytania:

- Co było najważniejsze?
- Co trzeba zapamiętać?

•

2. Refleksja

Odczytanie kryteriów osiągania celów i światła drogowe.

3. Praca domowa

Wybrane zadania z zeszytu ćwiczeń.

W razie kłopotów obejrzeć na youtube odejmowanie ułamków o jednakowych mianownikach i wykonać omawiane przykłady.

Opracowała:
Agnieszka Chrabołowska

Scenariusz lekcji języka polskiego dla klasy VI szkoły podstawowej

Temat: Baśń i legenda – rozpoznajemy gatunki.
Klasa: VI
Data: 2015
JĘZYK POLSKI – lekcja powtórzeniowa

- Określenie celów lekcji:

Cele nauczyciela:

Uczeń:

- zna wyróżniki gatunków literackich: baśni i legendy;
- odróżnia elementy fantastyczne od realistycznych;
- tworzy własny tekst w określonym gatunku.

Cel dla ucznia:

- wymienisz cechy charakteryzujące baśń i legendę;
- wskażesz różnice między tymi gatunkami;
- odróżnisz realizm od fantastyki;
- ułożysz własny tekst, opierając się na znajomości cech gatunku.

Kryteria osiągnięcia celu

(na co będziemy zwracać uwagę, by ocenić, czy i na ile cel został osiągnięty):

- przyporządkujesz podane wyróżniki do odpowiednich gatunków literackich;
- stworzysz mapę mentalną zwierającą cechy gatunków i przykładowe teksty;
- nauczysz się współpracy w grupie;
- wśród przykładowych tekstów literackich wskażesz te, które są baśnią i legendą.

Przebieg lekcji:

- Powitanie uczniów i podanie tematu lekcji;
- Wyjaśnienie celów lekcji i treści, które uczniowie opanują na zajęciach (nacobezu);
- Podział klasy na grupy 4-osobowe (dobór losowy);
- Każda z grup otrzymuje w kopercie rozsypankę, zawierającą cechy gatunków (baśń i legenda). Ich zadaniem jest przyporządkowanie tych wyróżników do odpowiedniego gatunki i umieszczenie ich na oddzielnych kartkach;
- Sprawdzanie pracy uczniów poprzez odczytanie prawidłowych rozwiązań przez lidera wybranej grupy i umieszczenie ich na ogólnej (dużej) kartce zawieszonej na tablicy;
- Następnie uczniowie (w tych samych grupach) otrzymują fragmenty przykładowych tekstów literackich. Ich zadaniem jest rozpoznanie na podstawie znanych im już cech, gatunek, który reprezentują te teksty;
- Lider wybranej grupy (innej niż poprzednia) prezentuje rozwiązania i przyczepia je na tablicy;
- Po zakończeniu pracy powstaje rodzaj mapy mentalnej, która zawiera odpowiednie gatunki z ich wyróżnikami i przykładami tekstów;
- Uczniowie zapisują notatkę w zeszytach;
- Sprawdzenie stopnia zrozumienia i przyswojenia tematu za pomocą metody świateł drogowych;
- Wyjaśnienie pracy domowej (uczniowie sami wybierają gatunek, w którym napiszą tekst literacki;

Sprawdzenie, czy cele lekcji zostały osiągnięte, przygotowując kartę ewaluacyjną,

zawierającą pytania skierowane do uczniów: Co zapamiętałeś z dzisiejszej lekcji? Co już umiesz? Co już potrafisz?

Praca domowa:

Ułóż baśń lub legendę, która będzie zawierała wszystkie elementy charakterystyczne dla tego gatunku i będzie poprawna pod względem językowym, ortograficznym i interpunkcyjnym.

Opracowała:
Katarzyna Baranowska

Scenariusz zajęć biblioterapeutycznych „Z tego warto się śmiać"

Cele nauczyciela:

– kształcenie umiejętności rozpoznawania i nazywania uczuć,
– rozwijanie umiejętności twórczego i aktywnego udziału w zajęciach,
– wdrażanie do właściwego odbioru utworów wierszowanych

Uczeń umie:

– rozpoznawać i nazywać uczucia
– nabywa umiejętność twórczego i aktywnego udziału w zajęciach

Metody pracy:

– zabawy integracyjne, dyskusja, problemowa

Formy pracy:

– zbiorowa, indywidualna

Środki dydaktyczne:

– obrazki przedstawiające twarze wyrażające różne uczucia, karty pracy, wiersze J. Brzechwy *Chrząszcz* i J. Tuwima *Figielek*

Przebieg zajęć:

- Przywitanie przybyłych uczniów: zabawa z pokazywaniem „Nazywam się… i lubię robić tak…/uczeń gestem pokazuje, co lubi robić; grupa po nim powtarza/.
- Rozmowa z uczniami nt. uczuć, nazywanie uczuć znanym uczniom.
- Rozpoznawanie uczuć na podstawie obrazków, na których są namalowane twarze wyrażające różne uczucia.
- Zabawa integracyjna „Jak dobrze się zbudzić o świcie" – śpiewana smutno, wesoło, płaczliwie, ze śmiechem, ze zdziwieniem itp.

  Jak dobrze się zbudzić o świcie!
  Jak dobrze się zbudzić o świcie! Ach!
  Jak dobrze się zbudzić o świcie! Ach!
  I śpiewać jak ranny ptak.
- Dyskusja – wolna trybuna – nt. tego, co uczestnikom spotkania sprawia radość.
- Praca indywidualna: uczniowie pisemnie wypowiadają się na kartach pracy nt. Jak sobie radzić z uczuciami negatywnymi, np. złością?
- Odsłuchanie nagrania wierszy J. Brzechwy pt. „Chrząszcz" i J. Tuwim pt. „Figielek".
- Wypowiedzi uczniów ukierunkowane pytaniami nauczyciela:

– Co nas śmieszy w obu utworach?
– Co ci się najbardziej w wierszach podobało?

– Jakie zabiegi poetów powodują nasz śmiech?
- Wyjaśnianie niektórych pojęć użytych w wierszu „Figielek" i określanie od jakich słów pochodzi wyrażenie, np. przekomarzać się /komar/ – sprzeczać się.
- Rysowanie przez uczniów karykatury jednej z postaci występującej w wierszach; umieszczenie ilustracji i wcześniej wykonanych kart pracy na wystawie.
- Zabawa na zakończenie „Wypuszczanie powietrza". Dzieci otrzymują nadmuchane baloniki z narysowanymi buźkami złości. Mają doprowadzić do pęknięcia balonów poprzez siadanie na nich.

Julian Tuwim *Figielek*
Raz się komar z komarem przekomarzać zaczął
Mówiąc, że widział raki, co się winkiem raczą.

Cietrzew się zacietrzewił słysząc takie słowa,
Sęp zasępił się strasznie, osowiała sowa,

Kura dała drapaka, aż się kurzyło,
Zając zajęczał smętnie, kurczę się skurczyło.

Kozioł fiknął koziołka, słoń się cały słaniał,
Baran się rozindyczył, a indyk zbaraniał.

Jan Brzechwa *Chrząszcz*
W Szczebrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie
I Szczebrzeszyn z tego słynie.
Wół go pyta: „Panie Chrząszczu,
Po co pan tak brzęczy w gąszczu?"
„Jak to po co? To jest praca,
Każda praca się opłaca."
„A cóż za to pan dostaje?"
„Też pytanie! Wszystkie gaje,
Wszystkie trzciny po wsze czasy,
Łąki, pola oraz lasy,
Nawet rzeczki, nawet zdroje,
Wszystko to jest właśnie moje!"
Wół pomyślał: „Znakomicie,
Też rozpocznę takie życie".
Wrócił do dom i wesoło
Zaczął brzęczeć pod stodołą
Po wolemu, tęgim basem.
A tu Maciek szedł tymczasem.
Jak nie wrzaśnie: „Cóż to znaczy?
Czemu to się wół próżniaczy?!"
„Jak to? Czyż ja nic nie robię?
Przecież właśnie brzęczę sobie!"
„Ja ci tu pobrzęczę, wole,
Dosyć tego! Jazda w pole!"
I dał taką mu robotę,
Że się wół oblewał potem.

Po robocie pobiegł w gąszcze.
„Już ja się na chrząszczu pomszczę!"
Lecz nie zastał chrząszcza w trzcinie,
Bo chrząszcz właśnie brzęczał w Pszczynie.

Opracowała:
Teresa Wysocka

Lekcja z edukacji czytelniczej w klasie IV
Szukamy informacji posługując się encyklopedią i słownikiem

Cele nauczyciela:
1. Uczeń potrafi wybrać właściwe wydawnictwo w zależności od poszukiwanej informacji
2. Uczeń zna alfabet i potrafi sprawnie odszukać potrzebną wiadomość w wybranym wydawnictwie
3. Uczeń potrafi rozróżnić, do czego służą encyklopedie i słowniki

Na lekcji zrealizowane zostaną następujące wymagania z podstawy programowej szkoły podstawowej: uczeń korzysta z informacji zawartych w encyklopedii, słowniku ortograficznym, słowniku języka polskiego.

Cel dla ucznia:
1. Potrafię wybrać właściwe wydawnictwo i sprawnie odnaleźć w nim potrzebne pojęcia

Kryteria osiągnięcia celu (dla ucznia):
1. Wymieniam rodzaje słowników i potrafię podać ich przykłady
2. Wymieniam rodzaje encyklopedii i potrafię podać ich przykłady
3. Podaję elementy budowy słownika i encyklopedii: wstęp i przedmowa, układ haseł, żywa pagina, indeksy
4. Wyjaśniam, gdzie się znajdują, co zawierają i do czego służą w/w elementy budowy słownika i encyklopedii
5. Potrafię wybrać odpowiednie źródło do odszukania określonego terminu i uzasadnić swój wybór

Pomoce:
1. Plansza z podziałem encyklopedii i słowników
2. Zestaw wydawnictw do pokazu
3. Zestawy encyklopedii i słowników, karty z zadaniami do pracy w grupach
4. Karty pracy dla uczniów

Tok lekcji:
1. Przedstawienie tematu lekcji i kryteriów osiągnięcia celu dla uczniów
2. Rozmowa na temat korzyści płynących z czytania książek.
   – Skąd czerpiemy informacje? (książki, prasa, Internet, radio, telewizja)
   – Dlaczego książka pełni szczególną rolę w procesie samokształcenia? (dostarcza wiedzy faktograficznej, wzbogaca naszą wiedzę o świecie, uczy, jak żyć, jak kształtować swoją osobowość, przynosi rozrywkę, odprężenie)
   – tóre z przyniesionych tu wydawnictw już znacie, z których korzystacie najczęściej, w jakich sytuacjach?
3. Przypomnienie kolejności liter w alfabecie.

Zabawa w ustawienie alfabetyczne uczniów według imion. Uczniowie pi-

szą na karteczkach swoje imiona, przyczepiają je do ubrań, a następnie ustawiają się w rzędzie według kolejności alfabetycznej.

4. Pokaz różnych encyklopedii i słowników, wspólne ustalenie, do czego służą.
   a) Zdefiniowanie pojęć „encyklopedia" i „słownik" w oparciu o wiadomości posiadane przez uczniów i dostępne źródła
   b) Zadanie na dobry początek: odszukanie w „Encyklopedii powszechnej" informacji o encyklopedii i słowniku.

Encyklopedia to wydawnictwo informacyjne obejmujące zbiór wiadomości ze wszystkich dziedzin wiedzy (e. powszechna) lub jednej dziedziny, epoki lub terytorium (e. specjalna) w układzie alfabetycznym lub rzeczowym.

Słownik to rodzaj publikacji obejmującej wykaz wyrazów wraz z objaśnieniami. Słownik językowy rejestruje i objaśnia wyrazy istniejące w danym języku, słownik rzeczowy podaje informacje o terminach z danej dziedziny wiedzy.

5. Prezentacja wydawnictw informacyjnych
   a) pokaz plansz „Encyklopedie i ich rodzaje" i „Słowniki i ich rodzaje", odczytanie, przyporządkowywanie prezentowanych wydawnictw do odpowiednich grup
   b) omówienie ich budowy: wstęp, przedmowa, układ haseł, żywa pagina, indeksy, tablice, spis treści
6. Praca w grupach

Wybór uczniów do poszczególnych grup odbywa się po odliczeniu od 1do 4, w zależności od ilości grup. Każda grupa otrzymuje zestaw wydawnictw i kartę z zadaniami.

Nauczyciel obserwuje pracę uczniów w grupach, zwracając uwagę na tych, którzy potrzebują pomocy, udziela im informacji zwrotnej.

7. Podsumowanie lekcji.

Rozmowa na temat przydatności w przyszłości zdobytych w czasie lekcji umiejętności, na temat trudności, które mieli podczas wykonywania poleceń, zachęta do zadawania pytań dotyczących tematu lekcji.

- Czego się nauczyłeś podczas lekcji?
- W jaki sposób się uczyłeś?
- Jak oceniasz swój udział w pracy zespołu?
- Co dla ciebie było w tej lekcji najciekawsze?
- Czego jeszcze chciałbyś się dowiedzieć na ten temat?
- Do czego może ci się przydać zdobyta wiedza i umiejętności?
- Czy zdobyta wiedza i umiejętności pomogą ci w innych sytuacjach związanych z własnym uczeniem się?

8. Rozdanie kart pracy do wypełnienia. Na ich podstawie nauczyciel oceni, na ile zostały osiągnięte cele lekcji.

Załącznik 1: Karta z zadaniami do pracy w grupach

1.

1. W „Encyklopedii powszechnej „ znajdź informacje o encyklopedii.
2. Posługując się „Słownikiem wyrazów obcych" sprawdź jakiego pochodzenia jest wyraz „ indeks" i co on oznacza.
3. W „Słowniku ję zyka polskiego" odszukaj znaczenie wyrazu „pagina".
4. Gdzie w „Słowniku ortograficznym" znajdziesz informację o pisowni wyrazów z „rz"? Omów, w jaki sposób jej szukałeś.
5. W „Słowniku wyrazów bliskoznacznych" znajdź wyraz „książka" i podaj wyrazy o podobnym znaczeniu.

2.

1. W „Encyklopedii powszechnej „ znajdź informacje o słowniku.
2. Posługując się „Słownikiem wyrazów obcych" sprawdź jakiego pochodzenia jest wyraz „ informacja" i co on oznacza.
3. W „Słowniku języka polskiego" odszukaj znaczenie wyrazu „hasło".
4. Gdzie w „Słowniku ortograficznym" znajdziesz informację o pisowni wielkich liter ? Omów, w jaki sposób jej szukałeś.
5. W „Słowniku wyrazów bliskoznacznych" znajdź wyraz „czytelnik" i podaj wyrazy o podobnym znaczeniu.

3.

1. W „Encyklopedii powszechnej „ znajdź informacje o wydawnictwie
2. Posługując się „Słownikiem wyrazów obcych" sprawdź jakiego pochodzenia jest wyraz „ ferie" i co on oznacza.
3. W „Słowniku języka polskiego" odszukaj znaczenie wyrazu „zakładka".
4. Gdzie w „Słowniku ortograficznym" znajdziesz informację o pisowni wyrazów z „ó"? Omów, w jaki sposób jej szukałeś.
5. W „Słowniku wyrazów bliskoznacznych" znajdź wyraz „tom" i podaj wyrazy o podobnym znaczeniu.

Załącznik 2: Karta pracy ucznia

1. Do tabeli wpisz w odpowiednie miejsca znane ci tytuły encyklopedii i słowników

E N C Y K L O P E D I E	
ogólne (powszechne)	specjalne
1.Wielka Encyklopedia Powszechna PWN	1.
	2.
S Ł O W N I K I	
językowe	rzeczowe
1. Słownik języka polskiego	1.
2.	2.

2. Co to jest encyklopedia?

a) zbiór wyrazów języka polskiego w układzie alfabetycznym
b) alfabetyczny spis haseł
c) dzieło obejmujące zbiór wiadomości ze wszystkich lub z jednej dziedziny wiedzy
d) spis ludzi danego obszaru

3. Co to jest słownik?

a) alfabetyczny spis wyrazów
b) rodzaj wydawnictwa informacyjnego, obejmujący wykaz wyrazów wraz z objaśnieniami
c) zbiór terminów określających dany przedmiot
d) spis zawodów

4. Który z wymienionych elementów słownika pozwala szybko odnaleźć hasło?

a) przedmowa
b) wykaz skrótów
c) aneksy
d) żywa pagina

Opracowała:
Elżbieta Glińska

Szkoła Podstawowa nr 45 w Białymstoku

Proces wprowadzania oceniania kształtującego

Nauczyciele podczas warsztatu diagnostyczno – rozwojowego wybrali jako obszar doskonalenia „Ocenianie kształtujące". Podczas szkolenia poznawali kolejne elementy oceniania kształtującego. Mieli też okazję uczestniczenia w lekcji prowadzonej przez eksperta z wykorzystaniem nowej metody oraz mogli obserwować lekcję matematyki przygotowaną i realizowaną z uczniami klasy V. Zauważyli wzrost aktywności i zaangażowania zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Efektem warsztatów z ekspertem było sformułowanie banku pytań kluczowych dla klasy IV i V do wykorzystania na lekcjach języka angielskiego. Natomiast nauczyciele matematyki opracowali kryteria sukcesu i przykładowe karty samooceny ucznia do poszczególnych działów z matematyki.

Pytania kluczowe

Język angielski – klasa IV szkoły podstawowej:

1. Temat lekcji: Object pronouns – zaimki osobowe.
   Pytanie kluczowe: Dlaczego „ja" jest najważniejsze?
2. Temat lekcji: House and furniture. Nazwy pomieszczeń i umeblowania w domu.
   Pytanie kluczowe: W którym pokoju straszy?
3. Temat lekcji: „Earth Explorer" – czytanka.
   Pytanie kluczowe: Czy Fiz polubi szkołę? Uzasadnij.
4. Temat lekcji: They are amazing – czytanki o zwierzętach.
   Pytanie kluczowe: Czy słoń umie grać na bębenku, a wiewiórka jeździ na nartach?
5. Temat lekcji: To school. Nazwy środków transportu.
   Pytanie kluczowe: Jak podróżuje się do szkoły na Alasce?
6. Temat lekcji: Telling the time – podawanie czasu.
   Pytanie kluczowe: Co wspólnego ma godzina 13:58 z pociągiem?
7. Temat lekcji: Sports Heroes – czytanka o bohaterach sportu.
   Pytanie kluczowe: Czy Christiano Ronaldo umie mówić po angielsku? Uzasadnij.

8 Temat lekcji: Sports. Nazwy sportów – słownictwo.
   Pytanie kluczowe: Który sport jest najpopularniejszy wśród uczniów klasy czwartej?

9. Temat lekcji: Present Continuous – czas teraźniejszy.
   Pytanie kluczowe: Dlaczego McDonalds ma hasło reklamowe „I'm loving it!"?
10. Temat lekcji: Money Mystery – czytanka.
    Pytanie kluczowe: Jak pomóc złapać złodzieja?
11. Temat lekcji: Clothes – nazwy ubrań
    Pytanie kluczowe: Co mają wspólnego dresy z sukienką?
12. Temat lekcji: Celebrations. Słownictwo związane z uroczystościami i świętami.
    Pytanie kluczowe: W którym miesiącu obchodzi urodziny królowa Wielkiej Brytanii?

Język angielski – klasa IV szkoły podstawowej:

1. Temat lekcji: No TV Day. Słownictwo związane z telewizją.
   Pytanie kluczowe: Jaka jest najpopularniejsza amerykańska kreskówka, którą możemy oglądać w polskiej telewizji?

2. Temat lekcji: I'm hungry. Nazwy jedzenia.
   Pytanie kluczowe: Dlaczego nie można kupić 2 chlebów w Anglii?
3. Temat lekcji: Dicover culture. Lekcja kulturowa o daniach w USA i Anglii.
   Pytanie kluczowe: Co najlepiej podać do indyka na Święto Dziękczynienia?
4. Temat lekcji: Past Simple. Tworzenie zdań w przeszłości.
   Pytanie kluczowe: Kim jest pan Ed?
5. Temat lekcji: Fact or Fiction? – czytanie tekstów.
   Pytanie kluczowe: Yeti – fakt czy mit?
6. Temat lekcji: London – lekcja kulturowa o stolicy Anglii.
   Pytanie kluczowe: Dlaczego po Londynie jeździ dużo czarnych samochodów?
7. Temat lekcji: Sydney – czytanka.
   Pytanie kluczowe: Jak zwiedzić Sydney nie jadąc do Australii?
8. Temat lekcji: Lekcja kulturowa o Anglii.
   Pytanie kluczowe: Gdzie w Londynie można znaleźć największego ogórka?
9. Temat lekcji: Lekcja kulturowa o Stanach Zjednoczonych.
   Pytanie kluczowe: Co ma wspólnego Nowy York z jabłkiem?
10. Temat lekcji: lekcja kulturowa o Szkocji.
    Pytanie kluczowe: Gdzie się chowa potwór?

Uczeń uczy się świadomie, jeśli wie, „w jakim jest miejscu" – co umie, a nad czym jeszcze powinien popracować. Dobrze opracowana karta samooceny w oparciu o wymagania z podstawy programowej – może mu w ty pomóc. Dodatkowo, zestaw przykładowych zadań może się okazać pomocą przy nadrabianiu zaległości.

NaCoBeZu – liczby naturalne
karta samooceny ucznia kl.VI

1. Liczby naturalne w dziesiątkowym układzie pozycyjnym.		
POTRAFIĘ: +/-		
1.	odczytywać i zapisywać liczby naturalne wielocyfrowe;	
2.	interpretować liczby naturalne na osi liczbowej;	
3.	porównywać liczby naturalne;	
4.	zaokrąglać liczby naturalne;	
5.	liczby w zakresie do 30 zapisane w systemie rzymskim przedstawić w systemie dziesiątkowym, a zapisane w systemie dziesiątkowym przedstawić w systemie rzymskim	
2. Działania na liczbach naturalnych.		
POTRAFIĘ:		
1.	dodawać i odejmować w pamięci liczby naturalne dwucyfrowe, liczby wielocyfrowe w przypadkach, takich jak np. 230 + 80 lub 4600 – 1200; liczbę jednocyfrową dodawać do dowolnej liczby naturalnej i odejmować od dowolnej liczby naturalnej;	
2.	dodawać i odejmować liczby naturalne wielocyfrowe pisemnie, a także za pomocą kalkulatora;	
3.	mnożyć i dzielić liczbę naturalną przez liczbę naturalną jednocyfrową, dwucyfrową lub trzycyfrową pisemnie, w pamięci (w najprostszych przykładach) i za pomocą kalkulatora (w trudniejszych przykładach);	
4.	wykonywać dzielenie z resztą liczb naturalnych;	
5.	stosować wygodne dla siebie sposoby ułatwiające obliczenia, w tym przemienność i łączność dodawania i mnożenia;	
6.	porównywać różnicowo i ilorazowo liczby naturalne;	
7.	rozpoznawać liczby naturalne podzielne przez 2, 3, 5, 9, 10, 100;	
8.	rozpoznawać liczbę złożoną, gdy jest ona jednocyfrowa lub dwucyfrowa, a także, gdy na istnienie dzielnika wskazuje poznana cecha podzielności;	
9.	rozkładać liczby dwucyfrowe na czynniki pierwsze;	
10	obliczać kwadraty i sześciany liczb naturalnych;	
11	stosować reguły dotyczące kolejności wykonywania działań;	
12	szacować wyniki działań.	

Liczby naturalne ćwiczenia

1. Zapisz słownie liczbę:

a) 4503-.....

b) 20009-.....

2. Podpisz liczby zaznaczone kółkiem na osi liczbowej

a)

b)

c)

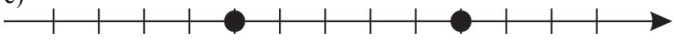

d)

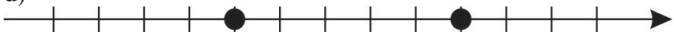

3. Uzupełnij wstawiając właściwą liczbę naturalną:
a) 31>..... b) 103<..... < 1002 c) 99999<.....
4. Zaokrąglij podaną liczbę:

34		67	
do dziesiątek		do dziesiątek	
283		761	
do setek		do setek	
55		1289	
do dziesiątek		do setek	
492		1077	
do setek		do dziesiątek	

5. Zapisz cyframi arabskimi lub znakami rzymskimi:
a) 6-..... b) 12 – ..... c) 14 – ..... d) 17 – ..... e) 29 – .....
f) XI – ..... g) XXIV – ..... h) XVIII – ..... i) IV – .....

*) Przy każdej liczbie zapisz jej nazwę (N-naturalna, C-całkowita, W-wymierna)
a) -45-..... b) 33-..... c)7,1-..... d) 0-..... e) 2090-.....
f) -145,090909... – ..... g) ^{7}/-..... h) 1000000 – .....

działania na liczbach naturalnych

1. Oblicz w pamięci:
   a) 17+25=..... b) 39+65=..... c) 57+44=.....
   d) 150+235=..... e) 348+420=..... g) 1300+840=.....
   h) 51-44=..... i) 72-19= ..... j) 320-60= .....
2. Oblicz sposobem pisemnym:
   a) 2456+ 758 b) 84+3092
   c) 343-67 d) 1003-467
3. Oblicz sposobem pisemnym:
   a) 234x23 b) 475x67
   c) 5278:13 d) 12040:430
4. Wykonaj dzielenie i zapisz resztę jak w przykładzie
   przykład: 23:6=3r5, bo 3x6+5=23
   a) 15:8=
   b) 61:7=
   c) 100:28=
   d) 256:4=
   e) 2647:11=
5. Oblicz sprytnie:

a) 2x17x5= b) 13+65+87+25=
c) 42+130+178+360= d) 25x5x8x5x4=

6. Zapisz działanie i oblicz:
a) o ile liczba 89 jest większa od liczby 57.....
b) ile razy liczba 148 jest większa od liczby 4.....
c) o ile liczba 257 jest mniejsza od liczby 312.....
d) ile razy liczba 16 jest mniejsza od liczby 2000.....

7. Spośród liczb 62,75,93,102,178,225,270, 315,400,711,804,1000 wypisz liczby podzielne przez:
a) 2 – ..... d) 9 – .....
b) 3 – ..... e) 10 – .....
c) 5 – ..... f) 100 – .....

8. Podkreśl liczby pierwsze, pętelką otocz liczby złożone
0,1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,20,23,27,32,45,47,81,97, 102, 234,375,441,1900

9. Rozłóż na czynniki pierwsze
42 66 81 98 32
42= 66= 81= 98= 32=

10. Oblicz:
a) 3^2= b) 6^2= c) 8^2= d) 11^2=
e) 4^3= f)5^3= g)10^3= h) 100^3=

11. Oblicz:
a) 19+3x7-2(24-16)=
b) 4^2-56:7+144:12-3x13=

12. Podkreśl najbliższy szacunkowy wynik działania:
a) 19x18 450 360 400
b) 37x42 1600 1500 2000
c) 206:13 10 15 20

Liczby naturalne test sprawdzający

1. Zapisz słownie liczbę:
a) 5609-.....
b) 40008-.....

2. Podpisz liczby zaznaczone kółkiem na osi liczbowej

a)

b)
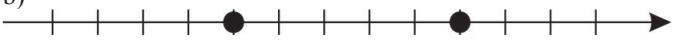
c)
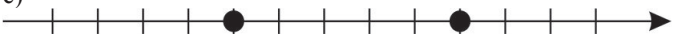
d)
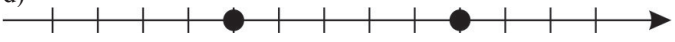

3. Uzupełnij wstawiając właściwą liczbę naturalną:
a) 43>..... b) 305<..... < 3004 c) 99998<.....

4. Zaokrąglij podaną liczbę:

53		77	
do dziesiątek		do dziesiątek	
435		232	

do setek		do setek	
45		1568	
do dziesiątek		do setek	
412		1073	
do setek		do dziesiątek	

5. Zapisz cyframi arabskimi lub znakami rzymskimi:
   a) 4-..... b) 22 – ..... c) 16 – ..... d) 18 – ..... e) 27 – .....
   f) IX – ..... g) XXVI – ..... h) XIX – ..... i) XV – .....
   *) Przy każdej liczbie zapisz jej nazwę (N-naturalna, C-całkowita, W-wymierna)
   a) -73-..... b) 3,3-..... c)71-..... d) 0-..... e) -2050-.....
   f) 144,090909... – ..... g) $^{3}/_{4}$-..... h) 3000000000 – .....

Działania na liczbach naturalnych

1. Oblicz w pamięci:
   a) 19+25=..... b) 38+66=..... c) 51+46=.....
   d) 130+223=..... e) 128+630=..... g) 1100+740=.....
   h) 41-34=..... i) 62-19= ..... j) 220-60= .....
2. Oblicz sposobem pisemnym:
   a) 5456+ 357 b) 74+3093
   c) 341-76 d) 3002-764
3. Oblicz sposobem pisemnym:
   a) 327x35 b) 475x43
   c) 5278:13 d) 12040:430
4. Wykonaj dzielenie i zapisz resztę jak w przykładzie
   przykład: 23:6=3r5, bo 3x6+5=23
   a) 13:7=
   b) 63:8=
   c) 100:27=
   d) 256:4=
   e) 2647:12=
5. Oblicz sprytnie:
   a) 4x13x5= b) 24+35+15+76=
   c) 41+130+179+360= d) 25x7x8x5x4=
6. Zapisz działanie i oblicz:
   a) o ile liczba 73 jest mniejsza od liczby 157.....
   b) ile razy liczba 145 jest większa od liczby 5.....
   c) o ile liczba 336 jest większa od liczby 108.....
   d) ile razy liczba 16 jest mniejsza od liczby 2000.....
7. Spośród liczb 62,75,93,102,178,225,270, 315,400,711,804,1000 wypisz liczby podzielne przez:
   a) 2 – ..... d) 9 – .....
   b) 3 – ..... e) 10 – .....
   c) 5 – ..... f) 100 – .....
8. Podkreśl liczby pierwsze, pętelką otocz liczby złożone
   0,1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,20,23,27,32,45,47,81,97, 102, 234,375,441,1900
9. Rozłóż na czynniki pierwsze
   32 56 81 72 28

32= 56= 81= 72= 28=

10. Oblicz:
    a) 2^2= b) 5^2= c) 9^2= d) 12^2=
    e) 4^3= f)5^3= g)10^3= h) 100^3=
11. Oblicz:
    a) 18+4x7-2(24-16)=
    b) 62-56:7+169:13-3x11=
12. Podkreśl najbliższy szacunkowy wynik działania:
    a) 17x18 450 370 400
    b) 38x41 1600 1550 2000
    c) 206:13 10 15 20

Ocenianie kształtujące to nie tylko przełom w relacji nauczyciel – uczeń. Niezmiernie ważne jest pozyskanie do współpracy rodzica, który dzięki OK w większym stopniu może uczestniczyć w nauce swojego dziecka. Zarówno informacja zwrotna jak i jasno określone kryteria sukcesu – NACOBEZU stanowią podpowiedź w jaki sposób pomagać dziecku w nauce. W związku z powyższym nauczyciele w celu podzielenia się z rodzicami wiedzą na temat oceniania kształtującego opracowali zagadnienia, które warto byłoby przedstawić na spotkaniu z rodzicami.

Spotkanie z rodzicami

1. Co to jest OK ?

- Jest to sposób pracy pomagający uczniom ocenić swoją wiedzę(co umieją, a nad czym jeszcze popracować)
- Pozwala na zapoznanie uczniów z celami lekcji, kryteriami oceniania, przekazaniu informacji zwrotnej dotyczącej stopnia opanowania wiedzy
- Pozwala w różny sposób ocenić wiedzę (nauczyciel, kolega, samoocena)

2. Korzyści z OK dla ucznia(rodzica)

- Na podstawie informacji zwrotnej uczeń zna swoje mocne i słabe strony
- Uczeń wie, za co będzie oceniony
- Uczeń zna dokładny zakres materiału do sprawdzianu (kartkówki, Nacobezu)
- Uczeń wie, czego nauczy się na danej lekcji

3. Sposoby zastosowania konkretnych elementów OK(cele, Nacobezu)

- Podanie celów do każdej lekcji/działu
- Nacobezu przed sprawdzianami, kartkówkami, pracami domowymi
- Podawanie informacji zwrotnych po różnych formach sprawdzania
- Samoocena, ocena koleżeńska

4. Zasady stosowania OK.

- W klasie będą stosowane następujące elementy OK:
  – Cele
  – Nacobezu
  – Informacja zwrotna
- Elementy OK stosowane będą stosowane na: j. polskim, j. angielskim, matematyce
- Nacobezu:
  – Do każdej kartkówki
  – Pracy pisemnej
  – Pracy kontrolnej
- Informacja zwrotna będzie dotyczyła:
  – Pracy domowej(około 2 razy w semestrze)
  – Wypracowania(około 2 razy w semestrze)
  – Kartkówki(1 raz w dziale)

Informacja zwrotna będzie na piśmie, wymagany jest podpis rodzica

5. Oczekiwania od rodziców (współpracy, zaangażowania)

- Nacobezu przed sprawdzianami będzie podpisywane przez rodziców
- Informacja zwrotna będzie podpisana przez rodzica

Nauczyciele biorący udział w projekcie podjęli szereg działań mających na celu upowszechnianie wiedzy na temat oceniania kształtującego wśród kolegów i koleżanek z Rady Pedagogicznej. Między innymi odbyło się spotkanie Zespołu nauczycieli języków obcych, na którym zaprezentowano ideę i zasady OK oraz możliwości wprowadzania tego sposobu oceniania na lekcji. Spotkanie to było okazją się do wymiany doświadczeń i refleksji na temat proponowanej metody oraz dyskusji nad pojawiającymi się problemami.

Opracował zespół:
Anna Luba, Ewa Zielińska , Katarzyna Zawadzka, Anna Rzędzian,
Agnieszka Karłuk, Joanna Snarska

Zespół Szkół Społecznych Nr 3 BTO w Białymstoku

Podstawowe pytanie jakie się nasuwa to: kiedy szkoła osiąga sukces? Najprościej można odpowiedzieć: wtedy, gdy spełniają się wszystkie jej (albo lepiej wobec niej) oczekiwania. Temat oczekiwań wobec szkoły jest tematem rzeką, postulaty są formułowane przez wiele podmiotów: uczniów, ich rodziców, pracowników szkoły i środowisko lokalne, a zatem sukces może być postrzegany przez każdego inaczej. Ważną rolę zatem odgrywa tu hierarchia wartości oraz doświadczenia.

Zespół nauczycieli naszej szkoły określił wartości, które są wyznacznikiem osiągnięcia „naszego" sukcesu i które wpłyną na rozwijanie umiejętności interpersonalnych i intrapersonalnych niezbędnych do osiągania dobrej płaszczyzny porozumienia i budowanie dobrych relacji z rodzicami.

Kodeks postępowania współpracy z rodzicami

I. Ustalenie zasad współpracy

1. Umawiamy się na rozmowę
2. Dajemy sobie czas na przygotowanie się do spotkania
3. Wybieramy odpowiednie miejsce (zapewniające komfort i intymność)
4. Wysłuchujemy rodziców (perspektywy: rodzica, dziecka, nauczyciela, obserwatora)
5. Nie oceniamy dziecka
6. Przedstawiamy fakty dotyczące zachowania dziecka
7. Stawiamy granice
8. Dajemy prawo wyboru
9. Dajemy możliwość działania

Chcę być lepszym

1. Zadawaj właściwe pytania
2. Pytaj „po co", a nie dlaczego
3. Zrozum dziecko, ono zrozumie Ciebie
4. Wizualizuj efekty pracy – dlaczego warto?
5. Wyznaczaj jasne cele
6. Interpretuj pozytywnie rzeczywistość, a uczniowie się tym zarażą
7. Pracuj metodą małych kroków (jedną umiejętność ćwicz przez 21 dni)
8. Nie szufladkuj uczniów, pozwól im się zmieniać

9. Twoja przeszłość nie wpływa na teraźniejszość i przyszłość
10. Zanim zmotywujesz uczniów, zmotywuj siebie
11. Wszystko zaczynaj od siebie
12. Myśl wielowątkowo – stań się obserwatorem
13. Poszerzaj dziecku strefę komfortu – buduj nowe grupy, stawiaj nowe wyzwania.

Kodeks postępowania ze współpracownikami

1. „Nie czyń drugiemu, co Tobie nie miłe"
2. „Najpierw zrozum, a potem oczekuj zrozumienia" – odkryj czyjąś wartość i potrzeby, zrozum je, świat, w którym ta osoba funkcjonuje, później sam oczekuj zrozumienia.
3. Chcąc „zarazić ideą" – znajdź sprzymierzeńca (przeprowadź działania), systematycznie poszerzaj ten krąg.
4. Zasady dobrej komunikacji – stawiaj się częściej w perspektywie drugiej osoby – strony, pomyśl co ona czuje, dlaczego tak myśli, robi. Stawiaj się w roli niezależnego obserwatora.
5. Bądź asertywny, miej swoje zdanie, kulturalnie wyrażaj swoje opinie.
6. Bądź kulturalny, elastyczny, szanuj innych i ich czas.
7. Bądź elastyczny. Jeśli trzeba dokonać zmiany, to spokojnie to zaakceptuj i zrób.
8. Jeżeli wszedłeś z kimś w konflikt – to w kulturalny sposób porozmawiaj z osobą zainteresowaną, a nie z całą grupą.
9. Pomagaj innym
10. Czuj się współodpowiedzialnym za przedsięwzięcia, w których częścią jesteś. Wspieraj głównego organizatora. Zaangażuj się.
11. Interpretuj wydarzenia przez pryzmat optymizmu – w pozytywniejszy sposób. „Punkt widzenia zależy od Twojego punktu myślenia".
12. Myśl pozytywnie.
13. Wspieraj innych
14. Największą motywacją niech będzie samozadowolenie i duma z siebie.
15. Zadawaj pytania „Po co?" – wyjaśniaj i uświadamiaj „Po co?"
16. Ćwicz jedną kompetencję przez 21 dni, by stały się nawykiem.
17. Działaj świadomie.
18. Planuj swój czas, spotkania zespołów.
19. Oceniaj siebie. Zastanów się, czy chciałbyś mieć takich członów jak Ty w swoim zespole…, czy osiągnęlibyście obrane cele?

Opracowanie:
Barbara Skobiej – nauczyciel SSP 3 BTO

Szkoła Podstawowa nr 14 z oddziałami integracyjnymi im. Kazimierza Pułaskiego w Białymstoku

W drugim roku realizacji projektu Szkoła Podstawowa nr 14 z oddziałami integracyjnymi im. Kazimierza Pułaskiego w Białymstoku realizowała obszar doskonalenia: „Postawy uczniowskie. Jak je kształtować?". Szkolenia z tej tematyki prowadził Prof UAM dr hab. Jacek Pyżalski. Korzystając z ogromnej wiedzy, doświadczenia oraz

w oparciu o otrzymane materiały i wskazaną literaturę zespół nauczycieli, uczestników projektu opracował:

„Katalog skutecznych sposobów motywowania oraz dyscyplinowania uczniów w Szkole Podstawowej nr 14 z oddziałami integracyjnymi im. Kazimierza Pułaskiego w Białymstoku"

Słoik z makaronem

Na zajęcia należy przynieść przezroczyste naczynie – akwarium, słoik, pudełko. Do słoika wrzucamy np. makaron za dobre zachowanie uczniów. Należy zaznaczyć pisakiem poziom na naczyniu, który jest wytyczną do nagrody. Trzeba zaprezentować materiał, którym będziemy napełniać naczynie (może to być makaron, ryż, cukierki, orzechy, kamyczki, koraliki, itp). Słój jest wspólny – to integruje uczniów. Nauczyciel decyduje kogo i za co nagrodzić. Nagroda nie może być materialna! (to może być wyjście do parku, dzień bez zadania domowego, zjedzenie uzbieranych w słoiku cukierków lub inne realne propozycje uczniów. Zawsze decyduje nauczyciel! U uczniów słabszych możemy nagradzać dobre zachowania np. porządek na ławce, kulturalne zachowanie.

Celem tej metody jest wzmacnianie zachowań pozytywnych wśród uczniów, integracja zespołu klasowego oraz dostrzeganie nawet najmniejszych dobrych zachowań słabszych uczniów.

Czas wypełniania naczynia makaronem jest uzależniony od wieku uczniów: im dzieci młodsze, tym czas krótszy. W klasach szkoły podstawowej około 2 – 3 tygodni.
Magiczne pudełko

Do pudełka wrzucamy przedmioty, które wiążą się z problematyką, którą będziemy omawiać. Rozpoczynając zajęcia, prosimy uczniów, żeby wyciągnęli z pudełka po jednej rzeczy. Po wyciągnięciu przedmiotów pytamy uczniów, czy potrafią zgadnąć, co łączy te rzeczy i jaki będzie temat zajęć.

Metoda magicznego pudełka wzbudza zainteresowanie uczniów. Wywołuje wiele pozytywnych emocji, kiedy należy rozpoznawać kształty. Jest doskonałym sposobem nauki słownictwa poprzez zabawę, co daje zdecydowanie lepsze efekty.

Warto po nią sięgać kilka razy w semestrze i przynosić ciekawe przedmioty, które wiążą się z naszymi przeżyciami, przygodami, o których można opowiedzieć uczniom.

Głosowanie

Przed rozpoczęciem zajęć należy przygotować maksymalnie 5 pytań, które będą odnosiły się do zagadnienia omawianego na tych zajęciach. Jeśli będziemy rozmawiali o zwierzętach, możemy zapytać uczniów, kto posiada kota, a kto psa lub kto ostatnio odwiedził ze swoim pupilem weterynarza. Liczymy odpowiedzi, zapisując przy każdym pytaniu, ilu uczniów odpowiedziało twierdząco. Na końcu podsumowujemy wyniki, na przykład mówiąc, że coś nas zdziwiło. Możemy pytać o określone zainteresowania, posiadanie różnych przedmiotów, plany na przyszłość. Przy okazji zadawania pytań wyjaśniamy słownictwo, które się pojawia.

Metoda powoduje, że uczniowie widzą, iż nauczyciel interesuje się ich osobami i zainteresowaniami. Wielu uczniów koncentruje się na tym, żeby zrozumieć zagadnienia i słownictwo z tym związane oraz aktywnie uczestniczą podczas zajęć.

Sukces „głosowania" zależy przede wszystkim od tego, czy dobrze wybierzemy zajęcia, podczas których omówione zostaną zagadnienia, które szczególnie interesują uczniów.

Zadanie tekstowe na tablicy

Przed zajęciami przygotowujemy na tablicy jedno zadanie tekstowe dotyczące zrealizowanego materiału lub pracy domowej. Może to być zadanie, w którym należy

odnaleźć błąd, zadanie, do którego należy wstawić wyraz lub wyrażenie, uzupełnienie luki w zdaniu itp. Ważne jest, aby uczniowie wiedzieli o czekającym na nich zadaniu zaraz po wejściu do klasy. Muszą zapoznać się z zadaniem i odnaleźć prawidłową odpowiedź.

Metoda ta powoduje, że nawet uczniowie słabsi będą przeglądać swoje notatki, podręczniki lub pytać kolegów o właściwe rozwiązanie, aby uzyskać np. plusa za prawidłową odpowiedź. Jest również okazją do powtórzenia danego zagadnienia oraz uczy technik rozwiązywania zadań testowych stosowanych często podczas sprawdzianów.

Warto pamiętać, że metoda ma motywować w sposób pozytywny i sprawiać, że nawet słabo uczący się uczeń w niewielkim stopniu zaangażuje się w podjęte działania.

List na ławce

Piszemy do ucznia list w formie humorystycznej lub poważnej, np. „Nie pisz po mnie – Twoja ławka", lub „Wytrzymaj jeszcze 5 minut bez rozmowy z kolegą".

Celem tej metody jest wzbudzenie zainteresowania ucznia, indywidualnego kontaktu z nauczycielem. Pozostali uczniowie nie znają treści listu, nie wiedzą w jakim celu informacja trafiła na ławkę. Nie należy nadużywać tej metody, ponieważ traci na skuteczności.

Słowo „szacunek" na tablicy

Na początku lekcji zapisujemy na tablicy słowo „SZACUNEK" i ustalamy z uczniami, że za każde niewłaściwe zachowanie będziemy wycierać po jednej literze. Wycieranie kolejnych liter nie wymaga przerywania lekcji, a w jasny sposób sygnalizuje o zauważeniu przez nauczyciela niewłaściwego zachowania. Należy również określić nagrodę za utrzymanie napisu przez określony czas. Zaczynamy od jednej lekcji i stopniowo wydłużamy czas np. do tygodnia. Celem metody jest zdyscyplinowanie całej klasy – wszyscy mają wpływ na końcowy sukces, bez zaangażowania choćby jednej osoby nie ma możliwości uzyskania nagrody.

Zabawa w mediatora

Zbieramy się w kręgu i dyskutujemy na temat odczuć, jakie towarzyszą osobom bezpośrednio związanym ze sporem. Pozwalamy na to, by dzieci, które są zaangażowane w konflikt, mogły wyzwolić się od nadmiaru nagromadzonych emocji, które im towarzyszą.

Wspólnie z klasą staramy się nazwać problem i wynaleźć sposoby, które mogłyby złagodzić istniejącą sytuację i uzdrowić stosunki panujące w zespole klasowym.

„Burza mózgów". Dzieci samodzielnie wysuwają różne propozycje i argumentują wybór. Dzielimy się na 3-4 osobowe grupy. Każda grupa zapisuje na oddzielnych kartonikach własne przedyskutowane z rówieśnikami sposoby rozwiązania istniejącego konfliktu. Prezentacja propozycji przez poszczególne grupy i wrzucenie ich do skrzynki.

Losowanie przez kolejne grupy jednego kartonika z wybranym sposobem rozwiązania problemu i przygotowanie scenki przedstawiającej sposób rozstrzygnięcia sporu.

Prezentacja scenek, które mogą wyjaśnić nieporozumienie przez poszczególne grupy.

Wybór przez bezpośrednich uczestników konfliktu jednej z metod, argumentowanie własnego wyboru. Rozwiązanie sporu wybranym sposobem. Nagrodzenie uczestników zabawy brawami i zachęcenie do poszukiwania negocjacyjnych sposobów rozwiązywania konfliktów. Dzieci, które popadły w konflikt, określają swoje uczucia po rozwiązaniu sporu.

Zastosowanie tej metody jest możliwe tylko wtedy, jeśli problem jest znany całej klasie lub konflikt miał miejsce na forum klasy. W żadnym wypadku nie wolno na-

uczycielowi ujawnić problemu, z którego dziecko zwierzyło się nauczycielowi.

Komunikacja niewerbalna (minigesty)

Jest dla nas głównym źródłem informacji o emocjach, uczuciach. Podkreśla to, co przekazujemy za pomocą słów, które czasami okazują się niewystarczające i lepiej niż słowa przemawia uśmiech czy gest. Dzięki sygnałom niewerbalnym możemy wzmocnić przekaz słowny, uczynić go bardziej czytelnym dla odbiorcy. Zachowanie niewerbalne pomaga w wyjaśnianiu niejasnych przekazów. Dzięki zachowaniom niewerbalnym mamy informacje o relacjach pomiędzy ludźmi. Każdy akt porozumiewania się wyraża jednocześnie ustosunkowanie się do osoby, z jaką mamy kontakt. O tym, jaki stosunek ma do nas partner, dowiadujemy się śledząc jego zachowanie niewerbalne – intonację głosu, spojrzenia, mimikę, tempo mówienia, postawę ciała, poruszanie się. Język ciała prawie zawsze odsłania autentyczne intencje.

Metodą ułatwiającą utrzymanie dyscypliny jest wszechobecność nauczyciela. O czujności nauczyciela świadczą przede wszystkim sygnały niewerbalne: nauczyciel stoi tak, by ogarnąć wzrokiem całą klasę, przechadza się po klasie, pisząc na tablicy, nie traci kontaktu wzrokowego z klasą, rozmawiając z jednym uczniem, zerka na innych, tłumi zakłócenia w zarodku spojrzeniem, mimiką, gestem.

Gdy nie pomogą sygnały niewerbalne, trzeba użyć werbalnych – komentarze powinny być krótkie i zwięzłe, np. wypowiedzenia imienia ucznia, wydanie krótkiego polecenia.

Wtrącenie imienia

Czasami zdarzają się sytuacje, w których oddziaływanie za pomocą komunikacji niewerbalnej (nawiązania kontaktu) jest utrudnione lub niemożliwe. Jedną z takich sytuacji jest prowadzenie wykładu lub zapisywanie czegoś na tablicy, podczas gdy dwójka uczniów prowadzi ze sobą rozmowę. Skuteczną metodą, jaką może nauczyciel posłużyć się w takiej sytuacji, jest wplecenie w tok swojego wykładu imienia lub nazwiska ucznia, któremu chcemy przesłać informację o niewłaściwym zachowaniu, np.: „Pamiętacie, jak na poprzedniej lekcji rozwiązywaliśmy podobne zadanie dotyczące obliczania obwodu trójkąta, Piotrze (na chwilę zawiesza głos). Podobny wzór posłuży nam do. ..".

Wtrącenie imienia jest delikatną techniką odzyskania uwagi ucznia bez przerywania toku lekcji i ryzykowania otwartej konfrontacji.

Utrzymanie koncentracji w grupie

Chodzi o pobudzenie do aktywności jak największej liczby uczniów, nawet tych, którzy nie są zainteresowani pracą na zajęciach. Mobilizacji grupowej sprzyjają takie zachowania jak poniższe przykłady: zapowiadając nowe zadanie, mówimy: „Teraz zobaczymy, kto z was..." pytając cała klasę, wędrujemy wzrokiem od ucznia do ucznia. W ten sposób każdy może spodziewać się wywołania do odpowiedzi. Jeżeli przed pytaniem wymienimy konkretnego ucznia, który ma odpowiadać, reszta przestanie uważać.

Pochwała

Aby aktywny udział w lekcji opłacał się, uczeń musi liczyć na pochwałę, docenienie jego wysiłków. Ważne jest tu zróżnicowanie reakcji nauczyciela, np. wymienienie lub wypisanie na tablicy najlepszych wypracowań, zorganizowanie wystawy prac, umożliwienie udziału w atrakcyjnych zajęciach, przyznanie plusów lub innych symbolicznych wyróżnień. Pochwała musi brzmieć autentycznie i wskazywać ściśle to, czego dotyczy. Dobrze jest też wiedzieć, co najbardziej działa na konkretnych uczniów.

Rozmowa

Problemem bywa czasami konkretny uczeń i najczęściej nauczyciel przeprowadza

z nim indywidualną rozmowę. Jej celem jest wyjaśnienie sytuacji i uzyskanie zmiany zachowania. Nie powinno próbować się osiągnąć oba cele jednocześnie. Najrozsądniej jest rozbić rozmowę na dwie fazy i najpierw uzyskać uczciwe wyjaśnienie. Nauczyciel musi wczuć się w sytuację ucznia i zaakceptować jego sposób odczuwania (nie jest to jednoznaczne z akceptacją jego wybryków). Zrozumienie można wyrazić słowami „pewnie jest ci przykro...", „ta rozmowa nie jest łatwa ani dla ciebie, ani dla mnie...". Czasem dobrze jest przełożyć szukanie rozwiązań na następną rozmowę, co da uczniowi czas na przemyślenie swojego postępowania i przygotowanie pewnych propozycji.

We wszystkich metodach staramy się doprowadzić do sukcesu, etapami pracujemy na nagrodę, wzbudzamy pozytywną motywację. Staramy się podążać w stronę nagród niż kar.

Szkoła Podstawowa nr 29 im. Synów Pułku w Białymstoku

W ramach projektu „Doskonalenie nauczycieli ukierunkowane na sukces szkoły / przedszkola" nauczyciele Szkoły Podstawowej nr 29 im. Synów Pułku w Białymstoku uczestniczyli w szkoleniu prowadzonym przez dr hab. Jacka Pyżalskiego na temat trudnych zachowań dzieci i młodzieży. Poznaliśmy różnorodne metody pomagające nauczycielom w utrzymaniu dyscypliny w klasie. Dr hab. Jacek Pyżalski zaproponował m.in. metody: odliczanie, słój z makaronem, krótka dyskusja „za drzwiami", cicha instrukcja, gesty, list na ławce, brak jednoznacznej reakcji, słowo „szacunek" na tablicy.

Korzystając z wiedzy i doświadczenia pana profesora, wskazanej literatury, otrzymanych materiałów szkoleniowych jak również z własnych doświadczeń opracowaliśmy „Katalog skutecznych sposobów motywowania oraz dyscyplinowania uczniów w Szkole Podstawowej nr 29 w Białymstoku".

Zachęcamy innych do korzystania w codziennej pracy z dziećmi i młodzieżą ze sprawdzonych przez nas:

8 małych technik pomocnych w utrzymaniu dyscypliny w klasie

Odliczanie
Można odebrać utracony czas po zajęciach.
Można pozbawić nagrody np. żartu.
Można dać dodatkową pracę.
Można redukować „czas na uspokojenie"

Słój z makaronem
Ustalenie nagrody.
Słoik+ makaron (najlepiej kolanka).
Można odbierać makaron za złe zachowanie????

Krótka dyskusja „za drzwiami”
Pozytywny początek
Oferta pomocy.
Zadowolenie.
Uśmiech+ podziękowanie

Cicha instrukcja
Tylko raz.
Do wyjątkowego stosowania.
Natychmiastowa nagroda.

Gesty
Brak werbalnego zwrócenia uwagi.
Możliwa wcześniejsza umowa/ zapobieganie.

List na ławce
Humor.
Nie można nadużywać tej techniki.
Wcześniejsze przygotowanie.

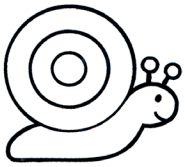

Brak jednoznacznej reakcji
Dobre na początek
Wypala się sam przeszkadzający.
Podziękowanie za powrót do obowiązków.

Słowo „szacunek” na tablicy
Ścieramy po jednej literze.
Są ustalone zasady co będzie, jeżeli słowo pozostanie przez tydzień na tablicy
Nie ma możliwości dopisywania liter.

W pracy z klasą „0” nauczyciele zastosowali metodę wychowawczą nazwaną „słój z makaronem” – za każdym razem, gdy ktoś z klasy (lub cała klasa) zachowa się odpowiednio, nauczyciel wsypuje garść makaronu do pustego słoja. Gdy słój się zapełni, klasa otrzymuje nagrodę, którą sama sobie wybiera (zazwyczaj niematerialną, niedużą). Ważne jest, aby nie odbierać makaronu za złe zachowanie, odpowiednio dobrać wielkość słoja i ilość makaronu. Metoda zaowocowała w postaci bardziej zgranej klasy, wzajemnej pomocy, większej chęci do nauki i pracy.

Kolejną metodą wychowawczą, którą stosują nauczyciele klasy „0” jest okazywanie zainteresowania właściwym zachowaniem ucznia pamiętając szczególnie o tym, że należy unikać uproszczeń, gdy stosuje się wzmocnienia pozytywne np. chwalenie „czarnej owcy”: takiego ucznia należy pochwalić na osobności, w stonowany sposób, adekwatny do sytuacji oraz za konkretne dokonania. Efekty tej metody są bardzo zauważalne, osoby które były trudne wychowawczo nauczyły się przyjmować pozytywne opinie o sobie.

W nauczaniu początkowym bardzo dobrze sprawdza się też metoda “Nasz kwiatek”. (Tak nazywają go dzieci).Przed każdą lekcją zgłaszają się dzieci do narysowania kwiatuszka. Każde z nich stara się, żeby do końca lekcji ten kwiatek nie zniknął. Za każde rozmowy, przeszkadzanie i nieprzestrzeganie reguł obowiązujących na lekcji nauczyciel wyciera część kwiatka. Nauczyciele twierdzą, że metoda ta jest bardzo pomocna w klasach bardzo trudnych wychowawczo.

Metoda „słoja z makaronem” jest stosowana również przez nauczycieli w klasach

4 – 6. Nauczyciele bardzo pozytywnie oceniają tę metodę. W pewnym stopniu wpływa ona na mobilizację klasy i zwiększenie dyscypliny pracy. Metoda ta niejako zmusza dzieci do współpracy i współdziałania, gdyż uczniowie dążą do tego samego celu. Dzieci wzmacniane są tylko pozytywnie, co powoduje, że metoda ta jest cały czas atrakcyjna dla klasy. Pomaga we wzmacnianiu i utrwalaniu zachowań pożądanych.

Wśród innych technik pomagających w utrzymaniu dyscypliny w klasie nauczyciele najczęściej wymieniają: rozmowy bez słów, uprzedzenie zachowania, odliczanie i umówienie się na gesty.

Odliczanie stosowane jest najczęściej gdy większość uczniów w pewnym momencie lekcji jest rozkojarzona. Nauczyciel przerywa wtedy na chwilę zajęcia, milknie i wyraźnie zawiadamia uczniów, że tyle czasu, ile teraz się traci, klasa odpracuje po zajęciach. Metoda bardzo prosta, ale przynosi doskonałe efekty – klasa uspakaja się w niecałą minutę.

Techniki umówienie się na gest czy uprzedzenie zachowania można zastosować do poszczególnych uczniów. Po zajęciach nauczyciel umawia się z uczniem, że jeżeli znów zacznie „kręcić się i zaczepiać kolegów", to nauczyciel przypomni mu, że musi kontrolować swoje zachowanie podchodząc i kładąc rękę na jego ławce.

Jedna z nauczycielek zastosowała też metodę – rebus. Przed wejściem do sali lekcyjnej poinformowała młodzież, że na tablicy jest umieszczony rebus, którego hasłem jest temat dzisiejszych zajęć, kto odkryje hasło podchodzi do nauczyciela i mówi mu na ucho, pierwsza osoba, która dobrze odpowie otrzymuje plus (4 plusy to u mnie piątka). Młodzieży bardzo podobała się ta innowacja lekcji, z wielkim zaangażowaniem rozszyfrowywali hasło, dopytywali się czy na pewno będzie rebus na następnej lekcji. Pomogło to w uatrakcyjnieniu zajęć.

Oprócz tych metod na zajęciach pozalekcyjnych nauczyciele stosowali też zabawy integracyjne: Bezludna wyspa, Gdyby ta osoba była… Czy dana osoba mówi prawdę czy fałsz. Rzeczywiście są to zabawy, które wzbudzają duże emocje i grupa dzieci chętnie się w nie bawi.

Materiały opracowały: Iwona Lipska, Kamila Budny, Katarzyna Horoszewska-Grabek, Natalia Mikłasz, Jolanta Wysztygiel, Ewa Madura-Gryc, Ludmiła Utrutko

Ilustracje i opisy technik na podstawie materiałów edukacyjnych dr hab. Jacka Pyżalskiego, 2015.

Scenariusz zebrania z rodzicami

Temat: Style uczenia się mojego dziecka.

Cele:

- Wyjaśnienie istoty dominacji w sferze uczenia się.
- Zapoznanie się z rodzajami stylów uczenia się.
- Zapoznanie ze sposobami określania stylów uczenia się.

1. Przedstawienie sylwetek ze względu na dominujący kanał percepcji sensorycznej – spotkanie I

WZROKOWIEC

- Lubię książki, często po nie sięgam,
- Oglądam obrazki,
- Mam porządek w swoich rzeczach,

- Używam dużo kolorów,
- Zwracam uwagę na szczegóły,
- Lubię układać puzzle,
- Chętnie rysuję,
- Szybko mówię,
- Wolę widzieć jak coś zrobić, niż słuchać wyjaśnień,

SŁUCHOWIEC

- Mówię dużo i chętnie, czasami inni mówią, że za dużo,
- Chętnie opowiadam żarty,
- Nie lubię pisać, moje wypowiedzi pisemne są krótkie,
- Nie lubię czytać lektur, wolę słuchać audiobooki,
- Lubię uczyć się przy muzyce,
- Znam słowa i melodie wielu piosenek,
- Zawsze znajduję usprawiedliwienie dla tego co robię

KINESTETYK

- Lubię uczyć się chodząc,
- Każdą nową rzecz lubię dotknąć, powąchać,
- Lubię sport i zajęcia ruchowe, jestem dobrym sportowcem,
- Potrafię rozłożyć na części każdą zabawkę i złożyć ją powrotem, chociaż nie zawsze do końca,
- Chętnie robię orgiami z papieru,

2. Zapoznanie rodziców z cechami charakterystycznymi dla poszczególnych rodzajów dominacji sensorycznej (bez podania nazwy danej preferencji)
3. Wybieranie przez rodziców cech charakteryzujących ich dziecko – indywidualne karty pracy.

A)

- zakreśla w notatkach, książkach, kalendarzach informacji
- mówi na wyższych tonach
- płytko oddycha
- patrzy do góry lub na wprost
- pisze ładnie i wyraźnie
- gdy się nudzi patrzy w dal, rysuje lub coś ogląda
- czyta bardzo dobrze

B)

- mówi dużo, głośno i wyraźnie
- oddycha równomiernie, głęboko
- lekko pochyla głowę, gdy kogoś słucha
- wykonuje drobne, rytmiczne ruchy
- ma słabe wyczucie czasu
- ma kłopoty z ortografią
- gdy się uczy, mówi na głos
- łatwo traci koncentrację z powodu hałasu
- gdy się nudzi gada do siebie lub innych, nuci

C)

- oddycha głęboko
- mówi wolno
- dotyka bezwiednie rzeczy, rozmówcy
- patrzy do dołu
- podczas czytania „wierci się”

- pisze mało czytelnie specyficznie
- dobrze pamięta to, co wylicza
- aby się skoncentrować, musi się poruszać
- gdy się nudzi – wierci się, zmienia pozycję
- bawi się różnymi przedmiotami, stuka

4. Odniesienie wskazanych cech do wyborów dokonanych w trakcie ćwiczenia 1. Refleksje Rodziców. Ja – a moje dziecko. Nasze preferencje sensoryczne.
5. Wyjaśnienie rodzicom istoty dominacji w sferze percepcji sensorycznej:
   – wzrokowa
   – słuchowa
   – kinestetyczna
6. Uzyskanie od rodziców informacji zwrotnej na temat odbytych zajęć.
7. Ustalenie wspólnie z rodzicami tematu następnego spotkania.
8. E waluacja. Oznaczenie na skali od 0 do 5, na ile wzrosła wiedza rodziców na temat ich dzieci.

Opracowały:
Anna Baroody, Justyna Bura, Anna Gołębiewska, Marianna Jankowska, Marta Kalinowska, Ewa Mieleszkiewicz, Lidia Sielawa

Szkoła Podstawowa nr 2 im. Ks. Jana Twardowskiego w Białymstoku

W drugim roku realizacji projektu Szkoła Podstawowa nr 2 im. Ks. Jana Twardowskiego w Białymstoku pogłębiała swoją wiedzę w obszarze: „Jak pomóc uczniowi odnieść sukces edukacyjny?" Nauczyciele widzieli potrzebę min. zdiagnozowania uczniów pod kątem stylu uczenia się oraz opracowania przykładowych zadań uwzględniających ich preferencje w zakresie sposobu przyswajania wiedzy. Dążąc do tego, by uczenie przynosiło efekty, chcą nauczyć uczniów uczenia się. Pragną do tego włączyć też rodziców. Nauczyciele opracowali scenariusz spotkania z rodzicami dotyczący tej tematyki jak również propozycję karty pracy dla uczniów klas 4-6: ph: „Jak uczyć się efektywnie, czyli z dobrym skutkiem?".

Jak uczyć się efektywnie, czyli z dobrym skutkiem?

Karta pracy dla uczniów klas 4 – 6 na zajęcia z wychowawcą

Najlepiej podobno uczymy się na własnych błędach, ale najpierw trzeba umieć je dostrzec i zaproponować przynoszące korzyści rozwiązania.

Na początek spróbuj odpowiedzieć na pytanie: Gdzie i kiedy się uczysz?

Spodziewamy się, że odpowiedź będzie brzmiała: „Na lekcjach w szkole". Podpowiadamy Ci, że to odpowiedź niepełna. Spróbuj ją uzupełnić. Czy zgodzisz się z tym, że uczysz się również samodzielnie w domu, podczas wycieczek, zabaw z kolegami?

Raz wychodzi Ci to lepiej, raz gorzej. Warto byłoby wobec tego poobserwować samego siebie i wyciągnąć wnioski, jaki sposób nauki przynosi najszybsze i najlepsze re-

zultaty. Pomoże Ci w tym uzupełnienie tej tabeli.

Jak się uczę?

W tabeli wymieniono sposoby uczenia się. Do każdego z nich dopisz:

1 – gdy dzięki temu sposobowi zapamiętujesz niewiele

2 – gdy dzięki temu sposobowi zapamiętujesz tylko część materiału

3 – gdy dzięki temu sposobowi zapamiętujesz najwięcej

Lp.	Sposoby uczenia się	Poziom zapamiętywania
1.	Do tekstu przygotowuję zawsze tabelę.	
2.	Nauczyciel robi wykład na dany temat.	
3.	Na lekcję przyrody przygotowuję zielnik.	
4.	Na lekcji historii nauczyciel pokazuje nam film.	
5.	W klasie któryś z uczniów czyta głośno tekst z książki.	
6.	Oglądam ilustracje w książce.	
7.	Do każdego materiału robię sobie rysunek.	
8.	Słucham kasety do nauki języka obcego.	
9.	Nauczyciel pokazuje nam przeźrocza,	
10.	Nauczyciel wyjaśnia, jak wybierany jest parlament w Polsce.	
11.	Zapisuję sobie słówka na kartce.	
12.	W muzeum oglądam wystawę.	
13.	Czytam rozdział w podręczniku.	
14.	Uczennica przedstawia wyniki pracy grupowej.	
15.	Przeprowadzam na lekcji proste doświadczenia.	
16.	Słucham w radiu reportażu na dany temat.	
17.	Oglądam album na jakiś temat.	
18.	Wypisuję z tekstu najważniejsze słowa.	

Wpisane do tabeli punkty zlicz według wytycznych zawartych w tabeli diagnostycznej:

Sposób zliczenia punktów (należy zsumować liczbę punktów z poszczególnych pozycji w tabeli)

2.+5.+8.+10.+14.+16.

4.+6.+9.+12.+13.+17.

1.+3.+7.+11.+15.+18.

– Jeśli najwyższy wynik otrzymałeś w kategorii a), to:

- Uczysz się poprzez słuchanie
- Chętnie bierzesz udział w dyskusji
- Piszesz tak jak słyszysz, więc możesz mieć kłopoty z ortografią
- Czytasz powoli, ponieważ jednocześnie mówisz do siebie
- Lepiej wychodzi Ci mówienie niż pisanie
- Wolisz powtarzać na głos
- Łatwo tracisz koncentrację z powodu hałasu
- Gdy się nudzisz, nucisz, gadasz do siebie lub do innych

Najchętniej uczysz się poprzez aktywne przysłuchiwanie się, słuchanie siebie lub innych.

Wiele wskazuje na to, że jesteś słuchowcem.

– Jeśli najwyższy wynik otrzymałeś w kategorii b), to:

- Potrzebujesz obrazów
- Chętniej czytasz samodzielnie niż słuchasz
- Piszesz ładnie, prawidłowo, widzisz obraz słowa
- Czytasz bardzo dobrze i szybko
- Piszesz ładnie i wyraźnie
- Wolisz robić notatki
- Koncentrację zaburza Ci nieporządek i ruch
- Gdy się nudzisz, patrzysz w dal, rysujesz, znajdujesz coś do oglądania

Najchętniej uczysz się poprzez patrzenie, czytanie, obserwację lub demonstrację.

Wiele wskazuje na to, że jesteś *wzrokowcem*.

– Jeśli najwyższy wynik otrzymałeś w kategorii c), to:

- Uczysz się poprzez działanie
- Ważny dla Ciebie jest ruch, podczas czytania „wiercisz się"
- Przetwarzasz litery na ruchy
- Musisz wielokrotnie napisać słowo, aby je zapamiętać
- Nie bardzo lubisz czytać, preferujesz opisy z akcją
- Masz pismo mało czytelne lub specyficzne,
- Najlepiej pamiętasz to, co wykonałeś
- Aby się skoncentrować, musisz się poruszać
- Gdy się nudzisz, wiercisz się, zmieniasz pozycję, znajdujesz coś do trzymania, stukania, obracania…

Najchętniej uczysz się poprzez wykonywanie i bezpośrednie zaangażowanie – przez doświadczenie i eksperymenty.

Wiele wskazuje na to, że jesteś *kinestetykiem*.

***

Właśnie zdobyłeś(aś) bardzo przydatne informacje! Możesz wykorzystać je jako pomoc w uczeniu się. Jeśli poszperasz w literaturze i Internecie, na pewno znajdziesz kolejne wartościowe wskazówki.

Wypisałeś(aś) sobie „receptę" na sukces w myśl starożytnego powiedzenia „Medicae, cura te ipsum", co znaczy: „Lekarzu, ulecz się sam".

Znów się czegoś się nauczyłeś(aś)!

Opracowały:
Ewa Kosińska, Małgorzata Sokołowska

Wykorzystana literatura:

R. Arends, *Uczymy się nauczać*, Warszawa 1995.

E. Brudnik, Anna Moszczyńska, Beata Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce 2000.

M. Taraszkiewicz, *Jak uczyć lepiej?,* Warszawa 1999.

Program adaptacyjny dla 6 latków w Szkole Podstawowej nr 44 im. Stanisława Moniuszki w Białymstoku

Wstęp

Adaptacja to proces przystosowania się do nowych warunków społecznych i kulturowych. W społeczności szkolnej na nieznane sytuacje, wymagania i pełnienie nowych ról narażeni są szczególnie uczniowie rozpoczynający edukację.

Program adaptacyjny jest bardzo ważnym elementem w pracy wychowawczej szkoły. Jego celem jest stworzenie takich warunków, aby sześcioletnie dziecko przeszło bez większych trudności proces aklimatyzacji oraz sprostało nowym obowiązkom i sytuacjom. Ważnym elementem jest włączenie uczniów klas pierwszych w życie, tradycje i zwyczaje szkoły.

Zmienia się podstawowa forma aktywności dziecka. Dziecko podejmuje naukę, ale poprzez zabawę. Od tego, w jaki sposób uczeń odnajdzie się w nowej rzeczywistości zależeć będzie jego powodzenie na dalszej drodze rozwoju. Mając doświadczenie w tej dziedzinie wiemy, że w zespole klasowym spotkamy dzieci wybitnie uzdolnione, ale też takie, które napotykają różnorodne trudności w osiąganiu sukcesów edukacyjnych.

Aby osiągnąć jak najlepsze efekty pracy z dzieckiem, konieczna jest współpraca z rodzicami. Jeszcze przed rozpoczęciem nauki proponujemy przyszłym uczniom i rodzicom spotkania, które są doskonałą okazją do zapoznania się z warunkami lokalowymi placówki, radą pedagogiczną oraz działalnością szkoły. W ramach współpracy zapoznajemy rodziców z systemem oceniania, kryteriami wymagań oraz sposobach wsparcia własnego dziecka.

Program adaptacyjny obejmuje czas przystosowania dziecka do roli ucznia i trwa do dnia ślubowania uczniów klas pierwszych. Treści zawarte w programie pomogą otoczyć ucznia szczególną troską i opieką na początku drogi edukacyjnej, pomogą też zapoznać rodziców z sukcesami i problemami szkolnym dziecka, wskaże formy pomocy i sposoby pracy nad pokonywaniem trudności.

Cele ogólne:

1. Dziecko
   - Kształtowanie poczucia bezpieczeństwa.
   - Budowanie poczucie własnej wartości i adekwatnej samooceny.
   - Rozbudzanie motywacji do pracy.
2. Rodzic
   - Uświadomienie rodzicom prawidłowości rozwojowych dziecka sześcioletniego.
   - Wypracowanie z rodzicami umiejętności obserwacji dziecka i niesienia pomocy.
   - Pozyskanie rodziców do współpracy nad stymulacją rozwoju dziecka i do aktywnego udziału w życiu szkoły.
3. Nauczyciel
   - Stworzenie bezpiecznych psychicznie warunków do pracy.
   - Rozwijanie umiejętności komunikacyjnych w kontaktach z rodzicami.
   - Nawiązanie współpracy z rodzicami, specjalistami w celu wspomagania prawidłowego funkcjonowania dziecka 6 – letniego w szkole;
   - Systematyczne wzbogacanie warsztatu pracy wychowawczej i metodycznej o efektywne metody pracy z dziećmi 6 letnimi.

Cele szczegółowe – dziecko:

1. Jestem dobrym uczniem:
   - punktualnie przychodzę na zajęcia,
   - utrzymuję porządek w swoim miejscu pracy,
   - stosuję się do poleceń nauczyciela,
   - samodzielnie przygotowuję się do pracy na lekcji,
   - wiem, że ocenie podlega wysiłek, zaangażowanie, wkład pracy.

Sposoby realizacji:

- zawarcie kontraktu klasowego,
- nauka porządku w miejscu pracy,
- zwrócenie szczególnej uwagi na zgłaszanie się do odpowiedzi przez podniesienie ręki i czekanie na swoją kolej,
- sprawdzanie wyposażenia ucznia (przyborów szkolnych i podręczników),
- motywowanie do aktywnej pracy poprzez rozdawanie „motywatorów",
- nauka zachowań organizacyjno – porządkowych.

2. Jestem dobrym kolegą:
   - potrafię pracować w parze,
   - potrafię uszanować zdanie innej osoby,
   - szanuję cudzą własność,
   - pomagam innym w trudnych sytuacjach.

Sposoby realizacji:

– organizowanie zabaw integracyjnych w grupie, parach, z cała klasą,
– zachęcanie do pomocy koleżeńskiej.

3. W szkole czuję się bezpiecznie:
   - wiem, że na terenie szkoły jestem pod opieką nauczyciela,
   - znam osoby, do których mogę zwrócić się o pomoc,
   - zachowuję się zgodnie z zasadami obowiązującymi w klasie/szkole,
   - wiem, gdzie znajdują się ważne pomieszczenia w szkole, np. łazienka, biblioteka, sekretariat …

Sposoby realizacji:

- zapewnienie opieki na przerwach w formie dyżurów nauczycieli,
- zapoznanie dziecka z pracownikami szkoły i ich funkcjami,
- wycieczka po szkole – zapoznanie z topografią szkoły,
- przywilej pierwszeństwa na stołówce (najwyżej pierwsze półrocze),
- zabieranie i odprowadzanie dzieci do szatni.

Cele szczegółowe – rodzic:

- poznaje prawidłowości rozwoju psychoruchowego dziecka 6-letniego – zna pojęcie dojrzałości szkolnej,
- wie, że ma wsparcie w osobie wychowawcy i pedagoga,
- rozumie treści zawarte w programie adaptacyjnym,
- obdarza zaufaniem nauczyciela,
- nawiązuje dobre relacje w kontakcie rodzic – nauczyciel,
- aktywnie współpracuje z nauczycielem, pedagogiem,
- czynnie uczestniczy w życiu klasy i szkoły,
- ma świadomość, że jego dziecko w szkole jest bezpieczne,
- zna specyfikę funkcjonowania szkoły,
- potrafi obserwować własne dziecko w oparciu o wskazówki nauczyciela i włączać się w proces wspomagania jego rozwoju,
- ma możliwość przekazania nauczycielowi informacji o swoim dziecku.

Sposoby realizacji:
- dzień otwarty w szkole,
- na pierwszych zebraniach poznaje sposoby komunikowania się z nauczycielami i poradnią psychologiczno – pedagogiczną,
- prowadzi rozmowy z nauczycielem na temat dziecka,
- uczestniczy w prelekcjach, warsztatach prowadzonych przez pracowników poradni psychologiczno – pedagogicznej na temat dojrzałości szkolnej, zaburzeń emocjonalnych i inne,
- zapoznaje się z programem adaptacyjnym i dokumentacją szkoły,
- angażuje się w życie klasy i szkoły poprzez udział w imprezach, uroczystościach, wycieczkach.

Cele szczegółowe – nauczyciel:
- wie, do kogo ma się zwrócić o pomoc,
- ma wsparcie kolegów i koleżanek (dzielenie się wypracowanymi metodami, formami pracy w klasie I),
- uczestniczy w obserwacji zajęć koleżeńskich,
- korzysta z doświadczeń innych nauczycieli,
- adaptuje przestrzeń edukacyjną zgodnie z potrzebami rozwojowymi dzieci 6 – letnich,
- potrafi przekazać rodzicowi informacje o postępach edukacyjno – wychowawczych jego dziecka,
- uwzględnia w obserwacji dziecka spostrzeżenia rodzica.

Sposoby realizacji:
- obserwacja lekcji koleżeńskich,
- odpowiednie urządzenie sali zgodnie z potrzebami dziecka 6 letniego,
- konsultacje i współpraca z innymi nauczycielami, pedagogiem szkolnym, poradniami specjalistycznymi,
- dzielenie się doświadczeniem w ramach WDN i zespołów samokształceniowych,
- doskonalenie warsztatu pracy poprzez udział w szkoleniach,
- rozmowa indywidualna z rodzicem na temat dziecka,
- integracja rodziców podczas uroczystości klasowych np. ślubowania uczniów klas pierwszych.

Ewaluacja programu
- obserwacja uczniów prowadzona przez nauczycieli,
- wytwory dzieci,
- spotkania indywidualne i grupowe z rodzicami,
- ocena rodziców (rozmowa lub/i ankieta).

Program adaptacyjny został opracowany przez zespół nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej Szkoły Podstawowej nr 44 w Białymstoku z wykorzystaniem:
dostępnej literatury pedagogicznej,
materiałów szkoleniowych w ramach realizowanej oferty doskonalenia, „Praca z uczniem młodszym" – ekspert Renata Wolińska,
doświadczeń nauczycieli.

Szkoła Podstawowa Nr 5 im. Władysława Broniewskiego w Białymstoku

Program adaptacyjny dla dzieci 6-letnich w Szkole Podstawowej nr 5 im. Wł. Broniewskiego w Białymstoku

Rozpoczęcie nauki w szkole, jest dla każdego dziecka nie tylko czymś ciekawym, ale przede wszystkim czymś nowym. Dziecko wkracza w nowy etap swojego życia – etap podjęcia nauki szkolnej. Powoli nauka zastępuje zabawę, co może nieść za sobą różnorodne emocje zarówno pozytywne jak i negatywne. Emocje mają istotny wpływ na dziecko i jego rozwój. Etap ten może być etapem owocnym lub czasem „straconym" dla dziecka.

Aby tego uniknąć w naszej szkole został stworzony „Program adaptacyjny dzieci 6-letnich". Ma on służyć uczniom, rodzicom I nauczycielom. Stanowi listę celów, zadań, treści, sposobów i form, które powinien realizować nauczyciel, aby dzieci już od pierwszego dnia pobytu w szkole miały możliwość szerokiego zaspokajania swoich potrzeb, wyrażania uczuć, nabywania nowych doświadczeń i umiejętności. Ma ułatwić pracę nauczyciela z wychowankami, sprawić aby czuły się szczęśliwe, bezpieczne i rozumiane, aby chętnie przychodziły do szkoły, były radosne, zadowolone, pełne optymizmu. Natomiast rodzicom ma pokazać szkołę jako miejsce bezpieczne, twórcze, odpowiednio przystosowane dla ich pociech. Rodzice mają być spokojni zostawiając swoje dziecko za progiem naszej szkoły, spokojni o edukację, opiekę i wychowanie.

I. Gotowość szkolna – dojrzałość szkolna:

Gotowość szkolna to „(…) osiągnięcie przez dziecko takiego stopnia rozwoju umysłowego, emocjonalnego, społecznego i fizycznego, jaki umożliwia mu udział w życiu szkolnym i opanowanie treści programowych klasy pierwszej(…) " /W. Okoń/, a wg E. Gruszczyk – Kolczyńskiej jest to:

- umiejętność pokonywania trudności,
- samodzielność,
- przygotowanie do nauki czytania, pisania i matematyki.

Przyjmuje się, że dziecko może rozpocząć naukę w szkole, jeżeli jego możliwości odpowiadają wymaganiom stawianym przez nią. A więc nie tylko należy przygotować je do szkoły, ale głównie szkołę należy przystosować do możliwości i potrzeb dzieci, w której mają się uczyć.

Dojrzałość szkolna obejmuje:

- ciekawość świata – częste zadawanie pytań, chętne rozwiązywanie zagadek;
- umiejętność wskazywania różnic i podobieństw;
- komunikowanie się werbalne – mówienie o swoich potrzebach, opowiadanie historyjek obrazkowych;
- nawiązywanie kontaktu z rówieśnikami – wspólne zabawy, pomoc innym, empatia;
- samodzielność – nie tylko w zakresie samoobsługi, ale także radzenia sobie z trudnościami, wykazywanie inicjatywy, chęć osiągnięcia celu;
- podjęcie uczenia się pod kierunkiem osoby dorosłej – zapamiętywanie i wykonywanie poleceń;

- sprawność ruchowa i manualna (łapie piłkę, buduje z drobnych klocków, lepi figurki z plasteliny, prawidłowo trzyma ołówek, posługuje się prostymi narzędziami);
- zainteresowanie czytaniem, pisaniem, matematyką.

Cechy sześciolatków:

- chcą się głównie bawić, każda forma zabawowa zachęca je do słuchania, działania, pokonywania przeszkód;
- szybko reagują na zachęty, pochwały; przy niepowodzeniach odmawiają działania;
- łatwo się rozpraszają;
- potrafią być uparte, argumenty logiczne nie skutkują, dzieci kierują się chęciami;
- są ufne i łatwowiernie;
- są egocentryczne („ja", „tu i teraz");
- źle znoszą monotonny, długotrwały ruch, czy bezruch, siedzenie w jednej pozycji;
- szybko regenerują siły;
- potrafią współdziałać w zabawie.

Należy pamiętać, że 6-latki w porównaniu z 7-latkami charakteryzują się:

- mniejszą dojrzałością aktywności zadaniowej,
- słabszą dojrzałością procesów uwagi;
- mniejszą wytrzymałością napięcia mięśniowego;
- słabszą kontrolą poprawności własnej pracy,
- potrzebą częstszych przerw i bardziej urozmaiconych zadań,
- motywacją zabawową,
- labilnością emocjonalną.

Z wyżej wymienionych powodów należy pamiętać, że obecności 6 – latków w klasach pierwszych powinna towarzyszyć **modyfikacja podejścia do nauczania zintegrowanego.**

II. Cele ogólne programu adaptacyjnego:

Dziecko:

- zapewnienie dziecku bezpiecznego pobytu w szkole;
- rozbudzenie chęci uczęszczania do szkoły;
- budowanie dobrej relacji dziecko – rodzic – nauczyciel;
- eliminowanie stresu adaptacyjnego.

Rodzic:

- budowanie dobrej relacji rodzic – nauczyciel;
- poznanie przez rodziców problemów adaptacyjnych dziecka 6 – letniego;
- stworzenie warunków do postrzegania szkoły jako miejsca przyjaznego dziecku;
- poznanie przez rodziców prawidłowości rozwoju psychoruchowego dziecka.

Nauczyciel:

- wsparcie dziecka i rodzica w trudnościach adaptacyjnych;
- stworzenie przyjaznej przestrzeni edukacyjnej;
- zapewnienie wsparcia innych pracowników szkoły;
- budowanie dobrej relacji nauczyciel – rodzic;
- kształtowanie wizerunku szkoły jako placówki przyjaznej dziecku młodszemu.

III. Cele szczegółowe programu adaptacyjnego – przewidywane osiągnięcia:

Rodzic:

- Zna założenia programu adaptacyjnego.
- Zna szkołę, jej topografię, otoczenie oraz pracowników.

- Rozumie prawidłowości rozwoju psychoruchowego dziecka sześcioletniego.
- Zna pojęcie dojrzałości szkolnej, wie w jaki sposób pracować z dzieckiem w przypadku pojawiających się deficytów.

Nauczyciel:

- Stosuje właściwe metody i formy pracy z dzieckiem sześcioletnim.
- Aranżuje przestrzeń edukacyjną tak, aby była przyjazna dziecku.
- Systematycznie kontaktuje się z rodzicami.
- Wymienia się doświadczeniami na zespole samokształceniowym.
- Potrafi korzystać z banku dobrych praktyk innych nauczycieli.

IV. Treści kształcenia programu adaptacyjnego, standardy osiągnięć i sposoby realizacji.

Wartość	Standardy osiągnięć dziecka	Proponowane sposoby realizacji
Czuję się w szkole bezpiecznie.	unika niebezpiecznych zabaw i zachowań; zna swoje mocne i słabe strony; zna budynek i teren wokół szkoły; wie, do kogo się zwrócić o pomoc w sytuacji trudnej; potrafi podać imię i nazwisko nauczyciela, zna numer sali lekcyjnej;	spacer po szkole i najbliższym terenie szkoły; poznanie osób pracujących w szkole;
Jestem dobrym kolegą.	potrafi wymienić imiona kolegów/ koleżanek z klasy; pomaga koleżankom i kolegom używa zwrotów grzecznościowych;	samodzielne ozdabianie wizytówki ucznia; nagradzanie postaw koleżeńskich poprzez pozytywne wzmacnianie; gry i zabawy integracyjne
Jestem dobrym uczniem.	zna swoje prawa i obowiązki; rozumie znaczenie norm i zasad społecznych; potrafi nazwać normy i zasady; okazuje szacunek nauczycielom i pracownikom szkoły; zna i szanuje symbole narodowe;	zapoznanie z prawami i obowiązkami ucznia – stworzenie regulaminu klasowego;
Bawiąc się uczę (chętnie chodzę do szkoły).	uczestniczy w grach i zabawach np. integracyjnych; poznaje świat wielozmysłowo	gry i zabawy integracyjne nauczyciel pracuje różnymi metodami aktywizującymi;
Jestem samodzielny.	potrafi samodzielnie ubrać się, pójść do toalety, zjeść obiad, przygotować miejsce do pracy, przebrać się na lekcję wychowania fizycznego.	ćwiczenie wiązania butów, wspólne spożywanie posiłków, czynności samoobsługowe.

V. Sposoby realizacji programu adaptacyjnego.

Rodzice:

- Dzień otwarty szkoły – luty, marzec.

- Konsultacje z pedagogiem szkolnym i nauczycielami.
- Zajęcia otwarte.
- Przedstawienia teatralne.
- Uroczystości szkolne.
- Imprezy okolicznościowe.
- Spotkania ze specjalistami na temat rozwoju psychoruchowego dziecka sześcioletniego i dojrzałości szkolnej.
- Zajęcia dla rodziców podwyższające ich kompetencje wychowawcze.

Nauczyciele:

- dostosowują treści programu, sposób i tempo realizacji do indywidualnych możliwości psychofizycznych swoich uczniów;
- dopasowują metody kształcenia do potrzeb dzieci sześcioletnich;
- prowadzą obserwację zachowania dziecka rozpoczynającego edukację szkolną, analizują karty informacyjne wypełniane przez rodziców;
- przeprowadzają badanie gotowości szkolnej uczniów;
- wspierają dzieci w ich rozwoju;
- prowadzą monitoring postępów sześciolatka, który pozwala na trafną ocenę jego dokonań i dostrzeżenie ewentualnych trudności;
- wspierają i udzielają fachowej pomocy dzieciom, które jej potrzebują (zajęcia rewalidacyjne, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne);
- prowadzą dodatkowo zajęcia edukacyjne zarówno dla uczniów zdolnych, jak i mających problemy w nauce i zachowaniu.

Ewaluacja programu

– obserwacja uczniów prowadzona przez nauczycieli;
– wytwory dzieci;
– spotkania indywidualne i grupowe z rodzicami;
– ocena rodziców (rozmowa lub/i ankieta.)

Program adaptacyjny został opracowany przez zespół nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej Szkoły Podstawowej nr 5 w Białymstoku z wykorzystaniem:
dostępnej literatury pedagogicznej,
materiałów szkoleniowych w ramach realizowanej oferty doskonalenia, „Praca z uczniem młodszym" – ekspert Renata Wolińska,
doświadczeń nauczycieli.

Program adaptacyjny dla dzieci 6-letnich rozpoczynających naukę w klasie I Szkoły Podstawowej Nr 49 z Oddziałami Integracyjnymi im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego – Prymasa Tysiąclecia w Białymstoku

„Już jestem uczniem"

Wstęp

Rozpoczynając naukę szkolną dziecko 6 – letnie wkracza w nowy etap. Spotyka się z sytuacją wymagającą zmian w dotychczasowym sposobie życia. Zmienia się podstawowa forma aktywności dziecka – zabawę powoli zastępuje nauka.

Podjęcie nowej roli, która jest dużą zmianą, wymaga od 6-latka wielu umiejętności emocjonalnych, społecznych i poznawczych. Dziecku więc często towarzyszą negatywne emocje: obawa, lęk, niepokój przed nowym, nieznanym.

Program adaptacyjny dla uczniów klas I jest bardzo ważnym elementem w pracy wychowawczej szkoły i nauczyciela. Ma pomóc dziecku w miarę bezstresowym przejściu z przedszkola do szkoły.

Dlatego tak duży nacisk kładziemy w naszym programie na zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i własnej wartości oraz akceptacji dziecka w szkole.

Czas realizacji

Program obejmuje dwa pierwsze miesiące nauki szkolnej (wrzesień, październik).

Uroczyste zakończenie okresu adaptacyjnego to ślubowanie uczniów klas pierwszych, zgodnie z harmonogramem uroczystości szkolnych.

Cele ogólne

Dziecko:

- włączenie dziecka w życie, tradycje i specyfikę szkoły;
- kształtowanie w dziecku poczucia bezpieczeństwa, poczucia własnej wartości oraz akceptacji w szkole.

Rodzic:

- zapoznanie rodziców ze specyfiką i zasadami funkcjonowania szkoły;
- pozyskanie rodziców do współpracy z wychowawcą, szkołą w celu podjęcia ujednoliconych działań w procesie adaptacyjnym;
- zaznajomienie rodziców ze specyfiką funkcjonowania dziecka 6 – letniego;
- uświadomienie rodzicom konieczności obserwowania swojego dziecka w domu w zakresie rozwoju fizycznego, społecznego, emocjonalnego.

Nauczyciel:

- wspieranie dziecka w procesie przystosowania do środowiska szkolnego;
- zaznajomienie nauczycieli z barierami i trudnościami w pracy z dzieckiem 6 – letnim;
- nawiązanie współpracy z rodzicami, specjalistami w celu wspomagania prawidłowego funkcjonowania dziecka 6 – letniego w szkole;
- wzbogacenie warsztatu pracy wychowawczej i metodycznej o efektywne metody pracy z dziećmi 6 letnimi.

Cele szczegółowe
Dziecko:

Wartość:	Standardy osiągnięć:	Proponowane sposoby realizacji.
Czuję się w szkole bezpiecznie.	Poprawnie zachowuje się na przerwie: porusza się w wyznaczonym terenie w pobliżu sali lekcyjnej; zwraca się do wychowawcy lub nauczyciela dyżurującego; bezpiecznie bawi się na przerwie. Wie, że nauczyciel odbiera dzieci z szatni, prowadzi na zajęcia, a po zajęciach odprowadza do szatni lub świetlicy. Potrafi zachować się w trudnych sytuacjach: zna swoje imię, nazwisko, klasę oraz nazwisko wychowawcy; zna drogę do najbliższej toalety, stołówki, biblioteki; wie, że zawsze może liczyć na pomoc nauczyciela i pracowników szkoły.	zwiedzanie budynku szkoły (spacer z dziećmi); przedstawienie osób pracujących w szkole; spotkanie z pracownikami szkoły; zabawy integrujące zespół klasowy; rozmowa, pokaz. sytuacje naturalne
Jestem dobrym kolegą.	liczy się ze zdaniem innych; zgodnie pracuje w zespole; rozumie potrzeby swoje i innych; współpracuje z dzieckiem niepełnosprawnym; szanuje cudzą własność; zachowuje się zgodnie z zasadami obowiązującymi w klasie/szkole.	gry i zabawy zespołowe; organizowanie pracy w parach podczas zajęć; rozmowy; sytuacje naturalne; drama; literatura dziecięca; kontrakt klasowy (ustalone zasady.)
Czuję się w szkole dobrze.	rozumie informacje przekazywane przez nauczyciela na temat swoich postępów; używa zwrotów grzecznościowych; ma możliwość uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych; świadomie uczestniczy w uroczystościach klasowych/szkolnych.	rozmowy; zabawy; sytuacje naturalne; uroczystości klasowe i szkolne; zajęcia pozalekcyjne.

Rodzic:

Wartość:	Proponowane sposoby realizacji:
poznaje specyfikę szkoły	spotkanie informacyjne;
poznaje prawidłowości rozwoju psychoruchowego dziecka 6-letniego;	prelekcja przed zapisaniem dzieci do szkoły (przed rekrutacją); prelekcja na początku roku szkolnego;
zna założenia programu adaptacyjnego dziecka 6 -letniego	umieszczenie treści programu na stronie internetowej szkoły; prezentacja programu na pierwszym zebraniu z rodzicami;
współuczestniczy w procesie adaptacji 6 – latka	rozmowy indywidualne, wspierające, edukujące; zajęcia otwarte; dni otwarte szkoły; ankieta na temat dziecka i oczekiwań rodziców;
obdarza zaufaniem nauczycieli swojego dziecka	rozmowy indywidualne; indywidualna dokumentacja dziecka zawierająca; poufne informacje;

Nauczyciel:

Wartość:	Proponowane sposoby realizacji:
wzbogaca swój warsztat pracy; stosuje efektywne metody i formy pracy z 6 – latkami;	udział w szkoleniach, literatura, samodoskonalenie, autorefleksja; obserwacja zajęć koleżeńskich;
adaptuje przestrzeń edukacyjną zgodnie z potrzebami rozwojowymi dzieci 6 – letnich;	odpowiednie urządzenie sali;
dzieli się doświadczeniami z innymi nauczycielami;	lekcje otwarte; zespoły samokształceniowe;
współpracuje z poradnią psychologiczno – pedagogiczną i specjalistami.	spotkania z pracownikami poradni i specjalistami; konsultacje indywidualne.

Ewaluacja programu

- obserwacja uczniów prowadzona przez nauczycieli,
- wytwory dzieci,
- spotkania indywidualne i grupowe z rodzicami,
- ocena rodziców (rozmowa lub/i ankieta).

Scenariusze spotkań z rodzicami

Scenariusz spotkania z rodzicami (pierwszy tydzień września)

Cele:

- zapoznanie rodziców z zasadami prawnymi regulującymi życie ucznia w szkole:
- (Statut Szkoły, Wewnątrzszkolny System Oceniania, Szkolny Program Profilaktyki „Dostrzegać dobro");

- zapoznanie rodziców z Programem Nauczania;
- zapoznanie z zasadami obowiązującymi w kontaktach z rodzicami;
- zebranie informacji o uczniach (dane osobowe do dziennika lekcyjnego);
- wybór Klasowej Rady Rodziców i przedstawiciela do Szkolnej Rady Rodziców;
- zapoznanie z kalendarzem imprez szkolnych;
- uzyskanie zgody na udział uczniów w imprezach szkolnych;
- podanie informacji dotyczących ubezpieczenia dziecka i innych opłat.

METODY: podająca, rozmowa kierowana.
FORMY: zbiorowa
POMOCE: dokumenty szkolne, program nauczania, kalendarz imprez szkolnych, kartki do podania danych osobowych.
Przebieg spotkania:

1. Przedstawienie się nauczyciela (kilka zdań dotyczących pracy zawodowej).
   Przedstawienie się rodziców.
   Rodzice przedstawiają się kończąc zdania:
   Nazywam się .....
   Jestem mamą/tatą .....
   Moje dziecko jest .....
2. Przedstawienie porządku spotkania.
3. Omówienie dokumentów szkolnych: Statutu Szkoły, WSO, Szkolnego Programu Profilaktyki.
4. Zapoznanie z programem nauczania.
5. Przedstawienie zasad obowiązujących w kontaktach z rodzicami (załącznik nr1).
6. Zebranie danych dotyczących ucznia potrzebnych do dziennika lekcyjnego (załącznik nr 2).
7. Uzyskanie zgody od rodziców na udział dzieci w zorganizowanych wyjściach, wycieczkach z całą klasą pod opieką nauczycieli (załącznik nr 3).
8. Wybór Klasowej Rady Rodziców i przedstawiciela do Szkolnej Rady Rodziców.
9. Sprawy różne:
   – ubezpieczenie uczniów;
   – inne opłaty;
   – kalendarz imprez szkolnych;
   – ustalenie daty kolejnego spotkania;
   – pytania i uwagi rodziców.
10. Zakończenie zebrania.

Załącznik nr 1

Zasady obowiązujące w kontaktach z rodzicami

Niniejsza procedura jest opisem postępowania nauczycieli i rodziców/prawnych opiekunów w celu ułatwienia wzajemnych kontaktów oraz nadania im statusu programowej działalności wychowawczej szkoły.

1. Miejscem rozmów nauczyciela z rodzicami/opiekunami prawnymi o sprawach dziecka jest szkoła. W uzasadnionych przypadkach np. choroby ucznia – dom ucznia.
2. Rozmowy z rodzicami/opiekunami prawnymi odbywają się w pomieszczeniach szkolnych, poza godzinami zajęć dydaktycznych oraz dyżurem nauczyciela na przerwie.
3. Zebrania (wywiadówki) odbywają się w ściśle określonych terminach, o których rodzice/prawni opiekunowie uczniów zostają powiadomieni na początku każdego roku szkolnego (kalendarium roku szkolnego). O zebraniu wy-

chowawca przypomina co najmniej tydzień wcześniej, zawsze w formie pisemnej z podaniem planu zebrania.
4. Konsultacje nauczycieli z rodzicami/prawnymi opiekunami uczniów odbywają się w ściśle określonych terminach, o których rodzice/prawni opiekunowie informowani są na początku każdego roku szkolnego (kalendarium roku szkolnego).
5. Zebrania rodziców/prawnych opiekunów z wychowawcą mogą być organizowane także w innych terminach na wniosek wychowawcy lub klasowej rady rodziców.
6. Decyzje podjęte przez obecnych na zebraniach rodziców/prawnych opiekunów dotyczące spraw klasowych są wiążące dla całej grupy klasowej.
7. W przypadku nieobecności na zebraniu rodzice/prawni opiekunowie powinni ustalić indywidualny kontakt z wychowawcą.
8. W przypadku uchylania się od kontaktów z wychowawcą w przeciągu jednego miesiąca od daty ostatniego zebrania, wzywa się rodziców/prawnych opiekunów za pośrednictwem sekretariatu szkoły.
9. Kontakt rodziców/prawnych opiekunów z nauczycielami jest zawsze możliwy drogą tradycyjną lub elektroniczną.
10. Każdy kontakt nauczyciela z rodzicami/prawnymi opiekunami ucznia jest dokumentowany.
11. Wszelkie uwagi dotyczące organizacji i funkcjonowania szkoły rodzice/prawni opiekunowie zgłaszają kolejno do: nauczyciela prowadzącego zajęcia, wychowawcy klasy, wicedyrektorów szkoły, dyrektora szkoły, Rady Pedagogicznej.
12. Rodzice/prawni opiekunowie wspólnie z nauczycielami w trosce o poziom kontaktów, współpracę i bezpieczeństwo dzieci, przestrzegają zasad przyjętej procedury.

Załącznik nr 2

Imiona i nazwisko ucznia			
Numer PESEL			
Data urodzenia			
Miejsce urodzenia			
Adres zamieszkania			
Imiona i nazwisko rodziców/ prawnych opiekunów	matka	ojciec	
Numer telefonu	matka	ojciec	
Adres e-mailowy			
Świetlica	TAK	NIE	
Obiady	TAK	NIE	
Religia	Katolicka	Prawosławna	Etyka
Osoby upoważnione do odbioru dziecka	Imię i nazwisko	Numer telefonu	
	Imię i nazwisko	Numer telefonu	
Ważne informacje dotyczące zdrowia dziecka			
Uwagi, prośby, sugestie			

Załącznik nr 3
Wyrażam zgodę na uczestnictwo mojego dziecka …… ucznia klasy ……..
w zorganizowanych wyjściach, wyjazdach, wycieczkach z całą klasą pod opieką nauczycieli w roku szkolnym ……../……

Białystok, …… Podpis obojga rodziców

Scenariusz spotkania z rodzicami (pierwszy tydzień października)
Cele:
- integracja zespołu rodziców;
- zachęcenie rodziców do współpracy ze szkołą;
- przedstawienie rodzicom „Apelu Twojego Dziecka" w celu zrozumienia istoty wychowania własnego dziecka;
- zapoznanie z funkcjonowaniem dziecka 6-letniego;
- zapoznanie z Programem adaptacyjnym dla dzieci 6-letnich rozpoczynających naukę w klasie I „Już jestem uczniem";
- wypełnienie ankiety „Co wiem o swoim dziecku?"

METODY: podająca, rozmowa kierowana, pogadanka,
FORMY: zbiorowa, indywidualna
POMOCE: ankieta, tekst „Apelu Twojego Dziecka" dla każdego rodzica, Program adaptacyjny dla dzieci 6-letnich rozpoczynających naukę w klasie I „Już jestem uczniem", kolorowe kartki, mazaki.
Przebieg spotkania:
1. Przywitanie rodziców.
2. Przedstawienie się rodziców, w celu przypomnienia.
3. Zaproszenie rodziców do obejrzenia wspólnej pracy dzieci – plansza z odrysowanymi i pokolorowanymi dłońmi. Rodzice odrysowują swoją dłoń, podpisują, wycinają i przyklejają nad dłonią swojego dziecka.
4. Przedstawienie porządku spotkania.
5. Przedstawienie rodzicom pierwszych spostrzeżeń dotyczących zespołu klasowego – (spostrzeżenia pozytywne).
6. Zaprezentowanie kontraktu klasowego zawartego przez uczniów, dotyczącego zachowania podczas zajęć lekcyjnych.
7. Prelekcja na temat „Jakie są sześciolatki", wygłoszona przez wychowawcę. *(załącznik nr 4).*
8. Zapoznanie z założeniami Programu adaptacyjnego dla dzieci 6-letnich rozpoczynających naukę w klasie I „Już jestem uczniem" realizowanego w szkole.
9. Wypełnienie przez rodziców ankiety „Co wiem o swoim dziecku" *(załącznik nr 5).*
10. Zapoznanie rodziców z treścią „Apelu Twojego Dziecka", dyskusja, przekazanie tekstu rodzicom *(załącznik nr 6).*
11. Sprawy różne:
    – organizacja ślubowania pierwszoklasistów;
    – ustalenie terminu kolejnego spotkania;
    – bieżące sprawy dydaktyczne i wychowawcze.

„Wizytówka mojego dziecka":
- do każdej litery imienia dziecka, każdy rodzic dopisuje przymiotnik określający dziecko;

– zawieszenie kartek na tablicy;
– odczytanie cech przez chętnych rodziców.

1. Indywidualne rozmowy z rodzicami, udzielenie wskazówek, porad do dalszej pracy.
2. Zakończenie spotkania.

Załącznik nr 4

Jakie są sześciolatki?

Rozwój społeczno – emocjonalny:

- Dzieci chcą się głównie bawić – każda forma zabawowa zachęca je do słuchania, działania, pokonywania przeszkód.
- Bardzo dobrze reagują na zachęty, pochwały – przy niepowodzeniach odmawiają działania.
- Zmęczone, śpiące lub głodne stają się „nieznośne" – nie uświadamiają sobie jeszcze przyczyn swego zachowania; po zjedzeniu czegoś lub po krótkim odpoczynku szybko się regenerują.
- Potrafią być uparte – argumenty logiczne nie skutkują– kierują się własnymi chęciami.
- Są ufne, łatwowierne, podatne na emocjonalnie podane informacje.
- Są egocentryczne -muszą mieć wiele doświadczeń w obszarze: „moje", by móc zrozumieć obszar „czyjeś" (uczucia, zachowanie, punkt widzenia, dyskusja właściwa itp.)
- Mają początki takich uczuć jak: współczucie, chęć pomocy, pocieszenie itp.; Rozumieją smutek, radość, płacz, ale jeszcze nie potrafią przewidywać skutków swoich zachowań w tym zakresie!
- Jakość doświadczeń wyniesiona z domu rodzinnego oraz naśladowanie zachowań nauczyciela jest tu bardzo ważne!

Rozwój poznawczy

MYŚLENIE jest na poziomie konkretno-wyobrażeniowym przedoperacyjnym – daleka jest jeszcze droga do myślenia operacyjnego.

Mając nawet wiele informacji nie potrafią jeszcze dostatecznie dobrze nimi operować. Efekty ich operacji są jeszcze subiektywne, niepełne i często nieprawdziwe. Myślenie charakteryzuje się koncentracją (jeden punkt widzenia), nie ma jeszcze odwracalności myślenia – myślenie dzieci nie jest jeszcze w pełni logiczne.

Reprezentacja enaktywna, ikoniczna, symboliczna.

- Przeważa:

Uwaga i pamięć wzrokowa, słuchowa mimowolna – dziecko zapamiętuje to, co dla niego jest ważne, ciekawe, co wiąże się z przeżyciami.

Zadania nauczyciela w pracy nad uwagą dziecka:

- mobilizowanie;
- skupianie;
- sterowanie;
- podtrzymywanie.

Formy pracy z dzieckiem sześcioletnim

- zabawa i inne formy dowolnej działalności, podjętej z własnej inicjatywy – zabawy naturalne;
- zajęcia organizowane przez nauczycielkę z całą grupą, zespołowo, grupowo lub indywidualnie – zabawy dydaktyczne, konstrukcyjne, badawcze, ruchowe;
- prace organizacyjne związane z rozkładem zajęć;

- uroczystości, spacery, wycieczki;
- kontakty okolicznościowe.

Zabawa jest czynnikiem stymulującym rozwój dyspozycji twórczych dziecka, a także rozszerza jego zakres orientacji w różnych obszarach świata przyrody, przedmiotów i ludzi.

Dlatego ważne jest podtrzymywanie naturalnych zabaw dziecka oraz dostarczanie okazji do działania w sytuacjach fikcyjnych, pozorowanych i na zastępnikach.

Rozwój ruchowy

- Mają wiotki i miękki kościec oraz słabe mięśnie – muszą więc często zmieniać pozycję: kładą się, podpierają, klękają itp. Nie należy więc bezwzględnie wymagać spokojnego siedzenia.
- Charakteryzuje je silne napięcie mięśniowe (palców, nadgarstka, przedramienia i barków).
- Piszą duże drukowane litery, często rozpoczynając od dołu do góry.
- Szybko sygnalizują, że boli je ręka przy pisaniu i rysowaniu.
- Rysunki są schematyczne, zgeometryzowane.
- Mają poważny kłopot w pisaniu w małej liniaturze.

Przestrzeń edukacyjna:

- to miejsce, w którym dokonuje się proces uczenia;
- może być materialna: sala lekcyjna, sala gimnastyczna, ogród, łąka, las. ..;
- może być mentalna: wyobrażenia, fantazjowanie, drama.
- Na jakość warunków edukacyjnych wpływa jakość przestrzeni, czyli właściwe zagospodarowanie i wyposażenie.

Przyjazna przestrzeń edukacyjna

W każdej szkolnej sali zajęć dla 6 – latków powinny być wydzielone następujące strefy:

- strefa pracy przy stolikach,
- strefa zabaw swobodnych na dywanie,
- strefa zabaw w kącikach zainteresowań,
- strefa odpoczynku i relaksacji,
- strefa pracy z książką, biblioteczka,
- strefa przechowywania zabawek.

Efektywna przestrzeń edukacyjna, to:

- zapewnienie miejsca do relaksacji i wypoczynku,
- umożliwienie swobodnego dostępu do różnorodnych materiałów plastycznych, przyrodniczych, kącików tematycznych,
- stworzenie miejsca do swobodnej aktywności dzieci, sprzyjającej współdziałaniu w zespole,
- zapewnienie przestrzeni do realizacji dynamicznych zabaw ruchowych i konstrukcyjnych,
- wyposażenie sali w ruchome elementy umożliwiające dzieciom wszelkie grodzenia się (parawany, płotki...itp.) – dzieci w tym wieku mają jeszcze silną potrzebę gniazdowania.

Załącznik nr 5

Co wiem o swoim dziecku?

Mój syn (córka) ……
interesuje się ……..
Lubi książki ……

Jest szczęśliwy (a) gdy .....
Jest dumny (a) gdy .....
Jego (jej) wadą jest .....
Jego (jej) zaletą jest .....
Lubi, gdy ktoś zwraca się do niego (do niej) .....
Największym sukcesem mojego dziecka jest.....
Ma talent do .....
W przyszłości pragnie być .....
Boi się .....
Lubi oglądać filmy .....
Najbardziej lubi spędzać wolny czas .....
Moje dziecko siedzi w ławce z .....

Załącznik nr 6

Apel twojego dziecka

1. NIE psuj mnie dając mi wszystko, o co cię poproszę. Niektórymi prośbami jedynie wystawiam cię na próbę.
2. NIE obawiaj się postępować wobec mnie twardo i zdecydowanie. Ja to wolę, bo to daje mi poczucie bezpieczeństwa.
3. NIE pozwól mi ukształtować złych nawyków. Ufam, że pomożesz mi je wykryć w zarodku.
4. NIE rób tak, abym czuł się mniejszy niż jestem. To jedynie sprawia, że postępuję głupio, aby wydać się większym.
5. NIE karć mnie w obecności innych. Najbardziej pomaga mi, gdy mówisz do mnie spokojnie i dyskretnie.
6. NIE ochraniaj mnie przed konsekwencjami. Potrzebne mi są również doświadczenia bolesne.
7. NIE rób tak bym swoje pomyłki uważał za grzechy. To zaburza moje poczucie wartości.
8. NIE przejmuj się zbytnio, gdy mówię „Nienawidzę cię". To nie ciebie nienawidzę, ale twojej władzy, która mnie niszczy.
9. NIE przejmuj się zbytnio moimi małymi dolegliwościami. One jednak przyciągają twoją uwagę, której potrzebuję.
10. NIE gderaj. Jak będziesz tak robił, to będę się bronił przez udawanie głuchego.
11. NIE dawaj mi pochopnych obietnic, bo czuję się bardzo zawiedziony, gdy ich nie dotrzymujesz.
12. NIE zapominaj, że nie potrafię wyrazić siebie tak dobrze jak bym chciał. Dlatego czasami mijam się z prawdą.
13. NIE przesadzaj, co do mojej uczciwości. To mnie krępuje i doprowadza do kłamania.
14. NIE zmieniaj swoich zasad postępowania ze względu na układy. To wywołuje we mnie zamęt i utratę wiary w ciebie.
15. NIE zbywaj mnie, gdy stawiam ci pytania. W przeciwnym razie przestanę cię pytać, a informacji poszukam gdzie indziej.
16. NIE mów mi, że mój strach i obawy są głupie, one są bardzo realne.
17. NIGDY nawet nie sugeruj, że jesteś doskonały i nieomylny. Przeżywam wielki wstrząs, gdy widzę, że taki nie jesteś.
18. NIGDY nawet nie myśl, że usprawiedliwianie się przede mną jest poniżej twojej godności. Uczciwe usprawiedliwienie się wzbudza we mnie wielką serdeczność

w stosunku do ciebie.
19. NIE zapominaj, że lubię eksperymentować. Nie zabraniaj mi tego, bo bez eksperymentowania nie mogę się rozwijać.
20. NIE zapominaj jak szybko rosnę. Pewnie trudno jest ci dotrzymać mi kroku – ale proszę cię – postaraj się

Program adaptacyjny został opracowany przez zespół nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej Szkoły Podstawowej nr 49 w Białymstoku z wykorzystaniem:
dostępnej literatury pedagogicznej,
materiałów szkoleniowych w ramach realizowanej oferty doskonalenia, ‚Praca z uczniem młodszym" – ekspert Renata Wolińska,
doświadczeń nauczycieli.

Szkoła Podstawowa nr 12. im. Zygmunta Glogera w Białymstoku

„Ocenianie kształtujące"

Nauczyciele poznawali ideę OK, metody i techniki oraz oglądali i omawiali lekcje prowadzone przez eksperta. Przygotowali NACOBEZU (cele lekcji sformułowane w języku ucznia) do fragmentów swoich planów wynikowych do różnych przedmiotów. Uczyli się też wykorzystania już w szkole podstawowej metody projektu, do której również przygotowali kryteria oceny zgodne z NACOBEZU.

Matematyka w kuchni – Projekt edukacyjny – klasa IISP
Instrukcja do projektu
Przepis kuchenny na deser

Cele projektu:
Uczeń:
- Współpracuje w grupie nad realizacją zadań.
- Wykorzystuje w praktyce wiadomości i umiejętności matematyczne.
- Pracuje metodą projektu.
- Przygotowuje się do wystąpień publicznych.

Cele(w języku ucznia):
Po wykonaniu zaproponowanych zadań nauczycie się:
– samodzielnie przygotować i wykonać prosty deser zgodnie z przepisem,
– wyszukiwać przepisy z różnych źródeł,
– zaplanować wydatki,
– zrobić zakupy w wybranym sklepie,
– dokumentować swoją pracę oraz prezentować ją publicznie.

Zadania

1. Zapytajcie 30 dorosłych osób o sklep, w którym najchętniej robią zakupy spożywcze, a otrzymane wyniki przedstawcie na plakacie (I plakat).
2. Narysujcie plan osiedla, na którym zaznaczycie sklep, który zdobył najwięcej głosów i w którym zrobicie zakupy.
3. Wybierzcie 1 przepis na deser (np. galaretka z owocami, babeczki, wafle…) i przedstawcie go w postaci graficznej na plakacie (II plakat).
4. Przedstawcie na plakacie (III plakat) kosztorys waszego przepisu.
   (Co i ile kosztuje? Po ile pieniędzy trzeba się złożyć na osobę? Ile zapłaciliście za zakupy? Ile zostało reszty ?).
5. Przygotujcie plakat (plakat IV) ze zdjęciami lub rysunkami, na którym wasz zespół samodzielnie wykonuje deser ; z opisem, datą, godziną, wykonawcami (np. w formie komiksu).
6. Napiszcie zaproszenie dla rodziców do naszej klasy na degustację deserów i obejrzenie prezentacji dnia 6 kwietnia 2011r. o godz. 14.30 i wręczcie je rodzicom do 1kwietnia 2011r.

- Dokumentacja:
  Karta pracy zespołu – szczegółowy przydział zadań dla członków grupy.
- Sposoby prezentacji:
  – wywiad, ankieta,
  – analiza wykresu do wyników ankiety,
  – omówienie planu osiedla,
  – plakat,
  – prezentacja kosztorysu,
  – prezentacja zdjęć, rysunków
  – odczytanie zaproszenia
  – degustacja deseru
- Termin realizacji projektu: 16 marca – 5 kwietnia 2011r.
- Termin prezentacji: 6 kwietnia 2011r. Godz. 14.30, Sala c2-10.
- Prezentacja dla rodziców – prezentacja czterech plakatów, planu osiedla, odczytanie zaproszenia dla rodziców, degustacja deseru.
- Czas prezentacji: 10 minut.
- Co ocenimy? – Zgodnie z kryteriami NACOBEZU.

Szanowni Państwo!

Zaproponowałam dzieciom realizację projektu na temat „ Matematyka w kuchni" w zespołach, jakie same ustaliły i zgodnie z instrukcją, którą otrzymały. Chciałabym, aby poprzez wspólne działanie Wasze dzieci lepiej się poznały, nauczyły się planować swoją pracę, podejmować decyzje, wyszukiwać informacje z różnych źródeł, wspólnie działać, a przez to integrować się w grupie. Bardzo proszę o umożliwienie dzieciom spotkań i udzielenie wsparcia.

Zapraszam na konsultacje w środy o godz. 13.45 – 14.30 w pokoju nauczycielskim.

Z poważaniem
Wych. Ala Anna Kujałowicz

Kryteria oceny – NACOBEZU:

Zadania	Nacobezu	Punktacja
1.Zapytajcie 30 dorosłych osób o sklep, w którym najchętniej robią zakupy spożywcze, a otrzymane wyniki przedstawcie na plakacie.	1.Uczniowie podają odpowiedzi 30 dorosłych osób. 2. Przedstawiają wyniki bez błędów. 3. Przedstawiają wyniki na plakacie w czytelny sposób. 4. Przedstawiają wyniki na plakacie w sposób estetyczny.	1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt
	Łącznie	4 pkt
2. Narysujcie plan osiedla, na którym zaznaczycie sklep, który zdobył najwięcej głosów i w którym zrobicie zakupy.	1.Uczniowie rysują i nazywają na planie osiedla co najmniej 4 ulice. 2. Zaznaczają na plakacie co najmniej 8 obiektów i w tym sklep. 3. Plan osiedla jest czytelny. 4. Plan osiedla jest zgodny z rzeczywistością.	1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt
	Łącznie	4 pkt
3.Wybierzcie jeden przepis na deser (np. galaretka z owocami, babeczki, wafle) i przedstawcie go w postaci graficznej na plakacie.	1.Uczniowie wykonują plakat, na którym znajdują się wszystkie potrzebne do wykonania deseru produkty. 2.Uczniowie na plakacie precyzyjnie podają ilości produktów podając jednostki wagi i pojemności. 3. Plakat jest czytelny i zgodny z przepisem. 4. Plakat jest estetyczny.	1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt
	Łącznie	4 pkt

4. Przedstawcie na plakacie kosztorys waszego przepisu (co i ile kosztuje ? Po ile pieniędzy się trzeba złożyć na osobę? Ile zapłaciliście za zakupy ? Ile zostało reszty ?	1.Uczniowie wykonują plakat na którym podają ceny wszystkich produktów spożywczych potrzebnych do wykonania deseru. 2. Poprawnie obliczają koszt zakupów. 3. Poprawnie i sprawiedliwie dzielą kwotę na liczbę członków zespołu. 4. Na plakacie umieszczają rachunki z zakupów i podają poprawną sumę zakupów. 5. Na plakacie umieszczają informację o obliczeniu różnicy między składką a wydatkami. 6. Poprawnie obliczają ewentualną resztę, którą należy zwrócić. 7. Plakat jest czytelny i zgodny z rzeczywistymi wydatkami 8. Plakat jest estetyczny.	1 pkt. 1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt. 1 pkt
	Łącznie	8 pkt
5. Przygotujcie plakat ze zdjęciami lub rysunkami, na którym wasz zespół samodzielnie wykonuje deser: z opisem, datą, godziną, wykonawcami (np. w formie komiksu)	1. Uczniowie wykonują i wywołują co najmniej 5 zdjęć, które znajdują się na plakacie lub wykonują 5 rysunków. 2. Przedstawiają w formie komiksu na plakacie kolejne etapy przygotowania, wykonania oraz zakończenia deseru. 3. Przy każdym zdjęciu lub rysunku zapisują godzinę wykonania pracy. 4. Na plakacie znajduje się miejsce i data wykonania deseru przez zespół. 5. Na plakacie znajdują się podpisy członków zespołu. 6. Przedstawiają wyniki na plakacie w sposób estetyczny	1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt
	Łącznie	6 pkt

6. Napiszcie zaproszenie dla rodziców na degustację waszego deseru do naszej klasy i obejrzenie prezentacji dnia 6 kwietnia 2011r, o godz. 14.30 i wręczcie je rodzicom do 1 kwietnia 2011r.	1. Uczniowie przygotowują treść zaproszenia, w którym uwzględniają: – kto zaprasza ? – kogo zaprasza ? – na co zaprasza ? – gdzie zaprasza ? – kiedy zaprasza? 2. Przygotowują pomysłowe i estetyczne zaproszenie. 3. Uzyskują potwierdzenie wszystkich rodziców członków zespołu o otrzymaniu terminowym zaproszenia.	1 pkt 1 pkt 1 pkt
	Łącznie	3 pkt
7. Zorganizujcie w klasie prezentację oraz degustację deseru dla swoich rodziców.	1.Uczniowie przygotowują stół: serweta, talerzyki, łyżeczki, serwetki i estetycznie go dekorują. 2. W kulturalny i estetyczny sposób częstują gości. 3.Prezentują efekty swojej pracy w nieprzekraczalnym czasie 10 min 4. Prezentują efekty swojej pracy z pamięci i płynnie 5. Wykazują współpracę i zaangażowanie wszystkich członków zespołu.	1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt 1 pkt
	Łącznie	5 pkt

Łączny wynik punktacji projektu: **34 pkt**

Opracowała:
Ala Anna Kujałowicz, nauczyciel SP 12 w Białymstoku

Klasa 3, semestr 2
Rozkład materiału do cyklu Odkrywam siebie i świat
Blok 3. Co trzeba wiedzieć o wiośnie?

Dzień 1. Szukamy wiosny w parku

Edukacja	Tematy zajęć	Cele nauczyciela	NACOBEZU (cele lekcji i kryteria oceny podane w języku ucznia)
polonistyczna	**1. Rozmowa z dziećmi na temat zwiastunów wiosny inspirowana obserwacjami dzieci i tekstem H. Zdzitowieckiej *Szukamy wiosny*.**	– Rozwijanie umiejętności obserwowania przyrody. – Rozpoznawanie wybranych gatunków ptaków i roślin. – Czytanie tekstu z podziałem na role. – Rozmowa na temat przeczytanego tekstu. – Pisanie zdań na podany temat.	1. W wyniku obserwacji przyrody rozpoznaję 3 wybrane gatunki ptaków i 3 rośliny. 2. W tekście wyodrębniam wypowiedzi narratora i bohaterów oraz czytam tekst z podziałem na role. 3. Redaguję 6 rozwiniętych zdań na temat zwiastunów wiosny.
muzyczna (105)	**2. Nauka piosenki *W marcu bywa tak*.**	– Słuchanie piosenki. – Czytanie słów piosenki. – Nauka piosenki na pamięć. – Przypomnienie znaczenia terminów muzycznych: dynamika, tempo, nastrój utworu.	4. Rozumiem treść piosenki. 5. Wiem, co to jest dynamika, tempo i nastrój utworu, i stosuję je podczas śpiewania piosenki.
matematyczna	**3. Mnożenie w czwartej ćwiartce – iloczyny: 6 * 8, 7 * 8.**	– Stosowanie w obliczeniach rozdzielności mnożenia względem dodawania. – Rozwiązywanie zadań tekstowych.	6.Stosuję w obliczeniach rozdzielność mnożenia względem dodawania.

Dzień 2. Ptaki i ich gniazda.

Edukacje	Tematy zajęć	Główne zadania zajęć	NACOBEZU (cele lekcji i kryteria oceny podane w języku ucznia)
polonistyczna, przyrodnicza	1. Rozmowa z dziećmi o tym, od czego zależy, gdzie ptaki budują gniazda inspirowana tekstem H. Zdzitowieckiej Gdzie budować gniazdo?	– Czytanie tekstu z podziałem na role. – Kształcenie umiejętności opowiadania przeczytanego tekstu. – Czytanie pytań i odpowiadanie na nie. – Zadawanie pytań przez dzieci do sytuacji przedstawionych na zdjęciach przedstawiających ptaki i ich pisklęta. – Pisanie wyrazów z ż i rz.	1. Czytam tekst z podziałem na role stosując odpowiednie tempo i barwę głosu. 2 . O p o w i a d a m w przynajmniej 5 zdaniach treść poznanego tekstu. 3. Zadaję 1 – 2 pytania do sytuacji przedstawionych na zdjęciach. 4. Poprawnie zapisuję poznane na lekcji wyrazy z ż i rz.
plastyczna (106)	2. Kolaż na temat ptaki w gnieździe.	– Wielozmysłowe badanie cech różnych materiałów – opisywanie wrażeń. – Wycinanie elementów kompozycji i ich przyklejanie na całej powierzchni kartki.	5. Za pomocą dotyku poznaję właściwości różnych badanych materiałów i nazywam je. 6. Komponuję obraz z wyciętych elementów o różnych fakturach.
matematyczna	3. Mnożenie w czwartej ćwiartce – iloczyny: 6 * 8, 6 *9 i 6 * 10.	– Stosowanie w obliczeniach rozdzielności mnożenia względem dodawania. – Rozwiązywanie zadań tekstowych.	7.Stosuję w obliczeniach rozdzielność mnożenia względem dodawania.

Dzień 3. Zwierzęta i pola uprawne.

Edukacje	Tematy zajęć	Główne zadania zajęć	NACOBEZU (cele lekcji i kryteria oceny podane w języku ucznia)
polonistyczna, przyrodnicza	**1. Rozmowa z dziećmi o wiosennych pracach polowych inspirowana tekstem H. Zdzitowieckiej *Czego gawrony na polu szukały?***	– Poznanie rodzajów prac polowych. – Poznanie zwierząt żyjących na polach.	1.Wymieniam w odpowiedniej kolejności podstawowe prace polowe wykonywane wiosną (orka, bronowanie, siew). 2. Rozpoznaję i nazywam 5 zwierząt żyjących na polu.
przyrodnicza	**2. Poznanie zwierząt żyjących na polach i łąkach.**	– Wskazywanie zależności między zwierzętami zamieszkującymi dany ekosystem.	3. Potrafię ułożyć 3 łańcuchy pokarmowe, które dotyczą zwierząt zamieszkujących pole.
matematyczna	**3. Dzielenie w czwartej ćwiartce – ilorazy: 48: 8, 56: 8.**	– Ćwiczenia w mnożeniu razy 8. – Stosowanie w obliczeniach rozdzielności dzielenia względem dodawania. – Rozwiązywanie zadań typu logicznego.	4.Mnożę przez 8. 5.W zadaniach stosuję rozdzielności dzielenia względem dodawania.

Dzień 4. Co się dzieje wiosną na polach?

Edukacje	Tematy zajęć	Główne zadania zajęć	NACOBEZU (cele lekcji i kryteria oceny podane w języku ucznia)
przyrodnicza	**1. Poznanie roślin zbożowych uprawianych w Polsce.**	– Wprowadzenie pojęć: *rośliny zbożowe, zboża ozime, zboża jare.* – Wielozmysłowe poznanie okazów zbóż uprawianych w Polsce. – Poznanie budowy rośliny zbożowej. – Poznanie sposobów wykorzystania zbóż przez ludzi. – Prezentowanie etykiet z produktów zbożowych, odczytywanie ich wartości odżywczych. – Rozmowa o znaczeniu zbóż w żywieniu ludzi na całym świecie. – Poznanie okazów chwastów zbóż.	1.Rozumiem i stosuję w moich wypowiedziach pojęcia: *rośliny zbożowe, zboża ozime, zboża jare.* 2. Za pomocą zmysłów poznaję budowę rośliny zbożowej i umiem nazwać jej poszczególne części. 3. Wiem, jak człowiek wykorzystuje uprawiane zboża. 4. Rozpoznaję i nazywam 3 chwasty,które występują na naszych polach.
zajęcia techniczne	**2. Cięcie i ozdabianie tkaniny – haft krzyżykowy.**	– Czytanie rysunków poglądowych. – Nauka wyszywania haftem krzyżykowym.	5.Wyszywam krzyżykami na kanwie prosty wzór.
matematyczna	**3. Dzielenie w czwartej ćwiartce – ilorazy:** **64: 8, 72: 8, 80: 8.**	– Ćwiczenia w mnożeniu razy *8.* – Stosowanie w obliczeniach rozdzielności dzielenia względem dodawania. – Rozwiązywanie zadań typu logicznego.	6. Posługuje się tabliczką mnożenia w zakresie 80. 7. Stosuję rozdzielność dzielenia względem dodawania podczas rozwiązywania zadań tekstowych.

Dzień 5. Co jeszcze uprawia się w Polsce?

Edukacje	Tematy zajęć	Główne zadania zajęć	NACOBEZU (cele lekcji i kryteria oceny podane w języku ucznia)
przyrodnicza	**1. Poznanie roślin okopowych, oleistych i włóknistych uprawianych w Polsce.**	– Wprowadzenie pojęć: *rośliny okopowe, rośliny oleiste, rośliny włókniste.* – Wielozmysłowe poznanie okazów tych roślin. – Poznanie sposobów wykorzystania tych roślin przez ludzi.	1.Odróżniam *rośliny okopowe, rośliny oleiste, rośliny włókniste.* 2.W doświadczeniach sprawdzam właściwości roślin włóknistych i oleistych. 3. Nazywam 7 roślin okopowych, które uprawia się w Polsce. 4. Wiem, jak wykorzystuje się *rośliny okopowe, rośliny oleiste, rośliny włókniste.*
matematyczna	**2. Mnożenie razy *8* i dzielenie przez *8*.**	– Ćwiczenia w mnożeniu i dzieleniu. – Stosowanie w obliczeniach kolejności wykonywania działań. – Rozwiązywanie zadań tekstowych.	5. Mnożę i dzielę w zakresie 80. 6. Stosuję w obliczeniach kolejność wykonywania działań.

Opracowały:
Danuta Paniczko, Izabela Grzybowska, Alina Biryło
– nauczycielki SP 12

Plan wynikowy – matematyka
Klasa IV Dział: Liczby i działania

Temat – dla nauczyciela (dla ucznia)	L. Godz. Lekcyjnych	Wymagania szczegółowe z podstawy programowej treści lekcji:	NACOBEZU (cele lekcji i kryteria oceny podane w języku ucznia)
1. Rachunki pamięciowe, dodawanie i odejmowanie **(Jak odjąć bez odejmowania?)**	2	1. Liczby naturalne w dziesiątkowym układzie pozycyjnym. Uczeń: 1) odczytuje i zapisuje liczby naturalne wielocyfrowe; 2. Działania na liczbach naturalnych. Uczeń 1) dodaje i odejmuje w pamięci liczby naturalne, liczby wielocyfrowe w przypadkach, liczbę jednocyfrową dodaje do dowolnej liczby naturalnej i odejmuje od dowolnej liczby naturalnej; 12) szacuje wyniki działań.	1. Odczytuję i zapisuję liczby 6-cyfrowe. 2. Dodaję i odejmuję w pamięci liczby : 3-cyfrowe – pełne dziesiątki, 2-cyfrowe z przekroczeniem progu dziesiątkowego, liczbę jednocyfrową dodaję do dowolnej liczby naturalnej i odejmuję od dowolnej liczby naturalnej. 3. Wykonuję obliczenia pamięciowe w przybliżeniu („na oko") i wskazuję wynik mniejszy lub większy.
2. O ile więcej, o ile mniej **(Kiedy zyskuję, a kiedy tracę?)**	2	1. Liczby naturalne w dziesiątkowym układzie pozycyjnym. Uczeń: 3) porównuje liczby naturalne; 2. Działania na liczbach naturalnych. Uczeń: 6) porównuje różnicowo liczby naturalne; 12) szacuje wyniki działań. 12. Obliczenia praktyczne: 4) wykonuje proste obliczenia kalendarzowe	1. Porównuję liczby wielocyfrowe. 2. Stosuję pojęcia „ o ile więcej", „o ile mniej" w rozwiązywaniu sytuacji praktycznej. 3. Wskazuję mniejszy lub większy wynik działania. 4. Wykonuję obliczenia związane z czasem i kalendarzem np.: „za tydzień", „ za miesiąc", „za godzinę" itp.

3. Rachunki pamięciowe, mnożenie i dzielenie **(Mnożę, dzielę, porównuję i tabliczkę wciąż szlifuję.)**	3	2. Działania na liczbach naturalnych. Uczeń: 3) mnoży i dzieli liczbę naturalną przez liczbę naturalną jednocyfrową, dwucyfrową lub trzycyfrową pisemnie, w pamięci (w najprostszych przykładach) i za pomocą kalkulatora; 12) szacuje wyniki działań. 6. Elementy algebry. Uczeń: 3) rozwiązuje równania pierwszego stopnia z jedną niewiadomą występującą po jednej stronie równania (przez zgadywanie, dopełnianie lub wykonanie działania odwrotnego).	1. Mnożę i dzielę liczby jednocyfrowe w pamięci. 2. Mnożę i dzielę liczbę dwucyfrową przez liczbę jednocyfrową w pamięci. 3. Wskazuję mniejszy lub większy wynik. 4. Rozwiązuję równania z jedną niewiadomą, stosuję dodawanie lub odejmowanie, lub mnożenie, lub dzielenie w zależności od potrzeb (stosuję zapis z „x").
4. Ile razy więcej, ile razy mniej **(Ja się nie lenię! Robię mnożenie albo dzielenie.)**	2	1. Liczby naturalne w dziesiątkowym układzie pozycyjnym. Uczeń: 3) porównuje liczby naturalne; 2. Działania na liczbach naturalnych. Uczeń: 6) porównuje ilorazowo liczby naturalne; 12) szacuje wyniki działań.	1. Porównuję liczby wielocyfrowe. 2. Stosuję pojęcia: „ ile razy więcej", „ile razy mniej" w rozwiązywaniu sytuacji praktycznej. 3. Wskazuję mniejszy lub większy wynik.
5. Dzielenie z resztą **(Co zrobić z jabłkiem, które zostaje?)**	2	2. Działania na liczbach naturalnych. Uczeń: 4) wykonuje dzielenie z resztą liczb naturalnych; 12) szacuje wyniki działań.	1. Wykonuję dzielenie z resztą liczby dwucyfrowej przez jednocyfrową w pamięci. 2. Wskazuję mniejszy lub większy wynik.
6. Kwadraty i sześciany liczb **(Jak zbudować dobrą „siatkę"?)**	2	2. Działania na liczbach naturalnych. Uczeń: 10) oblicza kwadraty i sześciany liczb naturalnych;	1. Posługuję się pojęciami: „kwadrat liczby", „sześcian liczby". 2. Obliczam sześciany liczb w zakresie 100 w pamięci. 3. Podaję wyniki kwadratów liczb od 0 do 10.

7. Kolejność wykonywania działań **(„Róbta co chceta" – czy na pewno ?)**	3	2. Działania na liczbach naturalnych. Uczeń: 5) stosuje wygodne dla niego sposoby ułatwiające obliczenia, w tym przemienność i łączność dodawania i mnożenia; 11) stosuje reguły dotyczące kolejności wykonywania działań; 12) szacuje wyniki działań.	1. Stosuję zasady kolejności wykonywania działań. 2. Posługuję się przemiennością i łącznością dodawania i mnożenia. 3. Wskazuję mniejszy lub większy wynik.
8. Zadania tekstowe **(Matematyczna sokowirówka.)**	3	2. Działania na liczbach naturalnych. Uczeń: 5) stosuje wygodne dla niego sposoby ułatwiające obliczenia, w tym przemienność i łączność dodawania i mnożenia; 11) stosuje reguły dotyczące kolejności wykonywania działań; 14. Zadania tekstowe. Uczeń: 1) czyta ze zrozumieniem prosty tekst zawierający informacje liczbowe; 2) wykonuje wstępne czynności ułatwiające rozwiązanie zadania, w tym rysunek pomocniczy; 3) dostrzega zależności między podanymi informacjami; 4) dzieli rozwiązanie zadania na etapy; 5) do rozwiązania zadania osadzonego w kontekście praktycznym stosuje poznaną wiedzę z zakresu arytmetyki oraz nabyte umiejętności rachunkowe, w także własne poprawne metody; 6) weryfikuje wynik zadania, oceniając sensowność rozwiązania.	1. Stosuję zasady kolejności wykonywania działań w zadaniach tekstowych. 2. Posługuję się przemiennością i łącznością dodawania i mnożenia. 3. Czytam ze zrozumieniem prosty tekst, który zawiera informacje liczbowe. 4. Wykonuję czynności, które ułatwią mi rozwiązanie zadania, np. rysunek pomocniczy. 5. Potrafię połączyć informacje podane w zadaniu. 6. Dzielę rozwiązanie zadania na części. 7. Wykonuję obliczenia. 8. Oceniam poprawność otrzymanego wyniku.

9. Oś liczbowa **(Nie ma końca ani początku, a wszystko leży w wielkim porządku.)**	1	1. Liczby naturalne w dziesiątkowym układzie pozycyjnym. Uczeń: 2) interpretuje liczby naturalne na osi liczbowej;	1. Zapisuję i odczytuję liczby na osi liczbowej. 2. Wskazuję większą lub mniejszą liczbę na osi liczbowej. 3. Dobieram jednostkę w zależności od sytuacji.

Aneta Budlewska i Jolanta Elżbieta Samuk
– nauczycielki matematyki w SP 12 w Białymstoku

Plan wynikowy – PLASTYKA KL 4

L.P.	Temat lekcji	Cele nauczyciela; treści	NACOBEZU (cele lekcji i kryteria oceny podane w języku ucznia)	Wymagania wynikające z podst.prog.	Liczba godzin	Dział programowy
1.	Lekcja organizacyjna, wprowadzenie w problematykę materiału.	Zapoznanie uczniów z systemem oceniania i zasadami pracy na lekcjach plastyki.	Znam kryteria oceniania, wiem za co będę otrzymywał oceny. Znam zasady pracy na lekcji plastyki.	1.1	1	A
2.	Barwa i faktura w dziele malarskim.	Rodzaje barw, otrzymywanie barw, pojęcie faktury.	Rozróżniam barwy podstawowe i pochodne. Wskazuję barwy czyste i złamane. Uzyskuję z barw podstawowych barwy pochodne. Posługuję się pojęciem faktury.	2.1 3.1	1	A

3.	Wspomnienia Z wakacji-ilustrowanie treści realnych.	Zróżnicowanie barw, swobodna interpretacja tematu.	Maluje farbami, stosuję wiedzę o barwach podst. i pochodnych. Wiem, co to jest gama barwna i umiem ją zastosować. Estetycznie wykonuję pracę.	2.1	1	B
4.	Pojęcie kreski jako środka wyrazu artystycznego.	Kreska jako kontur, sposób określania przestrzeni i faktury w obrazie, różne rodzaje linii i ich zastosowanie w rysunku.	Wskazuję kreskę konturową w pracy. Znam i rysuję różne rodzaje kresek. Posługuję się słownictwem na określenie faktury np: gładka, śliska, chropowata.	2.1 3.1 1.2	1	A
5.	Grafika jako dzieło sztuki w większej ilości egzemplarzy.	Techniki graficzne, estetyka dzieł graficznych.	Wyjaśniam pojęcia: grafika, druk wklęsły, wypukły. Znam różne rodzaje grafik np.: linoryt, drzeworyt, miedzioryt.	3.1 3.2 1.1	1	A
6.	Kwiaty w wazonie –ćwiczenie kolorystyczne.	Pojęcie ikebany, stosowanie techniki wydzieranki, wyklejanki.	Znam pojęcie ikebana i rozumiem, z jakich materiałów ona powstaje. Komponuję pracę za pomocą gotowych materiałów. Estetycznie wykonuję pracę z wyklejaniem.	2.1 3.2	2	B
7.	Symetria i rytm w dziele sztuki.	Pojęcie symetrii, rytmu i kompozycji w obrazie.	Rozumiem i wyjaśniam pojęcia: kompozycja, kompozycja symetryczna i asymetryczna, rytmiczna. Pokazuję przykłady takich kompozycji w dziełach sztuki.	1.1 3.2 1.2 3.1	1	A

8.	Architektura jako dzieło sztuki.	Symetria, rytm i równowaga w budowlach.	Wiem, czym zajmuje się architekt a czym urbanista. Opowiadam, z jakich materiałów budowano dawniej a z jakich obecnie. Podaję przykłady znanych budowli w najbliższym otoczeniu. Znam wybrane zabytki klasy światowej.	1.1 1.2 3.1 3.2	1	A
9.	Portret ciekawego człowieka.	Symetria ludzkiej twarzy, pojęcie portretu i autoportretu, technika kolażu.	Stosuję w pracy symetrię. Wiem, czym się różni portret od autoportretu. Stosuję w pracy różne materiały –wycinanki, bibułę pastele, skrawki materiału.	2.1	1	B
10	Ilustracja do wiersza J. Tuwima" Dwa wiatry"	Łączenie plamy barwnej i kreski, wpływ literatury na wyobraźnię.	Uzyskuję plamę barwną i znam rodzaje plam barwnych. W pracy plastycznej stosuję kreskę i plamę. Swobodnie interpretuję przeczytany wiersz.	2.1 1.2	1	B

Anna Jakubowska – nauczyciel plastyki w SP 12 w Białymstoku

NACOBEZU
(cele lekcji i kryteria oceny podane w języku ucznia) na lekcji historii w klasie 4

1. Ja i moja rodzina.
Określę, na czym polega wyjątkowość każdego człowieka.
Wymienię przynajmniej trzy potrzeby człowieka.
Wymienię trzy przysługujące mi prawa i trzy obowiązki w rodzinie.

2. Moja szkoła.
Podam trzy prawa i trzy obowiązki ucznia.
Określę, czym zajmuje się rada samorządu uczniowskiego.
Podam przykład postępowania zgodnego z zasadami tolerancji i sprawiedliwości.
Wymienię przykłady konfliktów oraz sposoby ich zapobiegania i rozwiązywania.

3. Ojczyzna duża i mała.
Wyjaśnię terminy: ojczyzna i „mała ojczyzna", patriotyzm, patriotyzm lokalny.
Opiszę kogo możemy nazwać patriotą.
Wskażę na mapie Polski swoją miejscowość.

4. Mieszkamy w Polsce
Wymienię i opiszę polskie symbole narodowe.
Podam daty polskich świąt narodowych.
Znam słowa polskiego hymnu narodowego i wiem, kto jest ich autorem.
Wyjaśnię terminy: mniejszość narodowa, mniejszość etniczna, Polonia.

5. Historia nasza przeszłość.
Wyjaśnię, czym jest historia i kto zajmuje się jej badaniem.
Określę różnice między legendą i baśnią.
Wskażę przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń historycznych.
Podam przykłady efektów prac historyków.

6. Źródła historyczne.
Wyjaśnię terminy: źródło historyczne, archeologia.
Dokonam podziału źródeł historycznych oraz podam ich konkretne przykłady.
Wytłumaczę, na czym polega działalność archiwów, muzeów i skansenów.

7. Pamiątki i tradycje rodzinne
Wytłumaczę znaczenie pamiątek rodzinnych i podam ich przykłady.
Wyjaśnię, czym jest ród.
Określę, czym zajmuje się genealogia.
Stworzę drzewo genealogiczne mojej rodziny.

8. Czas w historii.
Wyjaśnię terminy: chronologia, data, era, epoka historyczna, tysiąclecie, wiek, prehistoria oraz skróty: p.n.e. i n.e.
Zapiszę liczby arabskie cyframi rzymskimi.
Narysuję oś czasu i umieszczę na niej daty.
Wymienię chronologicznie epoki historyczne.

9. Obliczanie czasu w historii.
Obliczę, ile czasu upłynęło między poszczególnymi wydarzeniami.
Ustalę, w którym wieku rozegrało się dane wydarzenie.
Wskażę daty graniczne wieków i tysiącleci.
Określę datę danego wydarzenia, używając wyrażeń I połowa lub II połowa danego wieku.

10. Czytamy mapę i plan.
Wyjaśnię terminy: kartografia, skala i legenda mapy
Wyjaśnię czym się różni mapa od planu.
Porównam mapy geograficzne i historyczne.
Potrafię odczytać z mapy historycznej podstawowe informacje.

Opracowanie:
Adam Lutarewicz – nauczyciel historii w SP 12 w Białymstoku

Szkoła Podstawowa nr 15 im. M. Skłodowskiej-Curie w Białymstoku

Współpraca nauczycieli w zespołach zadaniowych w kontekście promocji i budowania wizerunku szkoły

W trakcie szkoleń uczestnicy poznali oraz przetrenowali umiejętności wpływające na poprawę efektywności współpracy. Cały proces oparty jest na Strukturze RAZEM, czyli koncentracji uwagi na obszarach takich jak:

1. Rezygnacja, czyli jakiego sposobu myślenia należy zrezygnować aby poprawić efektywność współpracy. Nieużyteczne i niepotrzebne myśli odbierają energię do pracy i zniekształcają obraz rzeczywistości. Co w konsekwencji może doprowadzić do podejmowania błędnych decyzji. Biorąc pod uwagę pracę w szkole obszary z których należy zrezygnować z:
   - Upierania się przy małoistotnych sprawa, drobiazgach, które nie mają większego znaczenia i rezygnacja z niech nie wpłynie negatywnie na współpracę.
   - Udowadniania swojej racji za wszelką cenę.
   - Dążenia do bycia perfekcyjnym za wszelką cenę i rozpoczynania działania tylko wtedy, gdy jest ono perfekcyjnie przygotowane – lepiej jest z błędem zacząć niż perfekcyjnie zwlekać.
   - Narzekania na ludzi i zdarzenia, na które nie ma się wpływu.
2. Akceptacja. Nie ze wszystkiego można zrezygnować i nie wszystko można zmieć, dlatego w celu poprawy efektywności należy zaakceptować:
   - To że może nam się zdarzyć popełniać błędy, nie jesteśmy nieomylni, ważne jest aby z błędów wyciągać naukę, błędy mogą być edukacyjne.
   - Odmienność innych ludzi, inni mają prawo do tego aby postrzegać rzeczywistość w zupełnie inny sposób, on nie jest gorszy jest inny.
   - Różny poziom intelektualny innych osób, nie wszyscy mają ten sam poziom percepcji. Dlatego należy wziąć to pod uwagę i dostosować przekaz w celu większego zrozumienia.
   - Własne ograniczenia i wady, przecież mimo nich jesteśmy wartościowymi ludźmi, lepiej jest koncentrować się na mocnych stronach i wykorzystywać je dla dobra własnego i zespołu.

- Miejsce w którym się jest, dotyczy to miejsca fizycznego jak i wieku wykształcenia, doświadczenia ludzi z którymi się pracuje.
- Podstawy programowej

3. Zasoby. Często wydaje się, że jeżeli mielibyśmy nieograniczone zasoby to moglibyśmy osiągnąć dużo. To oczywiście może być prawdą, jednak to co jest istotne, to zauważenie i docenienie zasobów którymi już dysponujemy. Tymi zasobami są:
   - Przestrzeń, duży wygodny budynek.
   - Wykwalifikowana kadra pedagogiczna.
   - Wartościowe i profesjonalne pomoce dydaktyczne.
   - Kreatywny, zaangażowany i potrafiący współpracować zespół,
4. Efektywność to umiejętność robienia rzeczy właściwych we właściwy sposób i we właściwym czasie. Z reguły komunikujemy się tak abyśmy byli przez innych, tymczasem efektywność polega na:
   - Rozumieniu innych, a następnie oczekiwanie zrozumienia. Oznacza to, że należy poświęcić uwagę drugiej osobie, w taki sposób aby zrozumieć jej sposób myślenia i motywowania się.
   - Rozpoczynania działania z pozytywną wizją efektu.
   - Ustalaniu priorytetów i rozpoczynanie od nich działań.
5. Motywacja jest piątym, spinającym w jedną całość strukturę „RAZEM". To bardzo waży punkt, ponieważ bez motywacji do działania trudno osiągnąć zamierzony rezultat. Najsilniejszą motywacją jest ta, płynąca z naszego wnętrza. Aby ją osiągnąć należy:
   - Czerpać satysfakcję z wykonywanej pracy, zwracając uwagę na pozytywne aspekty.
   - Tworzyć miłą atmosferę w pracy,
   - Koncentrować się na tym, iż jest to środowisko wspierające rozwój.

Opracował:
Zespół nauczycieli ze Szkoły Podstawowej nr 15
im. M. Skłodowskiej-Curie w Białymstoku

Szkoła Podstawowa nr 19 im. Mieszka I w Białymstoku

Techniki uczenia się i aktywne metody nauczania w praktyce
Katalog metod aktywizujących
zebranych przez grono pedagogiczne w czasie szkolenia:

1. Rundka bez przymusu – uczniowie wyrażają swoje zdanie w wypowiedzi typu: dokończ zdanie…
2. Mapa skojarzeń
3. Pozytywne wzmocnienia np. poprzez tworzenie osobistej listy sukcesów
4. Nauczanie polisensoryczne poprzez zapewnienie zróżnicowanych ćwiczeń od-

powiadających różnym stylom uczenia się.
5. Myślenie pytaniami– uczniowie rozmawiają ze soba/nauczycielem pytaniami.
6. Niedokończone zdania np. Jestem dumny z tego, że…
7. Sztuka zadawania pytań
8. List do samego siebie – co uczeń chce osiągnąć na koniec semestru, zapisuje, wkłada do koperty, nakleja znaczek i adresuje do samego siebie, list nauczyciel wysyła pod koniec semestru
9. 3-dniowe wyzwanie – jedno pytanie na jeden dzień – uczniowie rozmyślają o danym problemie przez 3 dni – w klasie dzielimy się refleksjami
10. Opis postaci – stań przed lustrem i opisz samego siebie
11. Karuzela – uczniowie pracują w grupach, zadania krążą miedzy grupami
12. Posłuchaj i zapisz – ćwiczenie pisania notatek
13. Technika zdań podsumowujących – np. dowiedziałam się, że…/zaciekawiło mnie, że…/Zrozumiałam, że…/zapamiętałam, że…
14. Wywiad rzeka z samym sobą…
15. Poszukaj kogoś kto… np. ma podobne zainteresowania/upodobania/ubrania itd.
16. Metafory – integrujące grupę – jacy byśmy byli gdybyśmy byli np. lasem
17. Projekt edukacyjny – uczniowie realizują konkretne, „duże" przedsięwzięcie obszerniejsze niż zwykłe zadanie domowe
18. Kawałki tortu – każda grupa wykonuje inne zadania do tego samego tekstu, rezultaty zapisuje na dużych arkuszach papieru, rezultaty pracy poszczególnych grup, po zaprezentowaniu na forum, składamy w całość.
19. Dyktando w biegu – uczniowie przepisują tekst z końca klasy biegając dopóki cały tekst nie znajdzie się na kartce na tablicy.
20. Kula śniegowa – uczniowie rozwiązują problem w parach, potem zwracają się ku 3 osobie i czwartej.

Opracował:
zespół nauczycieli ze Szkoły Podstawowej nr 19
im. Mieszka I w Białymstoku

Szkoła Podstawowa nr 26 im. St. Staszica w Białymstoku

Narzędzia diagnostyczne

Aby efektywnie prowadzić pracę wychowawczą, warto jak najlepiej poznać uczniów i relacje panujące w klasie. Nauczyciel, który zna sytuację psychospołeczną ucznia może bardziej, konstruktywniej współpracować z nim nad jego pozycją w grupie. Często możemy poznać wychowanków poprzez obserwację, stawianie pytań, analizę zachowań, rozmowy, wywiady, ankiety. Panujące relacje pomiędzy członkami grupy tworzą bądź nie bezpieczeństwo w grupie, a od bezpieczeństwa zależy jak grupa pracuje. Potrzeby uczniów możemy odkryć poprzez różnorodne techniki. Podstawowe pytania, które nurtują nauczyciela-wychowawcę to:

- Jak wyglądają relacje między uczniami?
- Jakie zasady panują w grupie?

- Jakie uczniowie przyjmują role w grupie?
- Jakiego rodzaju konflikty i problemy istnieją w klasie?
- Jakie są mocne i słabe strony klasy?
- W jaki sposób klasa komunikuje się z wychowawcą?

Możemy diagnozować całą klasę albo potrzeby poszczególnych uczniów.

Poniżej podajemy dwa przykłady narzędzi diagnostycznych do wykorzystania w klasie.

- diagnoza socjoterapeutyczna

Zachowania, objawy	Źródła, przyczyny	Emocje	Sądy, opinie	Korektura, modyfikacja
Używa wulgarnych słów do rówieśników, ale i w obecności nauczycieli nie słucha i nie reaguje na uwagi nauczyciela musi mieć ostatnie słowo w dyskusji obraża inne dzieci np. „Ty parówo!" krzywdząco ocenia innych krytykuje inne osoby wyśmiewa brak umiejętności u innych, nawet gdy sam ma braki w tych konkretnych umiejętnościach nie wyjmuje zeszytów i książek w trakcie lekcji w sytuacji, w której jest winny zmienia tę sytuację, by być w roli ofiary wdaje się w bójki, jest częstym inicjatorem	Silny ojciec stawiający ostre granice restrykcyjny tata zazdrość jest w klasie o profilu sportowym, w której nie chce być nie osiąga sukcesów sportowych	Złość, bunt, bezradność, strach,	Ja – Ja: Jestem zły, jestem gorszy od innych. Jestem beznadziejny, jestem nic nie warty. Ja – rówieśnicy: Koledzy i koleżanki są głupi, nic nie wiedzą, nic nie rozumieją, beznadziejni. Ja – dorośli: Dorośli nie rozumieją mnie, są niesprawiedliwi, ciągle mają do mnie pretensje, czepiają się. Są głupi. Ja – zadanie: nie uda mi się, nie warto zaczynać, niech inni robią, nie interesuje mnie to. Ja – świat: niesprawiedliwy, nudny, niecekawy.	Ćwiczenia i zadania, które podniosą poczucie wartości, np.: ćwiczenie „ludzik", serduszka z umiejętnościami, kwiatek z płatkami pozytywnych cech. Delegowanie zadań, nie karcić za rożne potyczki po drodze! Ćwiczenie „maszyny", zadania na współpracę (w jednym zespole zróżnicowane oceny). Doświadczenie osoby dorosłej jako sprawiedliwej i nie działającej na emocjach.

Są cztery obszary obserwacji socjoterapeutycznej:

Ja-Ja	Ja – inni (Ja – rówieśnicy) (Ja – dorośli)
Ja – zadanie	Ja – świat

Jeżeli odkryjemy jakie sądy i opinie posiada dziecko w każdym z czterech powyższych obszarów, możemy wyprowadzić zadania korekcyjne, które pozwolą mu na zmianę zachowań.

Zakładamy, że dziecko, które nie ma wsparcia w dorosłych, w rodzinie, które przeżywa przede wszystkim trudne emocje, nie ma chęci do współpracy, wykonywania zadań, ponieważ źle o sobie myśli i nie czuje się bezpieczne w grupie. Dlatego tak ważne jest, by doprowadzić sytuację w klasie do takiej, w której każdy czuje się w miarę bezpiecznie i ma doświadczenie dobrego myślenia o sobie.

Klasa jest grupą społeczną, którą tworzą uczniowie, wchodzący ze sobą w relacje. W relacjach pojawiają się konflikty, ujawniające różnego rodzaju problemy. Dobrze pracująca grupa to ta, w której grupa uczy się norm i sposobów funkcjonowania ze sobą.

Zdiagnozowanie, nazwanie problemów w klasie pozwala na określenie efektu końcowego, czyli tego jak chcemy, żeby było i dobranie odpowiednich metod i form pracy z uczniami.

- diagnoza funkcjonowania – diagnoza problemów w klasie

problem	**dokuczliwość problemu**	**obserwacja – minimum 1 miesiąc**	**zmiana**	**efekt**
Rozmawianie na lekcji, kiedy trzeba być cicho.	Ilość zachowań w czasie lekcji.	Notujemy dynamikę tego zachowania.	Odnotowujemy te sytuacje, w których problem jest mniejszy.	Odzywa się wtedy, kiedy jest pozwolenie, zna zasadę.
Jeżeli pracujemy z problemem u dziecka, to nigdy nie zaczynamy pracy z największym problemem.	– przy każdym imieniu ucznia zapisujemy ile razy to robi	– ma to nam pokazać, czy nasze oddziaływania są skuteczne, jeżeli nie to zmieniamy działania	Ma to pokazać w jakich sytuacjach dziecko dostosowuje się do wprowadzanej zasady.	Opanowanie przez dziecko jednego kłopotu, pozwala zająć się następnym, żeby znów osiągnął sukces.

Pracując z problemami dzieci, warto podpisać z nimi kontrakty, w których jest jasno określone co ma być efektem zmiany (np. zabierasz głos na lekcji, kiedy zostaniesz o to poproszony) i w tym czasie skupiamy się nad jednym problemem.

Inne techniki poszerzające wiedzę o dzieciach:

- drzewo przeżyć – sprawdzamy pozycję w klasie
- narysuj swój najczęstszy nastrój – sprawdzamy stan emocjonalny dziecka dominujący w jego życiu, dzieci stosują różne kolory, takie znaczenie, jakie dzieci nadają kolorom, takie przyjmujemy
- plebiscyt życzliwości i niechęci wg Korczaka – badanie ról grupowych. Kto według ciebie jest w naszej klasie (wpisz tylko jedno nazwisko):
  – najlepszym uczniem,
  – oczytany,

– ulubieńcem klasy,
– najinteligentniejszym,
– najładniejszym,
– słabo związanym z klasą,
– przywódcą,
– lubiany przez wszystkich,
– koleżeński,
– zawsze pomocny,
– mądrzący się,
– agresywny,
– zaczepny,
– skarżypytą,
– wysportowany,
– egoistyczny,
– samolubny,
– niemiły

Plebiscyt wykorzystujemy do tego, żeby zobaczyć jakie dzieci mają pozycje w klasie (wysokie czy niskie), czyli czy są lubiane czy nie i pracować z nimi nad koleżeńskością wzajemną. Ważne jest, żeby zmieniać pozycje, które są nielubiane. Można to robić poprzez pokazywanie ich mocnych stron, dawanie im zadań, w których wykazują się swoimi umiejętnościami, powierzanie im ważnych czynności, dawać im role społeczne, np. lidera zespołu.

• Techniki socjometryczne.

Opracował:
Zespół nauczycieli ze Szkoły Podstawowej nr 26
im. St. Staszica w Białymstoku

Szkoła Podstawowa nr 51 im. Ludwika Zamenhofa w Białymstoku

Techniki uczenia się i aktywne metody nauczania w praktyce

1. Katalog aktywnych metod nauczania w pracy z dzieckiem w edukacji wczesnoszkolnej

Metody w pracy z klasą

• Metody budowania poczucia własnej wartości (wzmocnienia pozytywne)
• Nauczanie polisensoryczne (wielozmysłowe)
• Nauka zadawania pytań

„Niedokończone zdania" – Technika ta służy wzajemnemu poznaniu a zarazem budowaniu wysokiej samooceny i wiary w siebie. Jest tez świetnym ćwiczeniem autoprezentacji.

• Jestem dobra/dobry w ...

- Możecie mi pomóc w ...
- Ludzie mówią, że jestem dobra/dobry w ...
- Jestem mistrzynią/mistrzem w ...

Metoda Głosowanie

NIE

- Czy zrozumieliście?
- Czy skończyliście?
- Zgadzacie się z tą opinią?
- Czy to jest poprawna odpowiedź?

TAK

- Kto już rozumie?
- Kto skończył?
- Kto zgadza się z tą opinią?
- Kto uważa, że jest to poprawna odpowiedź?

Technika świateł drogowych

- zielony – wiem, rozumiem, nie mam z tym problemu, wykonałem pracę samodzielnie
- żółty – nie jestem pewny, czy dobrze rozumiem/wiem; mam drobne problemy,
- pracę wykonałem, korzystając z pomocy
- czerwony – nie rozumiem, mam problem, potrzebuję pomocy, nie wiem,
- nie potrafiłem wykonać pracy

Posłuchaj i zapisz

– Co było najważniejsze?
– Co trzeba zapamiętać?
– Jakie wnioski warto zanotować?

kształcenie umiejętności: myślenia, analizowania i selekcjonowania informacji, sporządzania notatek

inna forma: mapa mentalna

Rundka

Mapa skojarzeń

Technika zdań podsumowujących

- Dowiedział(a/e)m się...
- Zapamiętał(a/e)m, że…
- Zrozumiał(a/e)m, że…
- Zaciekawiło mnie…

Przykłady ćwiczeń doskonalących percepcję wzrokową

- składanie pociętych obrazków (od prostych dwuczęściowych, do skomplikowanych puzzli z ulubionymi bohaterami z bajek),
- dopasowywanie części do całości, (np. obrazków)
- wyodrębnianie różnic (np. między obrazkami),
- wyszukiwanie szczegółów na ilustracjach, w tekstach
- składanie pociętych z papieru (figur, tekstów, dat, pojęć)
- układanie (np. figur z klocków i patyczków, tekstów z części itp.).
- Ćwiczenia z kinezjologii edukacyjnej z programu G.P Dennisona
- Ćwiczenia w stanie Alfa

Przykłady ćwiczeń usprawniających percepcję słuchową:

- rozpoznawanie odgłosów (otoczenia, zwierząt itp.)
- rozpoznawania przedmiotów na podstawie dźwięków (pęk kluczy, garnek, klocki drewniane, szklanka, folia itp.),

- rozpoznawanie osób na podstawie barwy głosu,
- dobieranie w pary przedmiotów o jednakowym brzmieniu – np. puszki słuchowe,
- rozróżnianie tempa w połączeniu z zabawą ruchową: szybko – bieg, wolno – marsz,
- zabawa w „głuchy telefon",
- tworzenie wyrazów na tę samą sylabę,
- segregowanie obrazków wg pierwszych głosek,
- układanie rymowanek.

Przykłady zabaw i ćwiczeń pozwalających doskonalić sprawność manualną i koordynację wzrokowo-ruchową:

- swobodne bazgranie na dużych arkuszach papieru (kredkami flamastrami),
- zamalowywanie dużych powierzchni grubym pędzlem, na stojąco, przy stoliku dopasowanym do wzrostu dziecka,
- odrysowywanie szablonów,
- kalkowanie obrazków,
- rysowanie po śladzie,
- wycinanki,
- wydzieranie z kolorowego papieru,
- nawlekanie koralików i przewlekanie sznurowadeł,
- zabawy z chwytaniem i rzucaniem piłki/woreczka z grochem,
- zabawa pacynkami,
- różnego rodzaju zabawy paluszkowe (Idzie kominiarz, Tu sroczka kaszkę warzyła itp.)

Metody integracyjne – umożliwiające bliższe poznanie się dzieci, szczególnie w sytuacji nowego ucznia w klasie. Polecane także dla kl. IV dla zapoznania się nauczyciela z uczniami.

- WIZYTÓWKA – Dzieci wpisują pozytywną cechę na każdą literkę swojego imienia, np.

I – interesująca T – towarzyski
Z – zabawna O – optymista
A – ambitna M – miły
B – bezkonfliktowa E – energiczny
E – energiczna K – kulturalny
L – lojalna
A – aktywna
lub: Jestem Magda – miła.
Jestem Tomek – towarzyski.

- **Herb** – dzieci tworzą swój własny herb wg wzoru przygotowanego na kartkach.
- **Zdania niedokończone** – wizytówka. Dzieci samodzielnie uzupełniają wizytówkę i prezentują na forum grupy. Taką wizytówkę można także pokazać rodzicowi na wywiadówce.

Imię Co lubię?
Moje Jaka
marzenia jestem?
Monika
JESTEM.....
MAM.....
LUBIĘ.....

- Jacy jesteśmy – dla grupy

Kwiatek ma tyle płatków, ile dzieci jest w jednej grupie. Każdy wpisuje to co lubi. W środek kwiatka grupa wpisuje jedną cechę wspólną dla wszystkich, może powstać nazwa grupy.

Metody integracyjne połączone z twórczym myśleniem

- **Praca w grupie**

Pytanie główne: Jak spędzimy dzisiejsze popołudnie, aby się nie nudzić?
Przygotowujemy kartkę z napisem np.
Proponujemy, aby.....
Zapewniamy, że.....
Mamy nadzieję, że.....
Od dołu wpisujemy propozycje i zaginamy.
Prezentujemy propozycje na forum klasy.

- **Kula śniegowa**

Pierwszy krok – zapoznanie dzieci z problemem, np. co to jest szczęście, przyjaźń itp.

Dzieci samodzielnie na karteczkach definiują szczęście. Dwie osoby ze swoich definicji tworzą wspólną lub przyjmują jedną z własnych definicji. Dwójki łączą się w czwórki (mają dwie definicje) – znowu tworzą jedną definicję. Czwórki łączą się w ósemki (mają dwie definicje) – znowu tworzą jedną definicję. Ósemki łączą się w szesnastki (mają dwie definicje) – znowu tworzą jedną definicję. Po zakończonym ćwiczeniu powstaje jedna wspólna definicja.

Proponujemy, aby.....

- **Mapa mentalna (pojęciowa)**

Jest to wizualne rozpracowanie hasła, problemu zgodnie ze słowami:1 obraz = 100 słów. Grupy rysują lub wpisują hasła. Prace prezentowane są na forum grupy.

Propozycje tematów:
– Święta Bożego Narodzenia
– Wielkanoc
– wakacje
– pory roku
– moja rodzina
– moja szkoła....

- **Metody hierarchizacji pojęć**

Dzieci samodzielnie na kartce wypisują cechę dobrego przyjaciela. Na dywanie układają karteczki odpowiednio je segregując. Po zakończonym ćwiczeniu dzieci same zobaczą jakimi cechami powinien odznaczać się dobry przyjaciel.

Flaga hymn
Mój dom,
Moja okolica granice
Morze polska
Góry, rzeki
Moja
Ojczyzna
Dobry przyjaciel

- **Piramida priorytetów**

Postawienie problemu, np. Co jest ważne w rodzinie, abyśmy byli szczęśliwi? Burza mózgów – tu dzieci podają lub piszą po 2 rozwiązania na 2 karteczkach (miłość, szacunek, zrozumienie, zaufanie, pieniądze, odpowiedzialność, zgoda itd.). Później

wszyscy hierarchizujemy odpowiedzi i powstaje piramida priorytetów. Należy zwracać uwagę na wyrazy bliskoznaczne.

Propozycje tematyczne:

– Co powinniśmy zrobić, aby być dobrym zespołem klasowym?
– Zima, jesień, wiosna, lato
– Co jest ważne dla zdrowia człowieka?
– Co jest ważne w życiu człowieka?

• **Pociąg**

Postawienie problemu, np. Co jest ważne dla zdrowia człowieka? Dzieci piszą na 2 karteczkach po jednym rozwiązaniu i przypinają na tablicy odpowiednio grupując powtarzające się wyrazy.

SSSSSS

Dzieci wybierają rozwiązania z największą liczbą kartek i przypinają do wagoników.

MIŁOŚĆ
ZDROWIE SZACUNEK
ZGODA ZAUFANIE PIENIĄDZE
SPORT
SPORT
SEN
SEN
SEN
ODŻYWIANIE
ODŻYWIANIE
ODŻYWIANIE
ODŻYWIANIE
ZDROWIE ODŻYWIANIE SEN SPORT
HIGIENA

Twórcze rozwiązywanie problemów

Burza mózgów – ważny błysk, natchnienie, chwila, pierwsze skojarzenie. Polega na podawaniu w krótkim czasie dużej liczby różnych skojarzeń, rozwiązań, które niesie wyobraźnia.

Ma przebieg etapowy:

1 – wytwarzanie pomysłów
2 – ocena i analiza zgłoszonych pomysłów
3 – zastosowanie pomysłów, rozwiązań.

Rozwija sprawność umysłową, kreatywność, przełamuje opory przed przedstawianiem własnych pomysłów, pobudza wyobraźnię.

Rybi szkielet – służy poszukiwaniu przyczyn powstania danego problemu, planowaniu działań, które mają dać określone wyniki.

Rozpatrujemy przyczyny problemu umieszczając je w rybim szkielecie. Za pomocą *burzy mózgów* ustalamy z uczniami główne czynniki. W zespołach dzieci poszukują przyczyn, które mają wpływ na jeden z czynników głównych. Zapisują przy *małych ościach.* Wszyscy wspólnie wybierają najistotniejsze przyczyny i ustalają plan działań zmierzający do rozwiązania problemu.

GŁÓWNY
PROBLEM
CZYNNIK
GŁÓWNY

CZYNNIK
GŁÓWNY
CZYNNIK
GŁÓWNY
CZYNNIK
GŁÓWNY

Przykład: Dlaczego dzieci spóźniają się do szkoły?

Wspólnie wyróżniono 4 przyczyny: szkoła, rodzice, komunikacja, samo dziecko. W 4 grupach dzieci rozpracowują każdą ość (przyczynę). Prace prezentowane są na forum klasy i wspólnie ustala się plan działań zmierzający do rozwiązania problemu.

Metody ewaluacji

• **Kosz i walizka** – pozwala wywołać refleksję. Zamiast wprost nazywać swoje pozytywne i negatywne odczucia i oceny, można określić swoje emocje, przyklejając w odpowiednim miejscu na plakacie kartkę.

Obrazek kosza i walizki.

Dzieci mają np. ocenić postępowanie bohatera wybranej lektury. Wypisują na karteczkach cechy pozytywne oraz negatywne i przypinają je w odpowiednim miejscu, pozytywne – walizka, negatywne – kosz.

Omówienie powstałych plakatów. Kosz – co jest warte wyrzucenia do kosza i zapomnienia. Walizka – co jest warte zabrania z e sobą i zapamiętania.

Wariant: Ewaluacja lekcji – co byś chciał zabrać ze sobą z tej lekcji, a co wrzucić do kosza?

Dlaczego
dzieci
spóźniają się
do szkoły?
szkoła rodzice
komunikacja dzieci
kosz walizka

• **Buźki** – można ją stosować na zakończenie lekcji, jakiejś wybranej fazy lekcji lub ćwiczenia. Pozwala zbadać nastrój grupy w bardzo krótkim czasie. W zależności od celu, jaki sobie stawiamy, możemy dowiedzieć się, czy uczniowie:

– dobrze się czuli,
– temat był atrakcyjny,
– dużo się nauczyli,
-podobała im się forma prowadzeni lekcji lub pracy w grupach.

Na plakacie umieszczamy tabelę. Uczniowie mazakiem zaznaczają w wybranym miejscu kropkę (do każdego kryterium jedną), która ma być odpowiedzią na zadane

przez nas pytanie, np.:

– temat dzisiejszej lekcji był atrakcyjny,
– nowe treści były przekazane sposób zrozumiały dla mnie (ucznia),
– atmosfera na lekcji była dobra.

Temat Treści Atmosfera

Nie należy liczyć kropek. Są dość widoczne dla każdego. Wskazane jest jednak porozmawianie na temat wyników – chętny uczeń.

Rolą nauczyciela pracującego aktywnie z uczniami jest uczynienie wszystkiego co w jego mocy, by kontakty z uczniami w procesie edukacji były efektywne,

autentyczne, pełne wzajemnego zaufania i otwartości.

Propozycje literatury:

E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska – „Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących"
Jadwiga Krzyżewska -„Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej"
Danuta Bernacka – „Od słowa do działania. Przegląd współczesnych metod kształcenia"

Scenariusz zajęć z wykorzystaniem poznanych metod i technik

Temat: Co mi pomaga w uczeniu się? Poznawanie stylów uczenia się.

Cele lekcji:

– Zwiększenie zaangażowania uczniów w procesie uczenia się.
– Ukierunkowanie pracy klasy na sukces.

Tok lekcji:

1. Powitanie uczniów.
2. Zapowiedź celów zajęć.
3. Rozdanie kartek i polecenie narysowania kilkunastu leniwych ósemek.
4. Omówienie wyników uczniów i przedstawienie stylów ucznia się z podziałem na: wzrokowców, słuchowców, dotykowców i kinestetyków.

4 style uczenia się

- Wzrokowcy – uczą się patrząc (obrazy)
- Słuchowcy – uczą się spychając, słysząc samych siebie w rozmowie oraz dyskutując z innymi
- Dotykowcy – uczą się dotykając, doznając wrażeń na powierzchni skóry, używając rąk i palców, łącząc to, czego się uczą ze zmysłem dotyku i emocjami
- Kinestetycy – poruszając dużymi mięśniami ruchowymi, angażując się aktywnie w procesie uczenia się poprzez stymulacje, odgrywanie ról, eksperymenty, badania i ruch oraz uczestnicząc w czynnościach z życia codziennego.

5. Podział uczniów na trzy grupy w zależności od stylu uczenia się.
6. Opracowanie przez uczniów sposobów uczenia się metodą burzy mózgów.
7. Omówienie pracy w grupach i uporządkowanie wiedzy uczniów poprzez pokazanie metod uczenia się pomocnych w danym stylu.

Wzrokowiec:

- wykorzystuj pokazy
- korzystaj z plansz, grafów, map i legendy
- korzystaj z ramek liczbowych i liczydeł
- korzystaj ze słowników
- wprowadź wzrokowe symbole dźwięków
- używaj lusterka, by widzieć swoje usta

Słuchowiec:

- baw się w gry polegające na rymowaniu i łączeniu wyrazów
- głośno myśl, ćwicz ustne odpowiedzi
- korzystaj z kolorowych wskazówek i tablic

Kinestetyk i dotykowiec:

- korzystaj z ruchu w działalności eksploracyjnej
- wyklaskuj i wystukuj liczby, sylaby...
- korzystaj z osi liczbowej na podłodze
- chodź wzdłuż wzorów ze słów

- wykorzystuj litery z filcu, pisz w piasku

8. Podsumowanie zajęć techniką zdań podsumowujących.

O sobie dowiedziałem/am się, że...Zaciekawiło mnie... Zadziwiło mnie... Zaskoczyło mnie...

Scenariusz zajęć zintegrowanych w klasie pierwszej.

Ukazuje wykorzystanie w pracy z uczniami w młodszym wieku szkolnym metod aktywizujących (metody integracyjne, metoda grafitti, metody ewaluacyjne, symulacja, dywanik pomysłów, techniki dramowe). Do scenariusza dołączono krótki opis i cel zastosowanych na zajęciach metod aktywizujących.

Temat: Dbamy o swoje zdrowie – wykorzystanie metod aktywizujących w pracy z uczniami

Temat dnia: Dbamy o swoje zdrowie

Cel główny:

– uświadomienie dzieciom, w jaki sposób same mogą dbać o zdrowie, uporządkowanie wiadomości dotyczących zdrowia; – doskonalenie umiejętności porównywania różnicowego; – rozwijanie twórczego myślenia, wyobraźni, kreatywności.

Cele szczegółowe:

Uczeń:

– rozumienie znaczenie gier i zabaw ruchowych dla zdrowia
– symuluje czynności związane z ruchem
– uświadamia sobie, że owoce, warzywa i nabiał to źródła witamin i należy je spożywać
– wie, że należy dbać o higienę i estetyczny wygląd
– próbuje uświadomić sobie, na ile dba o swoje zdrowie – dokonuje samooceny
– aktywnie uczestniczy w ilustracji ruchowej piosenek
– rytmizuje i tworzy melodię do tekstów

Metody:

– słowna, oglądowa, praktycznego działania; aktywizujące: metody integracyjne, metoda grafiti, dywanik pomysłów, elementy dramy, rozwijania działalności muzycznej uczniów (rytmizacja i tworzenie melodii tekstów).

Formy:

– indywidualna, zbiorowa, grupowa zróżnicowana.

Środki dydaktyczne:

– – nagranie piosenki „Ruch, ruch, ruch" – wyk „Fasolki" (muz. Krzysztof Marzec, sł. Ewa Chotomska), magnetofon, 4 kartki z ilustracjami produktów zawierających witaminy A, B, C, D i fragmentami wiersza „Witaminowe abecadło" St. Karaszewskiego, na drugiej stronie kartki przyklejona wielka litera A, B, C lub D; teksty o witaminach do pracy indywidualnej, ilustracje przedstawiające różne zabawy ruchowe, cenki sklepowe, arkusz do samooceny, podręcznik „Wesoła szkoła" – s. 66-67.

Przebieg zajęć:

1. Zabawy integracyjne: Iskierka, powitanie w kole: „Witam te dzieci, które…"
2. Łańcuszek skojarzeń do hasła zdrowie. Wypisanie tych skojarzeń na tablicy. – Z czym kojarzy wam się wyraz zdrowie?
3. Wspólne rozwiązywanie problemu: Co musimy robić, aby dbać o swoje zdrowie?

(dywanik pomysłów).

Dzieci wysuwają pomysły, nauczyciel zapisuje na tablicy, np.:

– prawidłowo się odżywiać;
– zachować bezpieczeństwo na drodze;
– codziennie się gimnastykować;
– bezpiecznie korzystać z urządzeń elektrycznych;
– dbać o higienę psychiczną;
– dbać o czystość itp.

Nauczyciel rozdaje uczniom po dwie cenki sklepowe (każda to jeden punkt) i prosi o umieszczenie ich przy tych propozycjach, które ich zdaniem są najbardziej słuszne.

4. Improwizacja ruchowa do piosenki pt. „Ruch, ruch, ruch".
5. Sprawdzenie wiadomości – zabawa „Jaka to witamina?" – identyfikacja czterech witamin – elementy metody szybkiego czytania, metody czytania wg „pięciu kroków".
   – Każde dziecko otrzymuje kartkę z informacją dotyczącą jednej z witamin – A, B, C lub D (bez podania nazwy witaminy).
   – Po wyszukaniu informacji każdy uczeń ustawia się przy kartoniku z literą A, B, C lub D (ułożonych na wykładzinie) w zależności od tego, którą, według siebie, reprezentuje witaminę – podział na 4 grupy.

(Na jednej stronie kartki przyklejone są litery A, B, C i D. Druga strona zawiera właściwy fragment wiersza „Witaminowe abecadło" zilustrowany produktami zawierającymi daną witaminę.)

6. Etiudki pantomimiczne – poszczególne grupy pokazują ruchem, gestem i mimiką wskazaną przez nauczyciela grę ruchową, pozostali uczniowie rozpoznają, jaki to rodzaj sportu.

   A. Gra w dwa ognie
   B. Gra w piłkę nożną
   C. Gra w koszykówkę
   D. Hokej na lodzie.

7. Rytmizacja tekstów.

   W zdrowym ciele zdrowy duch.
   Ręce w górę, potem w bok.
   Krok do przodu, potem skok.
   Jedz owoce i jarzyny, bo w nich same witaminy.
   Żeby nie chorować, trzeba swoje ciało codziennie pielęgnować.
   – układanie rytmu i melodii do tekstu.

8. Improwizacja ruchowa do słów piosenki „Słonko lśni".
9. Zadaniem uczniów jest narysowanie na karteczce ulubionego owocu.

   Ile osób wybrało jabłko, gruszkę? Itd.
   O ile osób więcej wybrało jabłko niż gruszkę? Itp.

10. Metoda graffiti – dokańczanie zdań

    Dobrze być zdrowym, ponieważ...(ewentualne propozycje dzieci: możemy cieszyć się życiem; osiągać cele, które sprawiają nam radość i przyjemność; można wykonywać interesującą pracę itp.)

11. Podsumowanie:
    – Kto czuwa nad zdrowiem dzieci? (rodzice, lekarz, pielęgniarka, stomatolog)
    – Jak nazywa się lekarz, który leczy dzieci?
    – Jak nazywa się lekarz, którzy leczy zęby?
    – Kto bada wzrok?

– Kto bada słuch?

Ewaluacja

Moja dbałość o zdrowie – samoocena dzieci w skali 0 – 10 (na tablicy narysowana oś liczbowa z zaznaczonymi liczbami od 0 do 10). Oceńcie teraz sami w skali od 0 do 10 dbałość o własne zdrowie.

Teksty do pracy indywidualnej wykorzystane na zajęciach:

Witamina A Znajduję się w marchewce, pomidorze, Spotkać mnie można w maśle i mleku. Mam wpływ na zdrowie oczu. Dzięki mnie macie zdrowe kości i włosy.

Witamina B

Dzięki mnie jesteście zwinni i żwawi. Występuję w drożdżach. Jesz mnie w ziarnach i orzeszkach. Spotkasz mnie w serach i jajkach. Znajduję się w bananach. Gdy mnie zabraknie, możesz mieć anemię.

Witamina C

Dzięki mnie się nie przeziębiasz. Mam wpływ na lepsze gojenie ran. Występuję w porzeczkach i cytrynie. Jesz mnie w owocach i jarzynach.

Witamina D

Znajduję się w mleku i jajkach. Spotkasz mnie w rybach. Zapobiegam krzywicy. Dzięki mnie lepiej rosną zęby i kości.

Opis wykorzystanych metod aktywizujących:

Metody integracyjne – to propozycje pracy z dzieckiem traktowanym jako podmiot i indywidualność. Metody te relaksują i odprężają.

Zastosowanie tej metody miało na celu wprowadzić dobry nastrój i życzliwą atmosferę, zagwarantowanie poczucia tożsamości z grupą, naukę efektywnej komunikacji.

Wprowadzono zabawę: *Iskierka* i *Powitanie w kole.*

Metoda graffiti – metoda, dzięki której można wytworzyć i wzmocnić dobry klimat w grupie oraz kształcić u dzieci twórcze myślenie. To zabawa w niedokończone zdania. Jest to dobry sposób na dzielenie się z innymi swoimi pomysłami, na dostrzeganie różnych aspektów zawartych w jednym temacie, a także przyjmowanie przez dzieci do wiadomości nowych pomysłów.

Tą metodą pracowano nad tematem

Dlaczego dobrze być zdrowym?

Uczy skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia, przygotowania do publicznych wystąpień, a także rozwijania sprawności umysłowych i osobistych zainteresowań.

Metody ewaluacyjne

Ewaluacja to sposób działania, za pomocą którego opisujemy rezultaty, wyniki końcowe zaistniałych faktów zarówno z pozytywnej, jak i negatywnej strony. Zajęcie zakończono ewaluacją. Ewaluacja polegała na samoocenie przez dzieci ich dbałości o zdrowie.

Symulacja

to naśladowanie, udawanie rzeczywistości. Ćwiczenie najbardziej efektownych zachowań w bezpiecznych warunkach. To trening umiejętności i sprawności, który jest zasadniczym mechanizmem osiągania wysokiej sprawności w działaniu. Jest to m. in. metoda, która uczy stosowania zdobytej wiedzy w praktyce. Metodą symulacji pracowano: pokazując ruchem, gestami gry i zabawy ruchowe.

Dywanik pomysłów – metoda twórczego rozwiązywania problemów. Celem tej metody jest poszukiwanie i wybór najlepszego rozwiązania. Jest to metoda poszukiwania, porządkowania i wykorzystania informaji z różnych źródeł oraz efektywne-

go posługiwania się technologią informacyjną. Tą metodą pracowano nad tematem: W jaki sposób możemy dbać o swoje zdrowe?

Techniki dramowe

Cele: wszechstronny rozwój osobowości, ekspresji, wrażliwości i uczuciowości; Integracja zespołu klasowego; przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w kulturze. **Improwizacja** – „wchodzenie w rolę" na podstawie opowiadania lub utworu literackiego. Jest to praca bez nastawienia na efekty artystyczne.

Ćwiczenia pantomimiczne (etiudy) – polega ą na przedstawieniu ciałem, gestem i mimiką określonego problemu lub tematu. Sprzyjają rozwijaniu plastyki ciała, koncentracji i fantazji. Wykorzystałam: improwizację ruchową do piosenki, pantomimę – grupy prezentowały różne gry i zabawy ruchowe.

Światowa Organizacja Zdrowia przyjęła następującą definicje zdrowia: *Zdrowie to nie tylko nieobecność choroby i niedołęstwa, ale stan dobrego fizycznego, psychicznego i społecznego samopoczucia.*

Opracował:
Zespół nauczycieli ze Szkoły Podstawowej nr 51
im. Ludwika Zamenhofa w Białymstoku

Szkoła Podstawowa nr 28 w Białymstoku

Produkt opracowany w ramach realizacji oferty doskonalenia: Ocenianie kształtujące. Scenariusz spotkania z rodzicami na temat oceniania kształtującego

Czas trwania: około 40 minut

Cele spotkania:

- Zaprezentowanie idei OK oraz zapoznanie rodziców z elementami OK.
- Uświadomienie rodzicom korzyści płynących z wprowadzenia OK..
- Uświadomienie roli rodzica w tym procesie kształcenia.
- Omówienie roli rodziców oraz form kontaktu szkoły z rodzicami.

Nauczyciel, który nie jest przekonany do OK nie powinien przekonywać rodziców, tylko, co najwyżej, poinformować ich, że zaczyna pracę tą metodą, prosi rodziców o konkretną współpracę i wspólnie się przekonają, czy warto. A jeśli nawet takiej gotowości w sobie nie ma, lepiej, żeby z rodzicami nie rozmawiał, póki nie zmieni przekonania.

Przebieg spotkania:

1. **Burza mózgów o ocenianiu i uczeniu się.**
   - W jaki sposób uczą się Państwa dzieci?
   - Po co dzieci się uczą? Co motywuje dzieci do nauki? Co je zniechęca?
   - W jaki sposób ułatwić dzieciom naukę?
   - Co pomogłoby Państwu we wspieraniu dziecka w nauce?

2. Przykładowy wykaz ocen ucznia.

Nauczyciel prosi rodziców, aby wyobrazili sobie, że po 3 miesiącach nauki dostają od nauczyciela taką informację. Co ona nam mówi? Czy jest nam przydatna? Jak dzięki takiej informacji możemy pomóc naszemu dziecku?

Nauczyciel próbuje kierować dyskusję, aby rodzice sami doszli do wniosku, że widząc ocenę sumującą nie wiedzą tak naprawdę czy jego dziecko opanowało materiał czy nie. Być może tak, ale forma sprawdzianu nie pozwalała mu się wykazać lub nie zrozumiał polecenia. Gdyby uczeń otrzymał informację zwrotną, zarówno dziecko jak i rodzic, wiedzieliby nad czym należy pracować i na co zwrócić uwagę podczas nauki w domu. Rodzic wiedziałby jak pomóc dziecku otrzymać lepszy wynik następnym razem, a co najważniejsze, dziecko czułoby się zmotywowane do dalszej pracy.

Zachowanie	
Język polski	(2), 2, 4+, 3, 1
Język angielski	4, 2, (2+), 4+, 4, 3+
Język niemiecki	1, 2, 1
Historia	2, (3) (4+3)
WOS	
Matematyka	5, 2, 4, 3, 2+, (3), (4)
Fizyka	(1), 3
Chemia	
Biologia	3, (3+)
Geografia	4+, (3)
Plastyka	4, 5, 5
Muzyka	
Technika	5, 5
Informatyka	
Wychowanie fizyczne	4, 3, 3
Literatura hiszp.	
Religia	5
Godziny nieusprawiedliwione	—
Wychowawca klasy	

3. Na czym polega OK – zasady i elementy OK.

przedstawienie rodzicom poszczególnych elementów w oparciu o prezentację: www.ceo.org.pl/ok

- Jasno określone cele do realizacji na każdej lekcji. Uświadomienie celów uczniom.
- Co to jest NaCoBezu, na czym polega? Sposoby informowania, przekazywania (dziennik elektroniczny, na tablicy, na wklejanych do zeszytu kartkach).
- Samoocena, ocena koleżeńska, informacja zwrotna od nauczyciela.

- Ocenianie sumujące a ocenianie kształtujące.
- Pytania kluczowe.

4. Korzyści dla uczniów i rodziców z wprowadzenia OK.

a) Rodzice rysują prace na temat: Z czym kojarzy się szkoła?

Nauczyciel ocenia prace i pyta rodziców, czy wiedzą dlaczego otrzymali takie oceny. Podchodzę do każdego i czerwonym długopisem stawiam albo 5 albo 2: 5 jeśli są narysowane symbole, 2 jeśli budynek szkoły. Prace zostały ocenione według kryteriów, które wcześniej nie były podane.

Dyskusja: jak się czułam/em kiedy nauczyciel stawiał mi ocenę.

- Dzięki OK uczniowie znają kryteria oceny, otrzymują konkretne wymagania.

b) Rodzice otrzymują od nauczyciela jedną pracę ich dziecka ocenioną sumująco.

Nauczyciel pyta rodziców, czy wiedzą co ich dzieci opanowały, nad czym powinny popracować.

Później rodzice otrzymują tę samą pracę ocenioną zgodnie z zasadami OK.

- Dzięki OK uczniowie otrzymują od nauczyciela informację zwrotną dotyczącą opanowanego materiału i nad czym muszą popracować.

5. Sposoby realizacji.

Na każdej lekcji:

- będzie podany cel lekcji (w języku zrozumiałym dla ucznia i zapisany w zeszycie),
- podane będą najważniejsze zagadnienia – na co będziemy zwracać uwagę,
- odpowiadać będą wylosowani uczniowie,
- na podsumowanie uczeń określi, czego się nauczył.

Od czasu do czasu:

- prace ucznia będą posiadały informację zwrotną zamiast oceny sumującej (praca domowa, kartkówka, karta pracy),
- uczniowie będą dokonywać samooceny i oceny koleżeńskiej (praca w grupie, praca indywidualna).

6. Rola rodziców (oczekiwania wobec rodziców).

- systematyczna współpraca,
- kontrola wykonania zadań,
- zrozumienie wymagań,
- akceptacja zasad,
- aktywne uczestnictwo, zaangażowanie.

7. Praca domowa

Proszę, abyście każdego dnia po powrocie syna/córki do domu pytali: „Czego się dziś nauczyłeś?" zamiast: „Jaką ocenę dziś dostałeś?"

Opracowała:
Magdalena Kasiukiewicz
nauczycielka języka angielskiego
Szkoły Podstawowej nr 28 w Białymstoku

Zespół Szkół Społecznych Nr 3 BTO w Białymstoku

Podstawowe pytanie jakie się nasuwa to: kiedy szkoła osiąga sukces? Najprościej można odpowiedzieć: wtedy, gdy spełniają się wszystkie jej (albo lepiej wobec niej) oczekiwania. Temat oczekiwań wobec szkoły jest tematem rzeką, postulaty są formułowane przez wiele podmiotów: uczniów, ich rodziców, pracowników szkoły i środowisko lokalne, a zatem sukces może być postrzegany przez każdego inaczej. Ważną rolę zatem odgrywa tu hierarchia wartości oraz doświadczenia.

Zespół nauczycieli naszej szkoły określił wartości, które są wyznacznikiem osiągnięcia „naszego" sukcesu i które wpłyną na rozwijanie umiejętności interpersonalnych i intrapersonalnych niezbędnych do osiągania dobrej płaszczyzny porozumienia i budowanie dobrych relacji z rodzicami.

Kodeks postępowania współpracy z rodzicami

I. Ustalenie zasad współpracy

10. Umawiamy się na rozmowę
11. Dajemy sobie czas na przygotowanie się do spotkania
12. Wybieramy odpowiednie miejsce (zapewniające komfort i intymność)
13. Wysłuchujemy rodziców (perspektywy: rodzica, dziecka, nauczyciela, obserwatora)
14. Nie oceniamy dziecka
15. Przedstawiamy fakty dotyczące zachowania dziecka
16. Stawiamy granice
17. Dajemy prawo wyboru
18. Dajemy możliwość działania

CHCĘ BYĆ LEPSZYM

14. Zadawaj właściwe pytania
15. Pytaj „po co", a nie dlaczego
16. Zrozum dziecko, ono zrozumie Ciebie
17. Wizualizuj efekty pracy – dlaczego warto?
18. Wyznaczaj jasne cele
19. Interpretuj pozytywnie rzeczywistość, a uczniowie się tym zarażą
20. Pracuj metodą małych kroków (jedną umiejętność ćwicz przez 21 dni)
21. Nie szufladkuj uczniów, pozwól im się zmieniać
22. Twoja przeszłość nie wpływa na teraźniejszość i przyszłość
23. Zanim zmotywujesz uczniów, zmotywuj siebie
24. Wszystko zaczynaj od siebie
25. Myśl wielowątkowo – stań się obserwatorem
26. Poszerzaj dziecku strefę komfortu – buduj nowe grupy, stawiaj nowe wyzwania.

Kodeks postępowania ze współpracownikami

20. „Nie czyń drugiemu, co Tobie nie miłe"
21. „Najpierw zrozum, a potem oczekuj zrozumienia" – odkryj czyjąś wartość i potrzeby, zrozum je, świat, w którym ta osoba funkcjonuje, później sam oczekuj zrozumienia.
22. Chcąc „zarazić ideą" – znajdź sprzymierzeńca (przeprowadź działania), systematycznie poszerzaj ten krąg.
23. Zasady dobrej komunikacji – stawiaj się częściej w perspektywie drugiej osoby – strony, pomyśl co ona czuje, dlaczego tak myśli, robi. Stawiaj się w roli

niezależnego obserwatora.
24. Bądź asertywny, miej swoje zdanie, kulturalnie wyrażaj swoje opinie.
25. Bądź kulturalny, elastyczny, szanuj innych i ich czas.
26. Bądź elastyczny. Jeśli trzeba dokonać zmiany, to spokojnie to zaakceptuj i zrób.
27. Jeżeli wszedłeś z kimś w konflikt – to w kulturalny sposób porozmawiaj z osobą zainteresowaną, a nie z całą grupą.
28. Pomagaj innym
29. Czuj się współodpowiedzialnym za przedsięwzięcia, w których częścią jesteś. Wspieraj głównego organizatora. Zaangażuj się.
30. Interpretuj wydarzenia przez pryzmat optymizmu – w pozytywniejszy sposób. „Punkt widzenia zależy od Twojego punktu myślenia".
31. Myśl pozytywnie.
32. Wspieraj innych
33. Największą motywacją niech będzie samozadowolenie i duma z siebie.
34. Zadawaj pytania „Po co?" – wyjaśniaj i uświadamiaj „Po co?"
35. Ćwicz jedną kompetencję przez 21 dni, by stały się nawykiem.
36. Działaj świadomie.
37. Planuj swój czas, spotkania zespołów.
38. Oceniaj siebie. Zastanów się, czy chciałbyś mieć takich członów jak Ty w swoim zespole…, czy osiągnęlibyście obrane cele?

Opracowała:
Barbara Skobiej – nauczyciel SSP 3 BTO

Szkoła Podstawowa nr 7 im. Hugo Kołłątaja w Białymstoku

Motywacja i automotywacja w pracy nauczycieli

Nasze działania nie zawsze dają poczucie szczęścia, ale nie ma szczęścia bez działania (Benjamin Disraeli)

Motywacja wewnętrzna stymuluje określoną aktywność ze względu na osobiste zainteresowania oraz indywidualną potrzebę nauczyciela. Dzięki niej możemy odczuwać przyjemność i zadowolenie ze swojej działalności oraz rozwijać zainteresowania z nią związane. Nie da się przecenić znaczenia motywacji wewnętrznej w codziennym życiu, zaangażowaniu, a zwłaszcza w podejmowanej pracy. Stanowi ona podstawę do osiągania mniejszych i większych sukcesów, źródło radości i zadowolenia. Sprawia, że chętniej wykonujemy swoją pracę, związany z nią trud nie męczy, wysiłek wydaje się mniejszy, i w konsekwencji pojawia się satysfakcja. Potrafimy wzbudzić w sobie wewnętrzną siłę, dzięki której jesteśmy w stanie przezwyciężyć piętrzące się trudności. Z uwagi na wartość stawianego celu dokonuje się zmiana podejścia do danego problemu z „muszę" na „chcę i mogę". Towarzyszy temu głęboka wiara, że cel do którego zmierzamy jest osiągalny.

Dostrzeżenie wartości i roli motywacji w aspekcie podejmowanych działań prowadzi do tego, że człowiek chce pobudzać siebie samego do określonej aktywności, przejmuje odpowiedzialność za siebie i za to, aby być bardziej skutecznym w tym co robi i w osiąganiu zamierzonych celów. Dlatego chce zarządzać motywacją w swoim życiu. Dąży do motywowania samego siebie czyli do automotywacji.

W czasie udziału w projekcie „Doskonalenie nauczycieli ukierunkowane na sukces szkoły /przedszkola" w obszarze NAUCZYCIEL 45+, nauczyciele Szkoły Podstawowej nr 7 im. Hugo Kołłątaja w Białymstoku mieli okazję m. in. zapoznać się ze sposobami motywowania siebie samego w różnych dziedzinach swojego życia. W trakcie realizowanych zajęć warsztatowych oraz konsultacji podejmowali refleksję nad tym kiedy ludzie angażują się w swoja pracę oraz co może ich skłonić do większego zaangażowania się. Zastanawiali się nad efektywnością swoich działań i podejmowali próby zmiany swoich zachowań w myśl sentencji:

„Drzwi otwierają się zawsze od środka...."
oraz
„Nie urodziłeś się zwycięzcą, tak jak nie urodziłeś się przegranym. Jesteś tym, kim siebie uczynisz." Lau Halts

Prezentowane przez eksperta sposoby automotywacji dla wielu nauczycieli okazały się bardzo przydatne. Poniżej przedstawione są niektóre z nich oraz refleksje i osiągnięcia nauczycieli dotyczące przenoszenia zdobytej wiedzy i umiejętności na praktykę zawodową i życie osobiste.

I. Zmiana interpretacji

Trzy pytania do Twojej interpretacji:

– Czy to prawda?

– Masz na to jakieś dowody?
– Kim byłbyś bez tego sposobu myślenia?

Testuj inne warianty interpretacji

„W swojej praktyce wykorzystuję metody zaprezentowane na zajęciach dotyczących radzenia sobie ze stresem oraz motywacji. Stosuję „krok w tył" i „zmianę interpretacji" pomaga, może nie zawsze, ale działa."

Drugi moduł o motywacji dla mnie osobiście był ważny z jednego powodu. Trener uświadomił nam, że żeby zmotywować kogoś do czegokolwiek musi być wola do zmiany w osobie. Często myślałam, że jako nauczyciel powinnam potrafić i zdołać zmotywować każdego ucznia. Teraz wiem, że bez choćby minimalnej chęci ucznia jestem bezsilna i daję sobie na to przyzwolenie. Co ciekawe zauważyłam, że jeden z uczniów kiedy zauważył, że przestałam tak naciskać i starać się zachęcić go nauki „za wszelką cenę" zaczął trochę pracować na lekcjach."

nauczyciel języka angielskiego

II. Technika pytań pomocnych w zmianie zachowania (pytania do procesu motywacji i automotywacji):

Najważniejszą czynnością poprzedzająca każdy proces motywacyjny jest określenie tematu motywacji, im precyzyjniejsze tym lepsze. Temat może być określony na dwa sposoby:

- jako chęć dążenia do czegoś, do wykonywania pożądanych czynności
- jako chęć unikania, powstrzymanie się od działań niepożądanych

Po precyzyjnym określeniu tematu, w odnalezieniu wewnętrznej motywacji, mogą pomóc poniższe pytania.

1) Co w tym jest takiego, że warto to zrobić?
Dzięki odpowiedzi – określisz przyczyny.

2) W skali 1-10 na ile masz w sobie gotowość?
Dzięki odpowiedzi – uświadomisz sobie punkt w którym jesteś.

W przypadku kiedy w odpowiedzi wartość jest równa „1", należy wrócić do precyzowania tematu. W takiej sytuacji najprawdopodobniej jest on zbyt obszerny. Należy podzielić go na mniejsze części a następnie rozpocząć proces zadawania pytań od początku.

3) Dlaczego nie dałeś mniej?
Dzięki odpowiedzi – określisz dodatkowe motywy.

4) Jaki czas musi upłynąć abyś uznał sukces?
Dzięki odpowiedzi – określisz efekt w czasie.

5) Wyobraź sobie efekt, jakie będą pozytywne skutki?
Dzięki odpowiedzi – wizualizujesz pozytywny efekt.

6) Jaki jest pierwszy krok, który zrobisz?
Odpowiedź – jest decyzją.

Odpowiedzi na powyższe pytania stanowiły inspirację do zmiany zachowań nauczycieli.

„Udział warsztatach dotyczących motywacji spowodował zmianę w moim postępowaniu. Zaczęłam regularniej opracowywać dokumenty do sądu (pracuję, jako społeczny kurator sądowy). Do tej pory odkładałam pracę, ‚papierkową" na ostatnią chwilę. Po warsztatach zaczęłam starać się pisać na bieżąco."

nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej

„Bardzo podobał mi się temat związany ze stresem oraz sposobami radzenia sobie z nim

w życiu codziennym oraz zawodowym. Dzięki warsztatom uzyskałam konkretne wskazówki jak postępować, a jakiego myślenia unikać, aby stres nie odgrywał tak wielkiego znaczenia w moim życiu."

nauczyciel historii

III. Proces 21 dni rozwijania kompetencji

Dwadzieścia jeden dni to optymalny czas aby powstał nawyk, (tak powstają nawyki nieświadome). Jeżeli umysł przez 21 dni koncentruje się na danej kompetencji a ciało ją powtarza, to powstanie nawyk.

Autorskim pomysłem eksperta jest dzielenie oczekiwanej umiejętności na jak najmniejsze etapy np. nabywanie umiejętności wystąpień publicznych dzielimy na kompetencje: tembr i modulacja głosu, kontakt wzrokowy, gestykulacja. ...

Rozwijając poszczególne kompetencje osoba zadaje sobie następujące pytania:

- czy dobrze się czuję jak tak to robię?
- czy innym to odpowiada i czują się dobrze?
- jak mogę zrobić to lepiej?
- kto może dać mi informację zwrotną?

Nauczyciele podjęli próby pracy nad wyrabianiem poszczególnych nawyków.

„Pierwsze spotkanie podsunęło mi „narzędzie", które mógłbym zastosować, a mianowicie zmiana nastawienia do rzeczywistości i zachodzących w niej zdarzeń. To fakt, że odbiór i przeżywanie wielu sytuacji, w jakich się znajdujemy, zależy w dużej mierze od tego, jak je odbieramy, postrzegamy i interpretujemy, ale nie zawsze da się w znaleźć „plusy", a szukanie ich na siłę może wypaczyć całe zdarzenie. Tak jak napisałem staram się stosować tę metodę, z różnym skutkiem jednak skutkiem. Stosuję także eliminowanie swoich zachowań, które uważam za niewłaściwe zgodnie z metodą 21 dni rozwijania kompetencji. Na przykład coraz głośniejsze mówienie do uczniów, w celu dotarcia do nich i zwrócenia uwagi na przekazywane treści. Jednak proponowane przez prowadzącego 21 dni, to, jak się okazało, w moim przypadku było za mało by wpoić sobie przyzwyczajenie do mówienia „normalnym" głosem."

nauczyciel języka polskiego

„Po jednym ze szkoleń starałam się wdrożyć w życie, zarówno zawodowe jak i prywatne, proces 21 dni rozwijania kompetencji. Głównym problemem jaki miałam było to, iż często denerwowałam się i reagowałam krzykiem w sytuacjach, na które nie miałam wpływu, zarówno w klasie podczas lekcji (np. częste braki prac domowych powodowały u mnie irytację i złość), jak też w domu, w stosunku do mojego własnego dziecka.

Problemy te nie zawsze były warte nerwów moich, jak i dzieci. Za każdym razem starałam się ***„dać krok w tył"*** *i zastanowić się, czy ten krzyk ma sens, czy zmieni coś w danej sytuacji?* ***Starałam się zmienić interpretację*** *i całkiem inaczej podejść do problemu.*

Musze przyznać, że cały czas pracuję nad wyrobieniem u siebie nawyku, może to już trwa więcej niż 21 dni, ale za każdym razem, gdy mam zareagować gwałtownie, zacząć krzyczeć, „daję krok w tył" i zastanawiam się czy warto? Teraz częściej pracuję nad wyrobieniem dobrych nawyków w stosunku do mojego dziecka i muszę przyznać że całkiem nieźle mi to wychodzi. Z uczniami idzie mi już dużo lepiej."

nauczyciel języka angielskiego

„Dowiedziałam się wielu nowych rzeczy dotyczących sposobu motywowania siebie

do działania. O tym jakim jestem typem osobowości i jak to wpływa na sposób mego działania w różnych sytuacjach życiowych. Ale jak powiedział ekspert „Nie ważne ile wiesz, ale na ile z tej wiedzy korzystasz". Najwięcej korzyści przyniosły mi zajęcia dotyczące rodzenia sobie ze stresem. Mnie bardzo stresują wystąpienia publiczne, zwłaszcza przed osobami, których nie znam. Uczęszczam na kurs doskonalący poza szkołą. Podczas zajęć musiałam prezentować wyniki pracy swojej grupy. Sytuacja dla mnie bardzo stresująca – przyspieszony puls, szybkie bicie serca, pustka w głowie. W tym momencie przypomniałam sobie słowa z warsztatów dotyczących radzenia sobie ze stresem, o tym, że te niepokojące mnie do tej pory objawy, są konieczne, aby przygotować mój mózg do bardziej intensywnej pracy. Po krótkiej chwili rozpoczęłam wypowiedź. Wszystko poszło gładko. Byłam zadowolona, że udało mi się zapanować nad stresem. Wskazówki udzielone przez prowadzącego pozwoliły mi inaczej spojrzeć na problem i na pewno przyczyniły się do jego częściowego rozwiązania."

nauczyciel matematyki

„Spośród wielu poruszanych tematów najbardziej zainteresował nas wykład dotyczący typów osobowości. Dzięki zdobytej wiedzy można teraz lepiej poznawać i różnicować uczniów. To również pozwala nam na bardziej efektywną współpracę z rodzicami, a także zdobyłyśmy umiejętności rozwiązywania problemów w swojej rodzinie."

nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej

Opracował zespół:
Iwona Górska , Sylwia Jabłońska , Bogusław Jurgielewicz , Bożena Kania,
Magdalena Krzymińska, Bożena Major, Katarzyna Sawczyńska,
Halina Małgorzata Smalkowska

Sieć Współpracy i Samokształcenia „Praca z uczniem młodszym"

W bieżącym roku szkolnym uczestniczki naszej sieci doskonaliły swoje umiejętności, które dotyczyły gotowości szkolnej. W ramach spotkań dzieliły się własnym doświadczeniem – ćwiczeniami, które stosują podczas badania gotowości szkolnej.

Oto kilka z nich:

1. **Kinezjologiczna zabawa dydaktyczna „Psotka"** (autorstwa Doroty Dziamskiej)
   - Dzieci siedzą przy stoliku, każde ma przed sobą kolorową kartkę A4. Nauczyciel włącza rytmiczną muzykę i prosi o narysowanie „psotki"(dowolnego prostego znaku graficznego) przez jedno dziecko. Na słowo „hop" kredka wędruje do następnego dziecka i ono rysuje „psotkę" na swojej kartce.
   - Dzieci kładą otrzymane od nauczyciela kolorowe kartki w różnych miejscach w sali/na krzesłach, stole, drzwiach, ścianie/ i przytrzymują je obiema rękami
   - Nauczyciel wybiera np. 3 dzieci, wręcza im kredki, dzieci starają się narysować „psotki"/dowolny znak grafomotoryczny/ w rytm skocznej muzyki na wszystkich kartkach swoich kolegów. Dzieciom energicznym można dać kredki do obu rąk, co zahamuje zbytnią ruchliwość w obrębie dużej motoryki i pomoże kontynuować zabawę.

   Co dalej z Psotką? – sposoby wykorzystania.

a) Jakie są Psotki? – klasyfikacja, układanie w ciągi na dywanie według pomysłu dzieci np. spiralne, zygzaki, czerwone, itp.
a) Bajka o Psotce – złożenie kartki na kształt książki, obrazkiem do wewnątrz. Wystarczy otworzyć książkę i można „czytać" bajkę.
c) Co zrobiła Psotka? – kartka leży Psotą do dołu, należy zagiąć dwa górne rogi do siebie i dolny brzeg do góry. Dzieci nadają składance nazwę według własnego pomysłu/domek, namiot, czapka, samolot, statek/ i opowiadają własną historię.
d) Bajka o papierowym mistrzu – „W pewnym kraju żył człowiek, który potrafił z papieru zrobić wszystko... Pewnego dnia odwiedził go wysłannik z papierowego królestwa. Chciał się nauczyć jak składać nakrycie głowy dla króla?" – nauczyciel opowiada, dzieci włączają się do zabawy, powstały poprzednio element służy do budowy korony.
e) Dzieci próbują składać korony, łącząc kilka swoich elementów.

Propozycja Doroty Gryko ze Szkoły Podstawowej nr 19

2. **Tor przeszkód nr 1.** Dzieci:
- Idą na palcach
- Przechodzą na czworaka pod stołem
- Idą stopa za stopą
- Przechodzą po równoważni
- Rzucają woreczkiem do pojemnika z odległości 1,5m
- Skaczą na jednej nodze
- Nauczyciel obserwuje czynności dzieci i przydziela im odpowiednią ilość punktów: 3 (kompetencje wysokie), 2 (kompetencje przeciętne), 1 (kompetencje niskie)

a) Ocena dojrzałości społecznej:
- Kompetencje wysokie – jeżeli dziecko wykonuje polecenia zaraz po ich usłyszeniu, nie potrzebuje podpowiedzi,
- Kompetencje przeciętne – jeżeli trzeba dziecku podpowiadać co ma zrobić,
- Kompetencje niskie – jeżeli mimo powtórzenia polecenia dziecko nie potrafi go wykonać.

b) Zakres sprawności ruchowej:
- Kompetencje wysokie – jeżeli dziecko sprawnie, pewnie i szybko wykonuje zadania, nie wymaga dodatkowej zachęty,
- Kompetencje przeciętne – jeżeli dziecko z trudem wykonuje zadanie, wymaga pomocy nauczyciela,
- Kompetencje niskie – jeżeli dziecko z trudem wykonuje zadanie, wymaga pomocy nauczyciela

c) Stosunek dziecka do udziału w zajęciach
- Kompetencje wysokie – jeżeli dziecko z radością podejmuje i uczestniczy w zajęciach,
- Kompetencje przeciętne – jeżeli dziecko nie wykazuje entuzjazmu do wspólnych zajęć, ale też nie broni się przed nimi,
- Kompetencje niskie – dziecko niechętnie uczestniczy zajęciach, wyraża obawę.

Propozycja Anny Smarżewskiej z Przedszkola Samorządowego nr 7

3. **Tor przeszkód nr 2.** Pobiegnij do piłki, podrzuć ja wysoko prawą ręką i złap obydwoma rękami.

- Pokonaj przeszkody: przejdź przez obręcz, pobiegnij do pachołka, rzuć piłką i odbij od ściany, następnie wróć na swoje miejsce.
- Podbiegnij do piramidy z klocków, zdejmij od góry trzy klocki i wróć na swoje miejsce.

Kryteria oceny:

Dobrze – dziecko ćwiczenia wykonuje szybko, sprawnie, angażuje całe ciało przy ich wykonaniu – 2 pkt

Słabo – dziecko ćwiczenia wykonuje powoli, zastanawia się jak je wykonać, występują zbędne ruchy – 1 pkt

Źle – dziecko nie potrafi wykonać żadnego ćwiczenia – 0 pkt

Poziom wysoki – 6-5 pkt.

Poziom średni – 4-3 pkt.

Poziom niski – 2-0 pkt

Propozycja Beaty Cukrowskiej z Przedszkola Samorządowego nr 49

4. **Eksperyment diagnostyczny „Krajobrazy Polski"** (dla dzieci 5 letnich). Obserwacja i ocena aktywności dzieci w trakcie grupowego wykonania zadania: umiejętność współdziałania w zespole, rozumienie poleceń.

Przebieg

Nauczycielka wyjaśnia dzieciom, że mają wykonać pracę plastyczną dotyczącą zapamiętanych treści z zakresu „Krajobrazy Polski" i będą to robiły w grupach czteroosobowych, na dużych arkuszach papieru, przy czym każda z grup otrzyma inny temat: miasto, góry, puszcze, morze, kraina wielkich jezior.

Nauczycielka, wyraża także nadzieję, że praca będzie starannie wykonana i spójna w treści, tzn. że dzieci muszą dojść ze sobą do porozumienia, co kto rysuje, maluje bądź wykleja.

Następnie nauczycielka:

– dzieli dzieci na grupy, poprzez prostą wyliczankę – ene due rabe…;
– wyjaśnia, że każda grupa samodzielnie dobiera narzędzia plastyczne (pastele olejne, suche, farby plakatowe, kolorową krepinę);
– prosi o wytypowanie jednego dziecka z każdej grupy do wylosowania tematu pracy.

Dzieci przystępują do wykonania zadania, nauczycielka czuwa nad realizacją celów edukacyjnych, jednocześnie obserwując dzieci.

W wyniku obserwacji i analizy zachowania ustala, które dzieci:

- wyróżniają się pozytywnie w zadaniu realizowanym w grupie:
  a) są żywo zainteresowane tym, co każdy z nich ma wykonać i ze skupieniem słuchają instrukcji (nastawienie do wykonania zadania);
  b) – przyjmują postawę przywódczą i organizują pracę w grupie, mówiąc innym dzieciom, co mają rysować, malować, bądź wyklejać;
  c) nie tylko sprawnie wykonują pracę, lecz pilnują także, żeby pozostałe dzieci to robiły (zrozumienie sensu zadania i jego wykonanie);
  d) cieszą się z tego, że dobrze wykonały zadanie i dopominają się o uznanie (poczucie sprawstwa);
- wykonują zadanie grupowe na przeciętnym poziomie:
  a) dostosowują się do sytuacji i słuchają poleceń nauczycielki, a potem dzieci, które kierują pracą w grupie (nastawienie do wykonania zadania);
  b) nie dyskutując, podporządkowują się dzieciom, które kierują pracą grupy (porozumiewanie się z innymi dziećmi);

c) próbują starannie wykonać zadanie (zrozumienie sensu i jego wykonanie);
d) są zadowolone z efektów własnej i wspólnej pracy, lecz bez szczególnego entuzjazmu;

- nie potrafią wykonać zadania w grupie:
  a) nie skupiają się na tym, co mówi nauczycielka – rozglądają się, bawią się, zaczepiają inne dzieci itp. (nastawienie do wykonania zadania);
  b) nie biorą udziału w doborze przyborów plastycznych;
  c) nie zważają na polecenia dzieci, które kierują pracą w grupie (porozumiewanie się z innymi dziećmi);
  d) niestarannie wykonują pracę, nie dbają o jej spójność, porzucają wspólną pracę i tworzą to, co chcą (zrozumienie sensu zadania i jego wykonanie);
  e) zachowują się tak, jakby ich dziełem było to, co zrobiły inne dzieci (poczucie sprawstwa niespójne z wkładem własnej pracy).

Nauczycielka w arkuszu diagnostycznym, obok imienia dziecka, ocenia je wg kryteriów:

1) wysoko (np. cyfrę 3) – jeżeli daną aktywność dziecko zrealizowało na wysokim poziomie (są oznaczone a, b, c, d);
2) średnio (np. cyfrę 2) – gdy zrealizowało ją na poziomie przeciętnym (są oznaczone a, b, c, d);
3) nisko (cyfrę 1) – jeżeli dziecko funkcjonowało zdecydowanie gorzej od innych dzieci podczas aktywności (są oznaczone a, b, c, d, e).

Propozycja Małgorzaty Kozłowskiej z Przedszkola Samorządowego nr 49

5. Zestawy ćwiczeń kształcących sprawność grafomotoryczną.

Usprawniając rękę dziecka przechodzimy stopniowo od ćwiczeń łatwych, do coraz trudniejszych, wymagających wykonywania coraz drobniejszych, precyzyjniejszych ruchów.

Na początku należy prowadzić ćwiczenia rozluźniające napięcie mięśniowe. Równolegle z tymi ćwiczeniami prowadzimy zajęcia usprawniające palce i przygotowujące dziecko do wykonywania czynności wymagających większej precyzji. A następnie przechodzimy do ćwiczeń graficznych.

A. Ćwiczenia rozluźniające napięcie mięśniowe rąk

Do tej grupy należą ćwiczenia, mające na celu zmniejszenie napięcia mięśniowego oraz ćwiczenie płynności ruchów okrężnych.

- wypełnianie za pomocą pędzla z farbą całej powierzchni dużego arkusza papieru ruchami poziomymi, pionowymi lub ukośnymi,
- malowanie form kolistych w kierunku przeciwnym do wskazówek zegara,
- malowanie form falistych ciągłym ruchem bez odrywania ręki,
- zapełnianie dużych konturowych rysunków za pomocą okrężnych lub falistych linii,
- malowanie farbami dużych kształtów na dużych płaszczyznach,
- krążenie obu dłoni ułożonych równolegle,
- bardzo szybkie nawijanie włóczki na kłębek,
- ćwiczenia gimnastyczne z piłką, woreczkiem (np. przekładanie piłki z ręki do ręki dookoła ciała (ręce wyprostowane) i w pasie (ręce zgięte w łokciach), toczenie piłki dłonią po podłodze w przód i w tył oraz w kształcie ósemki,

B. Ćwiczenia usprawniające końce palców

Ćwiczenia te mają na celu usprawnianie końców palców, które odgrywają dużą rolę

przy prawidłowym trzymaniu długopisu.
- modelowanie w glinie i w modelinie prostych kształtów palcami wskazującymi, np. rogaliki, kiełbaski, węże, kuleczki
- lepienie kulek i pstrykanie nimi do bramki,
- rysowanie palcem na rozsypanej mące lub piasku,
- przyszywanie guzików,
- darcie papieru na paski, drobne elementy,
- składanie papieru – origami,
- wydzieranie, wycinanie różnych kształtów z papieru,
- nawlekanie koralików, makaronów, słomek na sznurek lub drut,
- haftowanie na tekturkach z dziurkami,
- oburęczne nawijanie na patyk nitki z uwiązanym na końcu cukierkiem,
- ugniatanie małych kulek z gazet lub bibuły i wypełnianie konturów narysowanych na kartce,
- krążenie palca wskazującego wokół drugiego nieruchomego; krążenie wokół siebie palców, pocieranie o siebie palca wskazującego i kciuka (solenie, lepienie kulki)
- przebieranie palcami obu rąk (gra na fortepianie, flecie, na gitarze)
- pstrykanie palcami
- wrzucanie ziaren grochu lub fasoli ich do butelki z małym otworem,
- nakładanie kółek na patyk,

C. Ćwiczenia graficzne

Celem tych ćwiczeń jest wyrabianie płynności i precyzji ruchów ręki ustawionej w pozycji takiej jak przy pisaniu
- kreślenie prostych linii łączących wyznaczone punkty,
- kalkowanie przez kalkę techniczną rysunków konturowych,
- rysowanie szlaczków i wzorów z elementami liter,
- obrysowywanie szablonów,
- rysowanie po śladzie jednym ruchem ciągłym, bez odrywanie ręki od rysunku,
- labirynty,

Propozycja Kamili Kubajewskiej ze Szkoły Podstawowej nr 19

6. Ćwiczenia sprawdzające umiejętności w obszarze rozwoju mowy

Wskaźniki: Dziecko:
- buduje wypowiedzi wielozdaniowe,
- wypowiada się poprawnie pod względem fonetycznym, gramatycznym i fleksyjnym,
- posiada bogaty zasób słownictwa.

Ćwiczenia:

1) Ułóż (słownie) zdania z podanymi wyrazami: mama, kot, ryba, las, okulary, żaba.
2) Dokończ zdania:
   Gdybym miała czarodziejską różdżkę, to…..
   Jestem szczęśliwy/a, gdy……
   Najbardziej lubię…….
   Moim marzeniem jest……
3) Ułóż zakończenie opowiadania:

Pewnego wiosennego dnia Zuzia i mama wybrały się na spacer do parku. Szły alejkami i podziwiały budzącą się do życia przyrodę. Lubiły w ten sposób spędzać wolny czas. Nagle mama spotkała koleżankę z pracy i zaczęła z nią rozmawiać. W tym cza-

sie Zuzia zainteresowała się gołąbkami chodzącymi po parku i zaczęła je gonić, coraz bardziej oddalając się. Nagle dziewczynka spostrzegła, że w zasięgu wzroku nigdzie nie ma mamy.....

Punktacja:

A – dziecko ma bardzo bogaty zasób słów, wypowiada się poprawnie pod względem gramatycznym, fleksyjnym i fonetycznym. Buduje wypowiedzi wielozdaniowe.

B – Dziecko ma bogaty zasób słów, popełnia drobne błędy pod względem gramatycznym, fleksyjnym i fonetycznym. Buduje wypowiedzi wielozdaniowe z niewielką pomocą.

C – dziecko ma ubogi zasób słów, wypowiada się niepoprawnie pod względem gramatycznym, fleksyjnym i fonetycznym. Buduje proste zdania (z dużą pomocą).

D – dziecko nie podejmuje prób wykonania zadania.

Propozycja Elwiry Zalewskiej i Katarzyny Klimczuk
z Przedszkola Samorządowego nr 25

Przypisy:w

1. Witold Dobrołowicz Problemy uwagi w pracy pedagogicznej, WSiP Warszawa, 1985, s. 8
2. Nęcka E., Procesy uwagi. W: Strelau J. (red.), Psychologia. Podręcznik Akademicki, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2000, s.77
3. Witold Dobrołowicz, op., cit., s. 17
4. Witold Dobrołowicz, op., cit., s.